

ARGIA

2006ko ekainaren 18a | LXIX. urtea | 2.045 zenbakia | 3,50 euro

Etorkizuna dantzan

Net Hurbil. Dopina, gihar eta hematokritoen azoka globala

Jeni Prieto, irrati esataria:

“Irrati eta telebista publikoaren kontzeptutik ez da ezer geratzen, dirua publikoa dela, besterik ez”

Hilero 470,58 euro baino gutxiago
irabazten baduzu,
badago zuretzako diru bat.

Bakarrik bizi diren 65 urtetik gorakoentzat.

Argibideak telefono honetan

902 540 540

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Giza Eskubideetarako, Enplegurako eta Gizarteratzeko Departamentua
Departamento para los Derechos Humanos, el Empleo y la Inserción Social

Gero eta hurbilago

Giza Eskubideak Derechos Humanos

Pertsonaia

- 11 Jeni Prieto: "Esloganez bizi gara Euskadin".** Miel A. Elustondo.

Jeni Prieto.

Gaiak

- 18 Gaurko detektibeak ez dira Sherlock Holmes.** Unai Brea.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
23 Luparekin. Paula Kasares.
 Erabilera kezka.
24 Gotzon Barandiaran.
 Poliziaren kultura.
24 Juan Ramon Makuso. Erabaki.
25 Joseba Azkarraga. EHU eta dezentziaren langa.
25 Joxe Mari Ostolaza. Sosa bildu.

Joseba Azkarraga.

Erdiko kaiera

- 29 Gitarra, txindata eta tinbalak kalean behera.**
 Mikel Garcia.
33 Argitalpenak.
 Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Katixa Garate.
38 Denbora-pasak.
40 Ihesi. Lekeito:
Hamaika aukera bi kilometro koadroko harribitxian. Unai Brea.
44 Makina bat kontu.
 Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 47 Brasilgo Euskal Etxea:**
Sao Paulon euskara eskolak. Ander Altuna.
49 Kutxen bategitea:
Nahia eta errealtatearen artean. Daniel Udalaiz.
54 Bero-beroan.
56 Net Hurbil. EPO eta hormonaz erraz puzten dira gihar globalizatuak. Pello Zubiria.

4 | Euskal dantza tradizionala

Etorkizuna dantzan

Ez dauka beste kultur arlo batzuek bezain egituraketa sendoa eta Jaurilaritzak berak ez dio orain artean lehentasunik eman. Ondorio horretara iritsi gara dantza tradizionalari egin diogun azterketan. Erdipurdiko kalitatea duten talde ugari dago, txapelketak gainbehera doaz, ez dago dokumentazio-gunerik, ezta irakasleak prestatzeko zentrorik ere.

22 | Ttakun (h)errenka 26 | Agenda 22

Jon Alonso

Andoni Egaña

28 | Bertso berriak

Maialen Lujanbio

58 | Azkena

Mikel Irizar

51 | Kataluniako erreferenduma

Bartzelonara joan gara, Kataluniako estatutua onartzeko erreferendumaren aurreko giroa aztertzeko. Apenas aurkitu dugun afixa politikorik kalean. Eta sumatzen da, testu berria beharrean, herritarrek beste hainbat faktore hartuko dituztela kontuan botoa ematerakoan.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortza.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Santiago Yaniz.

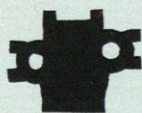

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
 diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
 Departamentua

kutxa

dantza

Euskal dantza tradizionala bidegurutzean dago.

Espainiako trantsizio politikoa izandako loraldiak hainbat ondorio eduki zuen, eta horietako batzuk azken urteotan ari dira azaleratzen.

Ez beti onerako. Loraldi hura, zenbaitzuren ustez, kopuru hutsezkoa izan baitzen, eta gehiegizkoa akaso. Orain, orduko puxikak haizea galtzen duen bitartean, dantza tradizionalak bidean sortu zaizkion arazoei egin behar die aurre. Kultur esparru horretan zeresan handia duten hainbat ahots batu ditugu, dantzak norantz joko ote duen igarri nahian.

UNAI BREA

IA 40 URTE DIRA aldizkari honek, artean Zeruko ARGIA zela, Juan Antonio Urbeltzen ondoko hitzak jaso zituela: "Guk gaur eguneko euskaldun bezela dantza egiteko modua aurkitu nahi dugu, baiñan ortarako lehenengo gure dantza zaharrak aztertu ta inbestigatu nahi ditugu". 1967 zen eta euskara baturik ere ez zegoen, agerikoa denez. Urbeltz, ordurako, bazebilen lan eskerga horretan murgilduta, alegia, gure dantza zaharrak "aztertzen ta inbestigatzen". Ezagun da emaitza txalo-

Etorkizuna an eta zalantzan

garriak lortu zituela tradizio berreskurapenean. Baina iruindar ikerlariak ondo gogoan zeukan bere esaldiaren lehenengo zatia ere, geroxeago erakutsi zuenez. “Gaur eguneko euskaldun beze-la dantza egiteko modua” aurkitu nahirik, Argia dantza taldea sortu zuen, bilatze horretarako lanabes. Lehenbizi, eta hogeitaz-erdi, tokian tokiko dantzak biltzen eta Argiaren bitartez erakusten jardun zuen, jatorrizko dantzakerari estu atxikiz. 1987an, berriz, taldeak bide berriei ekin zien tradizioetik abiatuz, *Irradaka* eta *Zortziko* bezalako lanak aurkeztuz. Hura izan zitekeen, apika, euskaldunon gaur egungo dantza egiteko modua.

Kontua da Argiaren lehen aroak eragin handia eduki zuela euskal dantza talde askotan, noiz eta Espainiako estatuko aldaketa politiko- en harira herritarrak euskalduntasun adierazpen egarritz zebiltzanean. Oier Araolaza dantzari eibartarrak gogoratzen duenez, 70eko hamarkadan, eta 80koan oraindik ere, dantza talde asko sortu zen, inoiz baino dantzari gehiago zegoen, inoiz baino emanaldi gehiago egiten zen. Nortasuna adierazteko bide bilakatu zen dantza, nortasuna adieraztea premia zen garai batean.

Gaur egun gauzak motelago dabilta, baina beharbada garai harekin konparatzen dugulako iruditzen zaigu hala. “Krisian ote gauden sentipena dago, baina ni ez nago hain seguru”, uste du Araolazak, “dantza tradizionalak indarra dauka oraindik herri honetan, gailenduz doa-

zen baloreak zeintzuk diren kontuan hartuta. Beharbada orain 30 urtekoa ez zen normala; beharbada gauzak beren onera itzuli dira”.

Zein da dantza taldeen lekua?

Dena dela, eibartarrak aipatutako krisi sentipena egon badago, eta berak ere onartzen du horretarako sintomarik badela. Non atzematen da hori? “Bada, oraindik ere dantza taldeok ez dakigula zein izan behar den gure tokia gizartean. Ez gara konturatzen lehengo egoera artifizial samarra zela, eta ez daukala zerikusirik dantzak eduki beharko lukeen zereginarekin”.

Eredu bat gailendu da dantza taldeetan: Euskal Herri osoko dantzak bildu, ikasi, eta ordu eta erdiko ikuskizuna prestatu. Gero, ikuskizun hori herriz herri eramaten da. “Eredu hori 80ko hamarkadan jarri zen martxan, eta balio lezake, baldin eta talde gutxi batzuek egingo balute”, dio Araolazak. Alegia, horrelako emanaldiak kalitate handiz egiteko gauza diren taldeak, dozena erdi inguru dira Euskal Herri osoan Araolazaren ustez. Gaur egungo egoera, aldiz, oso bestelakoa da: talde asko dago, batez besteko kalitatea erdipurdikotzat jo genezake, eta ez dago hainbeste emanalditarako ikusle nahikorik. “Merkatua erre dugu”, dio Araolazak.

Xabier Mendizabal, Euskal Dantzarien Biltzarreko presidentea, bat dator Araolazarekin hein batean. “Hala ere, dantza eta dantza taldeak bereiziko nituzke. Eta ez nuke esango

MY JOK

Txakur kalea 6.
48005 BILBO
Telf.: 637 864 742

info@myjok.com

www.myjok.com

SANTIAGO YANIZ

Eusko Jaurlaritzak sektorearen erradiografia eskatu du

Eusko Jaurlaritzak euskal dantza tradizionalaren egoera ezagutu nahi du, eta horretarako ikerketa egiteko eskatu dio Xabide enpresari. Ikerketa amaituta dago, baina Jaurlaritzak ez ditu oraindik ondorioak ezagutarazi, eta litekeena da udazkenera arte ez egitea. Jaurlaritzak orain hiru urte jarri zuen abian Kulturaren Euskal Plana, Imanol Arana Kultura Sustatzeko Zuzendaritzako langileak azaldu digunez. "Dantzari dagokionez, sumatu egin genuen datu falta zegoela, eta ezer baino lehen alor horretan zer eta zenbat daukagun jakin behar genuela. Bai dantza tradizionalari zein bestelakoei dagokienez". Erradiografia egiteaz gain, Kultura Sailak dantza munduan dabilzanen proposamenak jaso nahi izan ditu, etorkizunean sakonago aztertzeko xedez.

Oier Araolazaren ustez, beharrezkoa da Eusko Jaurlaritzak esku hartzea, "urteak daramatzatelako utzikieriaz jokatzeko. Garbi ikusten dute sektorea ez dagoela ondo, baina ez da lehentasunezkoa beraientzat. Nahiko sektore desegituratua dela ikusten dute, eta

orain hanka bat sartzen saiatuz gero zartako gehiago jaso ditzaketela laudorioak baino. Horrez gain, ez dute ikusten entitate handiko elkarterik, proiektu sinesgarri bat eskaintzen dionik, beraz ogi apur batzuk botatzen dituzte noizean behin, eta hor konpon". Orain abiatutako planari, berriz, primerakoa deritzo Araolazak, ez ordea egiteko moduari, "bitartekariak sartu dituztelako tartean, enpresak alegia, eta ez dakit horren emaitza zenbateraino izango den dantza tradizionalak behar duena".

Gauzak askoz okerrago daude Nafar Gobernuan, EDBko presidente Xabier Mendizabalen esanetan: "Lehen laguntza batzuk ematen zizkion gure elkarteko nafar ordezkariari, baina orain erabat itxita daukate iturria. Bitakoa da, izenean 'Euskal Herria' hitzak dauzkan edozeri bideak ixten zaizkio. Onartzen dute, noski, dantza asko beraien ondarea direla, baina gero laguntzak ukatzen dizkiote EDBren nafar ordezkariari". Zaharrak berri.

dantzaren egoera berez txarra denik. Dantza tradizionalak egin egiten dira beren jatorrizko herrietan: Zuberoan, Durangaldean, Oñatin, Otsagabin... Alde horretatik ondo gaude, akaso azpiegitura faltan. Alegia, non ikasi dantza? Nork irakatsi? Dantza tradizionalak ez dauka beste kultur arlo batzuek bezain egituraketa sendoa".

Hirietako taldeen arazoak

Mendizabalek, berriz, Araolazak aipatutako arazo berak ikusten ditu hirietako taldeetan, hau da, berezko tradizioz gabeko taldeetan. "Asko gara, eta hori ona eta txarra da aldi berean. Ona da leku askotan gaude-lako, baina txarra da emanaldiak guztion artean banatu behar ditugulako, eta gaur egun ez da hainbeste dantzaldi antolatzen". Hala, talde gehienek bizpahiru aldiz baino ez dute dantzatzeko euren herrietatik kanpo. Kontuan hartu behar da Euskal Herrian 350 talde inguru dagoela Mendizabalen esanetan, horietatik 300en bat Bilzarreko kide direlarik. "Ezin denak kalitate handikoak izan. Eta ez dira izan behar. Erronka bestelakoa da, alegia, talde bakoitzak

bere helburuak ongi finkatzea". Oier Araolazak garbi dauka zein izan behar den helburua dantza talde gehienentzat: "Izugarrizko kalitatea ez dugunok, hau da, gehienok, argi eduki behar dugu gure lekua, lehenik eta behin, gure herria dela. Eta nago alderantziz gaudela antolatuta, kanpora begira batez ere".

Gaur egun talde asko dago, batez besteko kalitatea erdipurdikotzat joenezake, eta ez dago hainbeste emanalditarako ikusle nahikorik.

"Merkatua erre dugu", dio

Oier Araolazak

Arazo larriena, irakasle falta

Kalitatea behin baino gehiagotan agertu zaigu dagoeneko, eta horrek goraxeago aipatutako arazo batera garamatza: nork irakasten du euskal dantza tradizionala gaur egun? Eta batez ere, nola? Jon Maya dantzari erreteriarak horrekiko kezka agertu digu: "Ni dantza tradizional irakaslea naiz lanbidez, baina ez daukat inongo titulurik, ez baitago non eskuratu". Dantza munduko eragile gehienek duten kezka da hori, eta handienetakoa gainera, erakunde publikoei askotan jakinarazi dietenez. Fruiturik gabe, momentuz.

Gauzak horrela, ez dago, eta ez da epe laburrean egongo, dantza tradizional irakasleak prestatuko dituen ikastetxe ofizialik. Ahal dutenek irakasten dute, eta ahal duten moduan, eta sarritan ez da modurik egokiena izaten. Horrek taldeen kalitateari eragiten die noski. Jende gazteak bereganatu ohi du ardura hori, dantzari modura pilotutako eskarmentua beste armarik ez duela.

Folklore arriskuan?

Dantza tradizionalaz ari gara eta inork ez dauka zalantzarik tradizioari eustea dela horre-

Dantza txapelketa ereduaren krisialdia

Zazpi alditan auresku txapeldun izan den Jon Mayak kontraesan baten berri eman digu: dantzarien maila gero eta hobe den arren, edo hain zuzen horregatik, txapelketetan gainbehera dago azken urteotan. "Nik aureskua ezagutzen dut batez ere, baina fandango eta arin-arinarekin ere antzera gertatzen dela uste dut: lehiakide kopurua urtetik urtera gutxituz doa. Lehen edozein dantza talde-takoak etortzen ziren, baina pixkanaka oso dantzakera eredu jakinak gailendu dira, eta estilo horretatik kanpo zeudenak urrundu egin dira, txapelketa elite txiki batentzat utziz".

Orain dela aste gutxi egin zen Euskal Herriko Auresku Txapelketa (Euskal Herri osokoa den ere ezbaian dago), eta Mayak, aspaldiko partez, ez zuen parte hartu, iaz hartutako erabakiari kasu egin ez. "Uste dut txapelketen nondik norakoa aztertzeke unea dela. Ea beharrezkoak ote diren. Eta beharrezkoak badira, nola, zer dantza eredurekin".

Txapelketak desagertzeari gehiegizko haustura deritzo Mayak hala ere, besteak beste badituztelako beren onurak. Esaterako, euskal dantza tradizionala gizarteratzeko tresna egokiak izan daitezkeela. "Hor daukagu bertolari txapelketaren eredu: lau urtean behin sekulako eztanda eragiten du

bertsolaritzan". Kontua da gaur egun, eta telebistari esker besteak beste, txapelketak dantza egiteko modu bakarra ari direla gizarteratzen, eta horri buruzko hausnarketa eskatzen du Mayak: "Aberastasuna galdu da". Eta aberastasuna ez ezik, indarra ere bai. "Gaur egun txapelketek gizartean dantza zabaltzeko ere ez dute balio, eta zalantza sortzen da: zertarako egin?".

Batzuek salatu egiten dute Euskal Herrikotzat aurkeztzen den txapelketa Gipuzkoakoa baino ez dela. Euskal Herriko Auresku Txapelketa gipuzkoar auresku txapelketa baita, izan. Are gehiago, azken urteotako parte hartzaile gehienak Gipuzkoako bailara bakar batekoak izan dira. Beste horrenbeste gertatzen da Seguran egin ohi den dantza solteko txapelketarekin. Euskal Herrikoa da izenez, baina hamabost bikotetik hamalau gipuzkoarrak izaten dira, orain dela aste gutxi Oier Araolazak ARGIA n idatzitako artikuluan agertu zuenez: "Funtsean, Segurako dantza txapelketa baino ez da", zioen eibartarrak, "dantza soltetan egiteko modu berezia garatu duen txapelketa: eredu gimnastiko, tente eta lerdena. Plazetako dantza soltearekin zeri-kusi gutxi dauka eredu horrek, baina txapela jantzi nahi duenak modu horretan aritu beharko du".

INGURU ABENTURA

- Abentura kirolak
- Eskola kanpainak
- Kanpamentuak
- Ospakizunak
- Multiabentura
- Prestakuntza ikastaroak
- Bidaia antolatutak
- Bizikleta edo/eta mendi materialaren alokairua
- Aurrekontuak (Neurrira egindako)

Harremanetarako telefono zenbakiak: 635 748 947 / 635 748 948 - Tel. eta Faxe: 945 288114
San Juan 18, 01208 Albeiza - ARABA • www.inguruabentura.com • info@inguruabentura.com

SANTIAGO YANIZ

SANTIAGO YANIZ

Goitik behera, Tolosako San Joanetako Bordon-dantza, Barkoxeko Maskaradako zamaltzaina eta Markinako Saragi-dantza.

DANTZAN.COM

tan dihardutenen helburu nagusietako bat. Baina alderdi horretan ere bada desadostasunik. Sabin Egiguren, Bizkai Folklore Elkarteko presidentea, *Dantza Etxea* izeneko egitasmoa gauzatzeko ahaleginetan ibili da orain gutxi arte. Azkenean, bere burua bakarregi ikusitako, amore eman du, baina berdin-berdin eusten die proiektu haren zutabe ziren aldarrikapenei: dantza tradizionalaren arima galduz doa, dantza taldeen erruz hain zuzen ere, eta arima hori gordetzeko ahalegina egin behar da kosta ahala kosta. "Nik auresku txapelketa irabazi nuen 1962an, baina handik gutxira jakin nuen hura ez zela gure benetako aureskua. Musika bai, baina dantza ez. Ni bilbotarra naiz; halako batean Garaira joan nintzen, eta hantxe hartu nuen ezustea. Zer da hau? pentsatu nuen. Eta orduan konturatu nintzen gu egiten ari ginenak ez zeukala zerikusirik benetako euskal tradizioarekin. Esan gabe doa berehala hasi nintzela Durangaldeko dantzakera jator hura ikasten".

Balletizazioa

Egigurenen ustez, *balletizazioa* gailendu da euskal dantza tradizionalan. "Denak ari dira ikuskitzen egiten, dena goitik behera aldatzen. Eta ni ez nago dantza tradizionala, antzezlekura eramateko egokitzearen aurka. Aitzitik, oso alde nago. Baina hori ez da folklorea, dantza egiteko modu horrek ez dauka zerikusirik euskal baserriarren dantza egiteko erarekin, eta kezkatu egiten nau batzuek folkloretzat aurkeztea hala ez dena". Folklorea, honenbestez, baztertuta ikusten du Egigurenek: "Iparraldean, esaterako, Euskal Dantzarien Biltzarra dantza berri txapelketak antolatzen ari da. Nor eta Euskal Dantzarien Biltzarra, tradizioa defendatzeko sortu zena!".

Gordelekurik gabeko ondare eskerga

Xabier Mendizabal EDBko presidentearen ustez, euskal folkloreak duen gabezieta bat dokumentazio-gune baten falta da. "Folkloreaz jakinmina daukana, nora joan kontsulta bat egitera? Non gorde ondare hori?". Sabin Egigurenek atsekabez dioskunez, euskal etxeetako ganbaretan hamaika jantzi, partitura eta Super-8ko pelikula zahar daude hauts azpian, norbaitek argitara ateratzeko zain. Nork ordea? "Juan Antonio Urbeltzek, Sabin Egigurenek berak... izugarrizko lana egin dute alde horretatik -diosku Mendizabalek-, baina beti ere norberaren borondatea-

ren arabera lana izan da, ez da sistematizaziorik egon. Behar bada EDBk abiaraz lezake horrelako ekimen bat, baina ez dut uste bakar batena izan behar denik ardura hori. Hemen, zerbait egitekotan, denak hartu behar lirateke kontuan; Urbeltz eta Egiguren bezalako bik, esaterako, derrigorrez hartu beharko lukete parte, ondare izugarria daukatelako jasota". Azken batean, balizko dokumentazio-gune hori publikoa izan beharko litzateke Mendizabalen iritziz. "Gainera, baliabideak beharko dira halako zerbait sortzeko. Hau da, erakundeek diruz lagundu beharko lukete".

DANTZAN.COM

Dantza munduan, oro har, gutxi egiten dute bat Egituren tradizioaz daukan ikuspegi horrekin. "Ikuspegi 'salbazionista' da hori -iritzi dio Oier Araolazak-, XX. mende hasieran oso indartsu zebilena antropologian. Modernismoaren eta industrializazioaren aurrean, balore zintzo eta ederrek nekazal-giroetan irauten zutela uste zuten, eta horiek garbi-garbi gorde beharra aldarrikatzen zen. Baina gaur egun tradizioaren ikuspegi dinamiko da nagusi".

Añorgako dantzariak 2005eko Karmen jaietan eskainitako Gipuzkoako dantzen emanaldia ezkerrean. Eskuinean, Otsagabiako "Bobo" moztorra.

Berreskuratu edo birsortu?

Tradizioa finkoa ez dela azaltzen duten adibide bi aipatuko ditugu. Jakina da berreskurapen lan handia egin dela euskal dantza tradizionalaren esparruan. Galtzeko zorian egon zitezkeen zenbait dantza zulo beltzetik atera dituzte ikerlariak, eta plazetara eraman. Batzutan ordea, hain zen txikia geratzen zen arrastoa, non berreskurapenaz baino birsortzeaz hitz egin behar dugun ia. Ez hutsetik abiatuta agian, baina bai hutsaren hurrengotik.

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:

Helbidea: Posta kodea: Herria:

Herrialdea: Jaioteguna:

N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz

☐ Taloiez

☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra: N.A./I.F.K.:

Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:

Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:

Data: Sinadura:

aukeratu gure ongi etorri oparia

"Gartxo" komikia

"Lauburua" mahai-jolasa

"Txoriak txori" lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Nola aurre egin dantza tradizionalaren arazoei?

Gaur egun euskal dantza tradizionalak dituen arazoak anitzak eta konplexuak dira eta arazo horiei azken berrogeita hamar urtetan gertatu diren aldaketa sakonak gehitu behar zaizkie. Aldez aurretik gai horiei buruzko hausnarketarik egin gabe, zalantza handia dut irtenbide egokiak proposa daitezkeenik.

Beraz, garrantzitsuena hasieratik hastea da. Eta hasiera hori 30eko hamarkadan dago. Garai hartan, dantza ikuspegi selektibo batetik bideratu zen eta ez zen kontuan hartu euskal kulturaren baitan zeuden era askotariko dantza adierazpenak, generozkoak edo dantza motak. Informazio egoki batek —orduan existitu ez, baina, dudarik gabe, beharrezkoa zena— dantza beste era batera lantzen lagunduko zuen. Bestalde, eta honek kontuan hartzeko balio du, garai hartan herriko dantzak sailkatzeko erabiltzen ziren sistematik —ezinbesteko lehen urratsa eskuartearen dagoen ondarearen balantzea egiteko—, argi eta garbi erakusten du zein gogoeta eskasa eginga zegoen. Egoera hori, ilustrazioaren ondorio zuzena, herriko tradizioek orokorrean zuten ospe urriaren emaitza baino ez zen.

Ezpatadantza da ikuspegi selektibo horren adibide bat: antzinako dantzaren paradigma modura bultzatu zen, gerraren eta gizontasunaren paradigma modura, gaztetxoek dantzatzeko ezin hobia. Baina aldez aurretik dantza horren estiloari egindako moldaketak bere bizitasunaren zati bat kendu zuen.

Juan Antonio Urbeltz, idazle eta koreografoa.

ARGAZKI PRESS/ J. C. RUIZ

Hogeita hamargarren hamarkadan, dantza sozialen praktikan bizi zen krisia antzemanda zegoen, baina ez zen aurkitu egoera bideratzeko irtenbide egokirik. Zera egin zen: lehiaketak sustatu dantza herrikoien hainbat estilo suspertzeko. Horrek gero eta manierismo estilistiko handiagoa sorrarazi du, zeinak, bere adierazpen *kitsch* gorenean, forma "garaikideak" erabiltzen dituen.

Lehenik eta behin, eta aztergai hau berriro bideratzeko, beharrezkoa da gaia ezagutzea eta aurrera egiteko borondatea izatea; errealitate bereko bi alde, zoritxarrez, elkarren

ondan ez doazenak, ikusten dudanez. Arazoak anitzak eta konplexuak dira, baina European baditugu gure egoera ezberdinetara aplika daitezkeen eredu bikainak —beti ere, hobera egin nahi bada, eta horretaz ere ez nago oso seguru—. Aurrekoari lotuta, dantza-taldeak ditugu. Gaur egun, herentzia kultural horren gordailuzainak dira, eta, ondorioz, eragile garrantzitsutzat hartu behar ditugu, denboran iraungo badute. Alabaina, orientazio egokirik gabe, ez dakit nola gordeko duten sentsibiltate eta ezagutza handiz zaintzea eskatzen duen ondare bat, bere izaera bereko beste edozein ondare bezala.

Azkenik, eta esandakoa esanda ere, itxaropenerako tarte bat gorde behar dugula uste dut. Buruz eta tentuz erabiltzen badugu, motibazioetan eta praktikan bizitzea egokitu zaigun garairi moldatzen badugu; eta, gainera, gure kultur identitatearen zati garrantzitsutzat hartzen badugu, dantza tradizionalak izan dezake, dudarik gabe, etorkizun bikain bat.

Jaurrieta herriko dantza ezaguna esandakoaren adibide ederra da. Gaur egun talde gehienek errepertorioan sendo txertatutako dantza da, eta Jaurrietan bertan badago urtero antzeztu duen neska talde bat. Ezin esan ordea tradizio handikoa denik tradizioa denbora-unitateekin neurtu behar bada behinik behin. Juan Antonio Urbeltzek Jaurrietan aurkitutako doinu bat eta Baztango mutil-dantzen zenbait urrats elkartu zituen, eta halaxe sortu zen, orain 30 urte inguru, jende askok betidanikotzat daukan dantza hori. Eta betidaniko ez, baina tradizionala denik ezin ukatu, honezkero ondo irabazita baitauka eskubide hori.

Berriagoa da Zangotzako dantzarien ekimena. Orain bospasei urte, hiru mendez desagertuta egon den dantza-sorta bat berreskuratu dute. "Hori birsortzea da", dio Oier Araolazak, "ia hutsetik abiatu baitira, duela 300 urtekoaz arrastorik ez zegoen eta". Hala ere, sorkuntza horrek tradizioaren lekua merezi duela uste du Araolazak, inguruko folkloreaken moldeei jarraitu egin baitzaie dantza berrian: janzkerak,

koreografiak... Gaur egungo tradiziozko zaharrenak ere, noizbait behar zuten sortu berri.

Errusiar balleten eragina

Tradizioaren ikuspegia oso bestelakoa izan arren, Araolaza bat dator Egigurenekin, euskal dantza tradizionalak *balletizazioa* jasan duela esatean. "Egia da horrek kalte egin ziola dantzakera jatorrizko eta naturalari. *Balletizazio* hori 1920-30 hamarkadan etorri zen, errusiar balleten arrakasta izugarria eraginda hein handi batean. Folklorea ulertzeko modu berriak agertu ziren, eta horrek euskal dantzan ere eragin zuen". Hala ere, Araolazak ez du uste *balletizazioa* hain zabalduta dagoenik Euskal Herriko taldeetan. Besteak beste, 70eko hamarkadan Urbeltzen Argiak edo Sabin Egigurenek berak jatorrizko formen alde egindako lanak oraindik ere eragina daukalako.

Kinka horretan dugu dantza tradizionala, zenbait eztabaidatan murgilduta eta biderik egokiena aurkitu nahian. Esan behar dugu hala ere, kezkek kezka itxaropena dela nagusi sektorean. Halaxe adierazi digute hitzez eta halaxe sumatu dugu geuk ere. ■

Maritxu Berritsu irratsaioa egin zuen hemezortzi urtez Radio Vitorian. Hurrez inguratuta ez ezik, hurrekin batera egin zuen lan, hurrekin batera programa. Bateko jolas eta besteko irri, haurrak berak ziren protagonista, Jeniren batutapean. Bi urte dira saioa amaitu zenetik baina arratsalde magikoen oroitzapenak bizirik iraute du. Ilintiak gori dirau. Errautsak astindu, sua piztu eta egia batzuk kontatu dizkigu, Gabriel Arestiren eskolan: “Nik ere badut nire egia, eta bankero jaunarenak bezainbat, edo gehiago, balio du”.

MIEL A. ELUSTONDO
Argazkiak: Dani Blanco

Nortasun agiria

Jeni Prieto San Vicente (Gasteiz, 1955). Eugenia da baina "Jeni". Jaio zen egunean bertan amak emandako izen txikia du, garaiko nobela bateko protagonistaren alabarenetik hartua. Jeni Prieto HABEko irakasle izan zen 80ko hamarkadaren hasieran; lehenengo labekadakoa. Gero, irratiari hasi zen 1983an eta bertan da ordudunik. *Maritxu Berritsu* haurrentzako programa egin zuen Radio Vitorian hemezortzi urtez eta horrexek egin zuen famatu. Oraintxe dela bi urte amaitu zen saio hura eta gaur egun distira txikiagoko lanak egitea dagokio Radio Vitorian bertan.

«Esloganez bizi gara Euskadin»

Bi urte dira oraintxe *Maritxu Berritsu* programa bukatu zenetik. Hitz egoki bila jardun dut. "Tristeia" diot, batetik, "pena", bestetik.

Tristeia ez. Pena bai. Nik, "falta" esango nuke. Falta, bai. Hurrekin lan egiteak magia

du. Hurrekin lan egin duenak beste inork ez daki hori. Urte askoan egin nuen lan hurrekin eta bizi izan nuen magia hori. Magia kendu zidaten eta falta sentitzen dut. Puntu. Beste baloraziorik gabe. Magia apurtu da.

Bertan lan egin genuenok bai, badakigu, zer magia bizi genuen. Delako Maria haren jaio-tzaren berri eman genuen egunean bezala. Edo Kleopatraren historia edo harako futbolari haren kasua kontatu genuenean bezala. Magia. Momentu magiko asko bizi izan genituen.

Irrati-telebistetan programak erretiratzeko ardura hartzen dutenek beti diote gauza bera: "Programak hasi eta bukatu egiten dira". *Maritxu Berritsuk* hemezortzi urtean iraun zuen. Urte asko dira. Hainbeste denbora lanean eta ez duzu uste bukatuko denik ere. Defentsa-mekanismoa da hori. Erabaki arbitrarioak izaten dira beti, eta erabakiak arbitrario direnean, ez ditugu ulertzen, ezta barneratzen ere. Erabakiak barneratzeko modu bakarra, ez sinestea da, eta pentsatzea erabakia hartu dutenak konturatu egingo direla eta programa abiaraziko dutela, berriz. Jarraituko dugula, alegia. Arrazoia zeure aldera itzuliko dela eta lehengo lana egiten segituko duzula. Gero, ordea, kantuak esaten duen bezala gertatzen da: "Denborak sendatzen du dena" eta norberaren barrua ere bere onera bueltatzen da. Dolua bete, eta gero, kito. Aurrera.

"Audientziak agintzen du". Horixe dugu beste lelo bat, ezaguna, zeinahi programaren bukaerari.

Audientziak esan nahi du negozio. Enpresa negozioaren bila doa. Negozioa izendatzeko erabiltzen den hitza da audientzia. Enpresa batean bezala. Irrati-telebistan, audientzia da etekina. Negozioa.

Enpresa publikoaren kasuan ere bai?

Kontzeptu horretatik ez da ezer geratzen. Izatez gero, irratia arduradunak alderdi politikoak izendatzen dituztela parlamentuan. Horixe besterik ez. Alegia, dirua publikoa dela, parlamentutik datorrela eta hiritar-

Errealitateak

"Historian zehar edozein sindikatuk egin duena egin da oraintsu 147 irakasleen lanpostuen defentsan: kale gorri bidali behar zituztela jakin orduko, juizioa sartu. Epaia arrazoia ematen die irakasleei, kondenatu egiten du Hezkuntza Saila. Honek zer esan du? 'Ez dut epaia betetzeko asmorik. Eta betearazten badidate, pikutara botako dut egonkortasun konpromisoa!'. Eta hor bat egin dute Hezkuntza Sailak eta 'euskal' sindikatuek. Epaia errekurritu zuten eta laster aterako da hura aplikatu egin behar dela dioen bigarren epaia. Gai hori ez dago komunikabideetan. Aldiz, hori da nik bizi dudana errealitatea".

rrek ordaindutako dirutik bizi garena bertako langileak. Baina lan egiteko modua eta enpresaren dinamika, guztiz merkantilista da, bai hemen, Radio Vitorian, bai eta komunikabide guztietan ere, izan publiko edo pribatu. Horretan ez dago alderik. Programazioari begiratu besterik ez dago. Besteek arrosa egiten badute, arrosa guk. Besteek horia? Baita guk ere. Linea editoriala aparte utzita. Hori besterik da.

Arratsaldea zaila da irratan, ala? Formula bat entseatu, bestea... neke da entzulea biltzea. Goizean baino nekeago, esan nahi dut.

"Negozioa izendatzeko

erabiltzen den hitza da audientzia.

Enpresa batean bezala.

Irrati-telebistan audientzia

etekina da"

Irrati kontsumoa jaitsi egiten da arratsaldean, horretan ez da dudarik. Gure bizimoduaren ondorio da eta ez dago bueltarik. Arratsaldean telebista da nagusi. Irratia beste lehia batean dago. Baina hori ez da aitzakia.

Aitzakia?

Kalitatea, doitasuna, lan ona egiteko behar eta konpromisoa... Irrati publiko bat behartuta dago kalitatezko gauzak egitera. Bestela ez du zentzurik. Zertarako nahi dugu hedabide publiko bat, pribatuak egingo duena egitekotan?

Hedabideetako arduradunek esango dute informatu eta entretenitu beste helbururik ez dutela medioek.

Jakina, informatiboak kalitatez egin behar dira; entretenimenduzko saioak ere kalita-

anduri landetxea

Ubera Auzoa 13
20570 Bergara.

Tel.: 943 777 050 / 635 727 666

e-posta: andurilandetxea@yahoo.es

tez... nahiz eta bezero gutxiago izan. Baina bezero gutxiago izan arren, edukiak zaindu egin behar dira. Goizean lehia estua da irratien artean. Baita arratsaldean ere, baina irratik kontsumoa askoz txikiagoa da, oro har. Goizean igotal izango dituzu hamabost edo hoge mila entzule; arratsaldean, aldiz, lauzpabost mila beharbada. Horiek dira kopuruak.

Goizean zein arratsaldean, kalitateak behar du neurri, ala?

Bai. Ez dut esan nahi goizean arratsaldean baino kalitate handiagoko lanak egiten direnik. Ez. Baina bai kalitatea jaitsi egin dela, bai goizean eta bai arratsaldean, oro har. Gaur egun kalitatea ez da helburu.

Haurrak ere ez.

Haurrak behin ere ez dira irratien helburu izan.

Baina hemezortzi urte iraun zuen *Maritxu Berritsuk*.

“Gu haur ginenean,
haurrak irratien helburu ziren,
besterik ez zegoen eta. Baina gaur
egun haurrak ez dira irratik
kontsumitzaile, eta ez dira kontuan
hartzen”

Euskara genuelako tartean. Euskaragatik izan ez balitz ez zen *Maritxu Berritsu* sortuko. Euskaragatik sortu zen. Baina horretan ibili ginenok mundu zoragarri bat deskubritu genuen, zoragarri eta magikoa. Konturatu ginen bizi nahi genuela mundu hori, eta besterekin banatu nahi genuela, asko ikasten genuelako, piztu egiten ginelako... Sormen jakin bat deskubritu genuen, gauzak sortzeko modu bat. Mundu bat. Errealak. Eskueran dagoena. Belarririk duenak entzun besterik ez du. Baina, horixe, haurrak ez dira irratien helburu, ezta izango ere.

Ez dira helburu, eta ez dira izango, diozu. Inoiz izan al dira?

Izan ziren, garai batean, gure txikitik, gu haur ginenean, besterik ez zegoen eta. Baina gaur egun haurrak ez dira irratik-kontsumitzaile, oso kopuru txikian ez bada, behintzat, eta ez dira kontuan hartzen. Horregatik ez dira haurrentzako programak egingo, haurrek ez dutelako irratia entzuten. Gurasoek

entzuten dute eta beraiek nahi izanez gero, entzuteko haurrei esanez gero, orduantxe entzungo dute haurrek. Hori gertatu zen *Maritxu Berritsurekin*.

Diozonez, gurasoek eraginda entzuten zuten saioa haurrek.

Gurasoek berariaz pizten zuten irratia, haurrek entzun zezaten. Gero, entzun eta ondo pasatzen zuten haur haiek. Bestalde, baziren beste entzule batzuk hor nonbait galduak, *Maritxu Berritsurekin* topo egin, gustatu, eta entzuten jarraitzen zutenak. Horrek azalduko luke zergatik egin den hemezortzi urtez haurrentzako programa bat. Gainerakoan, haurrentzako programarik ez da egin irratian. Bai, izan dira zenbait saio, esperimentu modura egindakoak, baina ez besterik. Guk, berriz, programa hura egiteko aukera izan genuen.

Beti iruditu izan zait Radio Vitoria honetan euskarazko beste saiorik ez zela...

Baina bazegoen. Garai batean ordubeteko saioa egin genuen, euskaraz. Hurrena, hiru orduko magazine bat egin genuen gauez... eta, dudarik gabe, gaur baino askoz ere saio gehiago euskaraz, bai, ziur. *Maritxu Berritsu* baino lehen ere baziren euskarazko saioak, Roberto Oñederrak egina, Jose Mari Isastik ere egiten zuen beste bat...

Radio Vitoria Eusko Irratian sartu zenean euskara bideratu beharra egon zen, gure kezken artean zegoen, eta giro horretatik sortu zen *Maritxu Berritsu* egiteko ideia ere: euskara normalizatu beharra zegoen, eta haurrak ziren etorkizuna, euskalduntzeko bidea. Hori izan zen kontua.

Indarrean irauten duten asmoak direla esango nuke...

Orain, ordea, euskara eskoletan dago eta, orduan, aldiz, hasi berri ginen bide horretan. Gaur egun, Kirmen Uribek esaten duen bezala, euskara gauza normala, euskaraz jardutea naturala da. Eta *Maritxu Berritsuren* azken aroan ere kontua ez zen normalizazioa, komunikazioa baizik, horretarako da eta hizkuntza, komunikatzeko. Gure saioan komunikatu egiten ginen, eta euskaraz. Gauza naturala zen, entretenimendua, eta horregatik hitz egiten genuen haurrek eta helduek elkarrekin. Ez dago hori baino

Biko morala

"Erraztasun handia dut astakeriak esateko. Behin ere ez naiz politikoki zuzena izan. Intimitatean, jendea ados dago nik esaten dudanarekin, baina jendaurrean, hitzarmen bat dago, gauza sakratuak ez ukitzeko. Eta nazionalismoa kontzeptu sakratua da, gauza guztien gainetik dagoena, erlijio bat balitz bezala. Ez dago kritikatzetik. Gauza bera esango nuke euskarari buruz. Sakratua da. Baina intimitatean esaten duguna ezin esan jendaurrean! Biko morala daukagu".

naturalagorik. Gizartea bera ere familiaz osaturik dago eta, familietan, haurrak eta helduak batera bizi dira. Bada, gure programan horixe egiten genuen, natural bizi, eta euskaraz, ordu horretako komunikazio tresna euskara zelako.

Behin edo behin esan izan didazu hau Radio Vitoria dela, ez Gasteiz Irratia.

Hasieran, 1984an, dena euskalduntzeko premia zegoen. Ordu arteko irratia-emisorea Radio Vitoria zen baina premia handi horrek eraginda, itzuli egin genuen izena bera ere: Gasteiz Irratia, baina enpresaren zigiluak

Txapela buruan ta ibili munduan

www.txapelaburuan.com

943-428299 943004215

Radio Vitoria izaten segitu zuen. Gero kon-
turatu ginen horretaz. Itsututa bizi ginen.
Baina denborak bere lekuan jartzen ditu gau-
zak eta gaur egun Radio Vitoria esatea irudi-
tzen zait zuzena.

"Itsututa bizi ginen". Itsu segitzen dugu?

Garaia produktu ginen, eta garai hartan,
egin behar zela uste genuena egiten genuen.
Gure esku zegoen dena egiten genuen, gor-
putz eta arima, baina gero ikasiz joan gara,
eta ikasi ahala, ikusi egin dugu, eta ikusi
ahala, gauza batzuk alde batera utzi ditugu
eta beste batzuekin, berriz, aurrera egin
dugu. "Itsututa" esan dut, baina esateko
modua da, ez besterik. Presa handia genuen,

"CCOOekoak ezin du, nonbait,
euskaraz hitz egin, ezin euskalduna
izan. 'Euskalduna berdin
nazionalista'. PSOEkoak ezin du
euskalduna izan. Nonbait"

premia. Giro eta garai ilun batetik gentozen,
argira, eta presa genuen, eta irrati publikoa
genuen, eta dena bi urtean egin nahi izan
genuen, eta... Logikoa zen garai hartarako.

Ez dut ahantzia garai batean kontatu zenidan
pasadizoa: euskara irakasle zinen, HABEkoa.
Egun batean sartu zara tabernan, hartu duzu
egunkaria, eta iragarkia. Bikoizleak behar
omen ziren...

Aurkezle eta bikoizleak kontratatzeke deial-
dia. Azterketaren bat. Ni, tabernan, eta
egunkaria hartu nuen, *Deia*, sekula irakurtzen
ez dudana kazeta. Horregatik uste dut patua
izan zela, zoria. Joan nintzen azterketara eta
orduantxe hasi nintzen ikusten irrati mun-
dua, eta huts zegoela, eta posible zela nik
bertara jotzea. Gero, bigarren seinalea izan
zen, oposaketak egin zirenean gertatu zen.
Egin nituen, gainditu, eta aurrera. Ni, dena
den, euskaraz lan egiteko sartu nintzen, eta
ez nuen sumatu ere egiten gaztelaniaz jardun
beharko nuela, ze delako iragarki hartan jarri
izan balu gaztelaniaz jarduteko zela, ez nuen
asmoa aintzakotzat hartuko. "*Se convocan opo-
siciones para presentadores y locutores...*" irakurri
izan banu, ez nuen kontuan hartuko. Deitua
sentitu nintzen.

Lehenengo batean hizketan eta zera ulertu nizun,
orduko maitasuna erabat zapuztu dela...
Ez, maitasuna bere horretan da.

Gogo suhar hura itzali egin dela zure baitan...

Olaberriako zirkuitua
Gida eskola Karting-a

Gainera auzoa, Z/G • 20212 Olaberria
☎ 943 16 08 62 • www.vilarinomotor.com
info@vilarinomotor.com

Lainezak

"Eskutitza, halako ikastola publiko batetik halako sindikatu batera. 'Ez nekatu gure eskutitzik gaztelaniaz bidaltzen, euskaraz ez datorrenik ez dugu irakurriko eta'. Eta diot nik: 'Aizu! ikastola hori publikoa da, eta legeak dio hemen bi hizkuntza ofizial ditugula. Beraz, hizkuntza ofizial horietako batean idatzi dizut eskutitza. Nahi duzuna egin eskutitzarekin, baita ipurdia garbitu ere, zure kontua da hori, baina ez lainezatu, ze denok lainezatuz gero hemen ez da onik izango'. Gauza asko ari gara onartzen. Adarra jotzen segitzen badute jo eta hautsi egingo dut garai bateko kontsentsua".

Gauzak bere testuinguruan aztertu behar dira. Momentu hartan hizkuntza berreskuratzeko puntura iritsi ginen, kontsentsu bidez. Nik kontsentsu hura bultzatu nuen, guztiz sartu nintzen hartan, ahalik eta jende gehien konbentzitu nuen, esanez hemen euskaldunak bizi zirela eta euskaraz hitz egiteko eskubidea zutela, eta nik ere euskaraz ikasi behar nuela beraiek euskaraz hitz egin ahal zezaten... Nik sinetsi nuen hori eskubide bat zela, eta eskubide horren alde lan egin behar genuela. Eta hala jokatu nuen urte haietan.

Zer gertatu zen, orduan?

Lege bat idazten denean ez da dena idazten. Borondate orokorrak idazten dira, asmoak, etorkizun ideala... Orduan jakin izan bagenu hogeitaz urteren buruan 147 irakasle, hamar edo hamalau urte lan egin eta gero, kale gorrian jarriko zituztela, ez euskaraz ez jakiteagatik, ez gaingidzeagatik baizik... hori jakin izan bagenu, atzera mardo egingo genuen. Lege hura defenditu eta babestu genuen etorkizun ideala aurreikusi genuelako, orokorra, gauzak nola gertatuko ziren jakin gabe.

Eta orain?

Orain? Esperientzia egin dugu eta gauza asko ikusi ditugu. Besteak beste, orduko asmo batzuk perbertitu egin direla, gaizki egin eta gaizki erabili. "Joko-arauak ez badira errespetatzen, ez dugu jokatu". Euskarari buruz esan nezake pertsona batek izan lezakeen sentimendurik eskuzabalena izan genuela, askok. "Nahi dugulako, e! Aldiz, inposatu behar badidazu, ezta pentsatu ere!".

Hori gertatu al da?

Argi dago orduko borondate demokratiko eta solidarioa guztiz perbertitu eta manipulatuta dela. Kontsentsu hartan parte hartu genuenon kontra erabili da, eta ni ez nago prest hortik aurrera joateko. Euskara ez da

inorena. Perbertsioaren beste adibide bat da 147 irakasle horiekin gertatu dena.

147 irakasleak, berriz.

Niretzat, sinboloa da horien kasua eta behin eta berriz ateratzen dut gaia. Nire ustez, irakasle horien kasua ez da ezagutzen, jendea desinformatuta dago. Hedabideetan ez da ondo informatu. Ezkutatu egin da gaia. Euskal medioetan eman den informazioa, berriz, guztiz zitala izan da, eta gezurra. Irakasle horien kasua ez da euskara ikasi ez dutela. Ikasi dute eta ikasten ari dira, eta badakite, eta haurrekin euskaraz hitz egiten dute, eta euskaraz hitz egiten dute nirekin. Baina ez dute asig-natura gainditu. Hori beste problema bat da.

Ez dakit noraino joan nahi duzun...

Iparra galdu dugu, zentzua. Zer esan nahi du kolektibo batek euskaraz ikasi behar duela, nahi ez badu, sentitzen ez badu, behar ez badu, gogorik ez, plazerik ez badu? Azken finean, horixe da hitz egitea, plazer hutsa, eta plazerik ez bada, horrek ez du zentzurik. Horregatik diot iparra galdu dela. Adi, hala ere, ez diot gaizki gaudela. Askok lortu dugu, euskara eskolan dago, unibertsitatean... "Gehiago nahi dugul!", baina inoiz ez gara denok konforme egongo. "Euskaraz bizi behar da!". Gezurra.

Maritxu Berritsun behin baino gehiagotan entzun genuen kantu egindako hitza, **Gabriel Arestirena**: "Nik ere badut nire egia..." Esadazu zure egia.

Bizi egin behar da, bizi. Bizitza bizi, euskaraz, frantsesez, ingelesez, alemanez, espainolez... Lema asko sortu dira, esloganak. Euskadin esloganez bizi gara: "Euskaraz bizi" da horietako bat. Beste bat, euskaldunak nazionalista behar duela. CCOOekoak ezin du, nonbait, euskaraz hitz egin, ezin euskalduna izan. "Euskalduna berdina nazionalista". PSOEkoak ezin du euskalduna izan. Nonbait. ■

MUSEO
CHILLIDA
LEKU

Chillida-Leku Museoa
Jauregi Auzoa 66
20.120 HERNANI
943 33 60 06

www.museochillidaleku.com - prensa@museochillidaleku.com

Detektibe pribatuak ez dira AEBetako pelikuletan soilik existitzen. Euskal Herrian ere baditugu, hezur-haragizkoak gainera, nahiz eta hezur-haragiok inongo argazkitan ez agertzeko eskatu digun gurekin mintzatu denak. Ez nabarmentzea, horra detektibe on baten ezaugarriarik nabarmenetakoa. Bilbon, adibidez, badira zortzi edo bederatzi detektibe-agentzia –gehienak pertsona bakarrak osatutakoak– eta horietako batera jo dugu, lanbide horri buruz geure "ikerketatxoa" egiteko asmoz.

Gaueko detektibeak ez dira Sherlock Holmes

ITXARONALDI labur baten ostean, detektibe pribatuaren idazkariak baimena eman digu haren bulegora sartzeko. Guk baino lehena-gu beste askok zeharkatu duten atea zeharkatu dugu; detektibe pribatuei eskatu ohi zaizkien gauzak eskatzera zihoazen, eta batek baino gehiagok ezuste galanta izan du gu orain ikusten ari garen emakumea ikustean. Erreportaje honi dagokionez, Miriam du izena. Benetakoa, berak daki. Detektibe pribatuengan, izan ere, nortasuna da gauzarik pribatuena. "Gutxik dakite zertan egiten dudan lan, eta denek naukate ekonomialari-

UNAI BREA
Argazkiak: Dani Blanco

tzat. Eta hala naiz gainera, baina ez dut horretan lan egiten". Hori bistan dago orain guretzat, baina zenbat eta jende gutxiagorentzat egon, hobe Miriamentzat.

Detektibe pribatuen urrezko araua zein den argi dago: zuhurtzia. Ez nabarmentzea. Hala egiten duenak jai eduki dezake lanbidean, eta Miriam asaldatu egiten da "ligatu nahian, neska bati lizentzia erakutsi zion" detektibearen adibidea gogoratzean. Kontua ez da norberaren bizitzaren inguruan sekreto handi bat eraikitzea, Miriamek dioskunez. Batzuri esaten die, beste batzuri ez. Baina sekula ez du alfe-

Ez dago edonoren esku

Detektibe pribatu bat kontratatzea ez da merkea. Miriamek dio garestia ere ez dela, egiten duten lan mota kontuan hartzen badugu. Ez genuen halakorik aditzera eman nahi, baina bai detektibe baten tarifak ordaintzea ez dagoela edonoren esku. Miriamek, esaterako, orduka kobratzen du, 40 euro ordu bakoitza hain zuzen, "eta kilometroak aparte". Ez da, ez, mahuka. Eta hala ere, etengabe jotzen du haren telefonoak.

"Gu pribatuak gara eta ahal duenak kontratatu egiten gaitu. Ezin duenak ez". Egia biribila, zinez. Hala ere, Miriamek uste du ona litzatekeela edonork edukitzea detektibe-kasu honetan ez pribatu- baten lanaz baliatzeko aukera. "Guk ikertzen ditugun gauza batzuk benetan garrantzitsuak direlako. Ez senarra edo emaztea beste batekin dabilen, horri ez diot garantzirik ematen, baina bai beste gauza batzuei. Esaterako, norbaitek bizitzeko diru nahikoa ez izateari, bikotekide ohiak pentsioa ematen ez diolako". Esan gabe doa kinka horretan dagoenak nekez ordainduko liokeela detektibe bati egun oso bateko lana. Horregatik, Miriamen iritziz, arazo asko konponduko lirateke ofizioko detektibea edo antzeko figura sortuta. "Epaile baten aginduetara ikerketa-lanak egingo lituzkeen norbait". Beste kontu bat da zein detektibek aukeratuko lukeen lanpostu hori, orduko 40 euro irabazteko aukera edukita.

rrik zabalduko. "Hiri osoak baleki detektibea naizela, akabo".

Detektibeek hutsune bat betetzen dutela aldarrikatu digu Miriamek: poliziak egin ezin dezakeen lana. Bestalde, poliziak inola ere egingo ez lituzkeen lanak ere hartzen dituzte detektibeek, senar-emazte desleialen balentriak ikeretzea, esaterako. Geroago mintzatuko gara sakonago horretaz. Ligatu nahi zuen hark bezala, gure detektibeak ere badauka bere lizentzia, Madrilgo Barne Ministeritzak emana. "Lehenik eta behin ikasketak egin behar dira, eta gero zenbait baldintza bete". Ikasketek hiru urte irauten dute, eta unibertsitate mailakoak dira. Euskal Herrian ez dago halakorik, baina. Espainiako Estatuan, Bartzelonan, Madrilan edo Salamancan baino ez dira ikasketok eskaintzen.

Detektibegaiek gaingintu beharreko ikasgaietan, zuzenbidearekin zerikusia dutenak dira gehien. Legediaz dezente jakin behar dute, baita ikerketa-teknikaz ere. Hirugarren urtean, armak erabiltzen ere ikasten dute, badaezpada. Titulua eskuratuta, lan-baimena lortzeko moduan izango dira legeak ezarritako baldintzak betetzen dituztenak: aurrekari penalik ez edukitzea, aurreko urte bietan funtzionario jardun ez izana... "Lehen ere bazen detektiberik, baina ikasketarik ez", gogoratzen du Miriamek. "Lizentziak nahi zutenei ematen zizkieten, eta hala, nortzuk ziren detektibe pribatuak? Bada, polizia ohiak, erregimenari atxikiak batez ere".

KIROLPSIKOLOGIA

www.kirolpsikologia.com

Zabaleta, 1-2. sol. - 7. bulegoa
20002 Donostia
Tel.: 943 27 57 85
Movil: 649 42 55 84
info@kirolpsikologia.com
www.kirolpsikologia.com

Zer ikertzen dute?

Detektibe pribatuak hainbat arlotan egiten dituzte ikerketak. Ahaztu Poirot, Sherlock Holmes edo, etxera etorrita, Jon Bidart. Hilketak eta horrelakoak argitzea poliziarren eginkizuna da. "Guk, teoriarik, ezin dugu delituri ikertu, baina nik hala ere hilketa bat ikertu dut", azaldu du Miriamek, "ustezko hiltzailearen familia kontratatuta". Hildakoaren familia ere bazen, bide batez esateko, loba eta amama baitziren hurrenez hurren. Usteko hiltzailearen errugabetasuna frogatzeko itzaropenez kontratatuta zuten, baina azkenean, Miriamek egindako ikerketak guztiz kontrakoa frogatu zuen: lobak hil zuen amama. "Nik, jakina, ez ditut bezeroen neurriko txostenak egiten. Esaten diedana gustuko badute, erabili egingo dute, epaiketa batean edo dena delakoan; bestela, tiradera batean gordeko dute txostena. Hori bai, kobratu, denek kobratzen diet berdin. Eta baten bat haserretu egiten da, baina egia esateko, bezeroek frogatu nahi dutena egia izaten da gehienetan".

Orokorrean, hilketa baino askoz "misterio" arruntagoetan murgiltzen dira detektibe pribatuak. Batetik, familia kontuak. Horietatik, denon gogoan daude senar-emazteen desleialtasunak, baina ez dira gehien eskatzen diren ikerketak, Miriamek azaldu digunez. Kontua izan behar da, batetik, adulterioak orain 25 urte utzi ziola delitu izateari, eta bestetik, gaur egun ez dela inongo argudiorik eman behar banaketa eta dibortzioa eskatzeko. "Orain, halako kontuekin datozenak jakinmin hutsak bultzatuta datoz. Guk alde zurretik ematen dizkiegu bi ohar: batetik, gure txostenak ez diola ezertarako balio izango, jakinmin hori asetzeko izan ezik. Bestetik, ea gai izan-

go diren hartzen ditugun irudiak ikusteko, oso gogorra izaten baita norberaren bikoitekidea beste batekin ikustea. Eta esan behar da gainera, desleialtasun susmoekin datozenen %90, gehiago ez esatearren, zuzen ibiltzen direla".

Diru kontuak nagusi

Bestela, dirua izan ohi da bezeroak mugiarazten dituen motorea. Azken batean, dirutza polita xahutuko dute beraiek ere, detektibeari ordaintzen. Bikote barruko liskarretan, pentsio kontuak izaten dira gehien ikertzen direnak. "Bikotekide ohiak pentsioa eman behar dit, baina ez dit ematen, lanik ez daukala argudiatuta. Nik jakin nahi dut ea hori egia den", ipini digu adibidea Miriamek.

Familiatik kanpoko kontuek ere lan handia ematen dute Miriamen bulegoan. "Enpresa-ikerketak —espioitza barne—, langileen bajak, Urliak dirua zor diola Sandiari... Eta ikerketa teknikoak: bezeroek jakin nahi izaten dute ea telefonoa hartuta duten, edo norbait euren lokalean agertzen dena grabatzen dabilen. Eta alderantziz ere bai: geuk egiten ditugu prestakuntzak elkarrizketa bat grabatzeko. Legezkoa den? Jakina, zu ere elkarrizketa hau grabatzen ari zara oraintxe. Grabagailua mahai gainean duzu, baina berdin eduki zenezake sakelean gordeta. Norberak eskubidea dauka bere elkarrizketak grabatzeko. Legez kanpoko haxe da: nik grabagailua ipintzea zure telefonoan, zuk diozuna grabatzeko". Hori, jakina denez, poliziak baino ezin dezake egin, eta epaile baten agindupean beti ere —lege barruan arituko bada behintzat—. Detektibeek beste modu batez bilatu behar dute bezeroek eskatzen dieten informazioa. Beti zuhurtzia lagun, hori bai. ■

Zirrara eta arriskua, pelikuletan baizik ez

Detektibe pribatuak hamaika eleberririk eta pelikuletako pertsonaia nagusiak dira. Fikzio horien arabera erai-ki dugu haien irudia, errealtatearekin zerikusi handirik gabekoa askotan. "Ez hori bakarrik", dio Miriamek, "benetako detektibeak ere ikus daitezke noizean behin telebistako saioen batean, sekulako memelokeriak esaten. Nik barre egiten dut, ezagutu egiten ditudalako eta badakidalako noiz ari diren gezurretan".

Pelikulei dagokienez, bertan ikusten dugun guztia sinesteko daukagun joeraz mintzatu zaigu Miriam. "Batuetan, pelikula batean zerbait ikusi eta gero, pen-

tsatu egiten dut: bihar norbait etorriko zaigu bulegora horrelako zozker eskatzera. Eta hala izaten da". Batik bat, mikrofono direkzionalen inguruko mitologiak pizten du detektibearen amorrua. "Pelikulan ikusi dute detektibeak 200 metro-ra esaten direnak hartzeko gai den mikrofono ezin txikiagoa daukala, eta uste dute guk ere halakoa eduki behar dugula. Baina jendeak ez du ikusi nolako tramankuluak diren mikrofono direkzionalak, nolako pantailak dauzkaten? Ez dute ikusi futbol zelaietan urruneko elkarrizketak entzuteko zer nolako mikrofonotzarrak erabiltzen diren?".

Bestalde, benetako detektibe pribatuen bizimodua ez da Mike Hamerrena bezain zalapartatsua izaten, inork kontrakoa pentsatu arren. "Guk ez ditugu gauza arriskutsuak egiten", dio Miriamek, "zein da arriskurik handiena? Ikertzen ari garen pertsona gu nor garen ohartzea? Guk dena dakigu berataz, beraren datu guztiak dauzkagu. Hara, behin bulegoko sarraila hondatu zigun ikertzen genbiltzan batek. Baina besterik ez. Detektibe pribatuok ez ditugu gauza arriskutsuak egiten, besterik dioenak gezurra dio. Inoiz mehatxuren bat edo beste, baina horretaz gain...".

ALTXA BITEZ
AKUSATUAK ... = ?! ? =

PROKURADOREA
ETA
PROKURADOREORDE
JAUENOK:
eser zaitezte!!

BARKA
EPAILE ANDEREA!

EZ DAKIT
ZERK HARTU
GAITUEN...

BAIONAKO FISKALA ETA FISKALORDEA PROZESATURIK:
DEONTOLOGIA SINPOSIUMEAN KIDE BATI BANKU KARTA
EBATSI, ETA PUTETXEAN XAHUTZEAGATIK LEHENA,
ETA BI NESKATO BORTXATZEAGATIK BIGARRENA...

TTAKUN (H)ERRENKA

Bestaren larru-airea

Elkarren autoan ibili beharra omen daukagun honetan, metaforak sortzeko errota martxan jarri, eta oso larre motzekoak baizik ez zaizkit

bururatzeko; tituluko, konparazio-ne -hortaz, Larrun mendian dabilen pottokaren antzera alha ibilita aski ez duenak, ez dio honi askietiko-. Larre motzekoak, edo bokaziorik gabeko apaiza salatzen dutenak: esaterako, elkarren autoan hainbeste buelta eman behar dugunez, biodramina -Iparraldean biodramine, ustez- ezinbestekoa zaigula. Ofizioaren ABCtik tira egin eta biodraminaren prospektua begiratu dut: bate-raezina da alkoholarekin. Baneteguan ba, orain ulertzen dut "prozesuak" edo dena delakoak daukan itxura eskasa; bestaren larru-airea larua da, osasunez hain-hain ongi ere ez dagoela seinale. Nola moldatuko ziren Irlandan? Batek daki, baina garbi gera bedi Irlanda eta Euskal Herria ez direla alderatzeko modukoak; Irlandan ezkerrez gidatzen dute -Bel-fasten, bederen-.

Ni ere liburu bat bukatzen ari naiz egun-tan, *Denak hasperenka*, Gianni Celatiarena. Interresgarria da Celati. Interresgarriagoa da, oraindik ere, Celati, Lizarralderen itzulpen gozoa lagun, euskaraz eta euskal kulturaren bidez ezagutu ahal izatea. Celatik denbora-pasarako balio du, baina denbora-pasa baino zerbaite gehiago da. Erraz irakurtzen da, baina ez da literatura erraza -zer da literatura erraza?-. Zailak dira definizioak. Nik esango nuke esperientzia kolektiboari zentzu bat ematen dioten literaturak interesatzen zaizkidala, zerbaite esateagatik. Baina horrelakorik ezinezkoa ohi da gutxieneko irakurle-masarik gabe. Zer pentsatuko dute honetaz Montenegron? Ez dakit, baina seguru asko berdin da, Montenegro eta Euskal Herria konparatu nahi izatea *delirium tremensek* jota dagoenaren eldarnioa baita.

JOSU SANTESTEBAN

Jon Alonso

Mujika

Borda

Dena den, Celati interesgarria da, baina epigono bat da; une katartiko batean bizi eta sortu ziren idazle eta sortzaile handien (Calvino, Pavese, Sciascia, Pasolini...) epigonoa. Talentu handiagoa du Calvino batek Celati batek baino, edo bizi izan diren une historikoen esperantza, ilusio eta ikuspegi diferenteek -alemanak Italiatik bota, katarsi-unea; arrazoi

demokratikoaren usteltze erabatekoa, eszeptizismoa- egin dute bata bestea baino handiagoa -edo ezagunagoa, behintzat?-. Horregatik esaten nuen esperientzia kolektiboarena eta hori guztia. Zer usteko dute auzi honetaz Quebec-en? Berdin da, edozer uste izanik ere, jakin badakit ez duela Euskal Herrirako balio.

Hortaz, zer literatura-klasek ematen ahal dio zentzua, egun, gure esperientzia kolektiboari? -edo gure esperientzia kolektiboari idatzi beharko nuke?- Hori jakiteko ez da erantzun beharko dugun galdera bakarra, baina bai galderetako bat, noski, honako hau: zer larru-aire harrapatzen diogu bestari? Honaino konforme. Gero, ordea... Bestearen larruazalaren bestaldean ulertezintasunezko eremu zabalak irekitzen dira. Eta guk irakurle gutxi dauzkagu.

Beldur naiz, ordea, bizkorregi eta urrutiegi iritsi nahian ez ote nabilen lehenengo honetan, eta galdera gehiegi eginda, gauza askoz oinarritzkoagoak ahaztuta. Esaterako, oinarri-

oinarritzkoena: nola moldatzen gara, nola moldatzen da jendea, gaur egun, irakurtzeko? Ni hasi naiz nire irakurketa tokiak -aitortzeko modukoak- zerrendatzen: komuna, autobusa, dentistaren kontsulta, sukaldea -espagettiei eragiten diedan bitartean-, ohea... Eta kontuz, hemen metafora gutxi, hizkuntza orori berez dariona baizik ez. Eta, bide batez, nola moldatuko dira Eslobakia? Igoal da, mundu guztiak daki Eslobakia-ko errealitatea eta Euskal Herri-koa oso desberdinak direla. ■

Hortaz, zer literatura-klasek ematen ahal dio zentzua, egun, gure esperientzia kolektiboari? -edo gure esperientzia kolektiboari idatzi beharko nuke?- Hori jakiteko ez da erantzun beharko dugun galdera bakarra, baina bai galderetako bat, noski, honako hau: zer larru-aire harrapatzen diogu bestari?

Paula Kasares

EUSKARA TEKNIKARIA ETA UNIBERTSITATE IRAKASLEA

Erabilera kezka

Urteetan, euskara sustatzeko hizkuntza politika instituzionalak nola euskalgintzaren baliabide eta kezka nagusiak hizkuntza gaitasunera bildu dira: hezkuntzara, administrazioa eta helduak euskalduntzera. Euskarak hiztunak irabazi behar zituen premia larriaz eta hiztun kopurua haztearekin batera euskararen erabilera zuzenean handituko zelakoa zeuden denak.

Baina bi hamarkadek argi erakutsi digute gaitasunaren ereindako hazi guztiek ez digutela espe-ro genuen uzta ekarri erabilaren soroan. Erabilaren landare berriak erdara nagusien belar txarrek ahuldurik hazten ziren. Lan arduratik liberatuta euskara ikasten emandako ordu guztiek anitzetan ez dute ekarri funtzionarioek lana euskaraz egiten hastea. Euskaraz ikasitako gatzetxoaren artean ere euskara komunikazio hizkuntza arrunta hautatzen ez duten kasu dezente daude. Lau urtetan behin egin izan diren kale neurketek euskararen erabilera sozial bazterrekoa utzi dute agerian, hirigune nagusi-nagusiki erdaldunetan ez ezik landa-eremuko herri euskaldun anitzetan ere.

Gaitasuna bezala erabilera ere planifikatu eta alorka landu beharra zegoela agerian gertatu zen. Kezka horri erantzuna emateko saiakerak alor ezberdinetan ageri izan zaizkigu: administrazioan berean, alor sozio-ekonomikoan, haur eta gazteen aisialdian, nola hezkuntzako kalitatearen inguruko proposamenetan...

MIKEL SAIZ

Eta erabilaren kezka horretan nork bere formulazioa egiten du. Euskaldun askok zabar eta utzikeria handiz tratatu duela euskara eta euskaldunon arduragabekeria dela euskararen etsarik handiena idatzi du Eusko Jaurlaritzak *Hizkuntza Politika aurrera begira* egitasmo dokumentuan (2005, 21 or.). Erabilaren ajeen funts etimologikoak hiztunen jokamolde eta erabaketan baino ez ikusteak horien gainean dauden traba sozio-linguistikoak, egiturazkoak, legezkoak... lausotzea dakar. Gizarte elebidun batean hizkuntza

nagusiaren aldeko inertzia soziala hain da handia, hizkuntza hura hain dago zabaldua non hizkuntza nagusiaren ezagutza unibertsala jakintzat eman eta, gurean bezala, erdalduntasun presuntzioa aplikatzen baitzaio herritar orori, euskaldunak izan eta euskaraz egiten luketen horiei ere. Etengabeko borroka da anitzetan hiztunak egin behar izaten duena, eta biziraupen soziala erdaraz ongi jakiteari eskertu behar dio. Euskal Herrian zerbitzu publikoak euskaraz hartzeko dauden zailtasunak gizarte arazo larri bihurtzeko modukoak dira, eta oro har erdaraz mintzatzea hain erraza ez balitzagu, egun justizia, osasuna

edo goi mailako irakaskuntza euskaraz jasotzeko dauden zailtasunen bizipena guztiz dramatikoa eta jasanezina izanen litzateke.

Halere, egun euskararen erabilera dituen premiak ez dut uste nagusiki debeku edo aginduek hertsirik formula daitezkeenik. Karrika neurketek, erraterako, ez dituzte berbaldi formal instituzionalizatuak jasotzen, kaleko eta lagunartekoak baizik. *En castellano, por favor* hautatu du Kontseiluak erabilera areagotzeko hizkuntza politikaren inguruan antolatu duen jardunaldiaren izenburutzat. Ez dut uste halako formulazioak euskararen erabilera egun dituen mugak eta estutzeak ulertzen laguntzen digunik. Euskararen erabilera ez da kanpotik ezarrita zaigun debeku edo agindu baten ondorioa, ez harena soilik bederen.

Erabilera hiztunen hizkuntza gaitasuna eta elementu pragmatikoen baitan dago, egoera komunikatiboa osatzen duten zer-nola anitzen araberakoa da, beraz korapilatsua eta ez faktore bakarra. Beharrak handiak dira eta ez daude alor bakar batean. Horiek guztiak ikusten jakitea izanen da erantzun onaren gakoa. ■

En castellano, por favor hautatu du

Kontseiluak erabilera areagotzeko

hizkuntza politikaren inguruan antolatu

duen jardunaldiaren izenburutzat. Ez dut

uste halako formulazioak euskararen

erabilera egun dituen mugak eta

estutzeak ulertzen laguntzen digunik

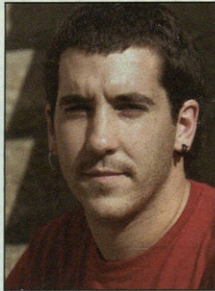
Gotzon Barandiaran

LARRABETZUKO LITERATURA ESKOLAKO KIDEA

Poliziaren kultura

Andra batek Bilboko alde zaharreko Gaztetxea izan behar zuenaren desalojoaren aurka protestan ari ziren gazteei amorruruz: *"Les queremos y les necesitamos, a vosotros no, a ellos sí"*.

Poliziak maite eta behar ditugu, berrogei urtean usteltzen ari zen espazioa erabilera libre-rako berpiztu gura zuten gazteak ez, horiek ez ditugu ez maite ez behar. Maite eta behar ditugu aldaketa xumeena ere proposatzen duten herritarrek gupidagabe eta makurrarazi arte jipoitzen dituzten poliziak. Ez ditugu maite eta are gutxiago behar ongizatearen jendarte kapitalista kolokan jar lezaketen gazteak. Horiek egurra baino ez dute merezi; egurra eta doazela gurasoekin bizitzera, ondo jantzi, ondo orraztu eta behar den modukoa zelan izan ikastera. Maite ditugu ekonomiaren nazionalista eskuindarren lagun diren espekulatzaleak babesten dituzten poliziak, etxebizitzaren prezioari gehiegizko deritzogun arren eta inkesta manipulatueta etxebizitza gure ardura nagusienetakoa dela erantzuten dugun arren. PNVren polizia beltzaren jokaera neurrikoa dela infinitatzen dutenek, eskuak gora dituzten herritarrek porraz jazartzen dituen poliziaren jokaera gizabidezkoa dela infinitatzen dutenek, azaldu egin beharko ligukete horrekin ados ez gaudenoi, zertan diren neurriko eta gizabidezko. Balzari, Imazi, Azkarateri, Ariztondori, Urkulluri, Ibarretxe eta enparauei exigitu egiten diet, publikoki azal dezatela

INIGO AZKONA

Ibarretxe eta enparauei
exigitu egiten diet,
publikoki azal dezatela
zergatik hartu behar ditugun
ez-gizaki bihurtu dituztenen
jokabide horiek gizalegezkotzat

zergatik hartu behar ditugun ez-gizaki bihurtu dituztenen jokabide horiek gizalegezkotzat, zergatik esaten duten bake prozesua martxan jartzeko indarkeria desagertu egin behar dela euren aginduetara dauden borraroeak herritarrek jipoitzen dituzten bitartean, zergatik den indarkeria batzoki baten kontra pintura jaurtitzea, zergatik dieten horrenbesteko erra gazte-teei. Orain arte ere beraiek nahieran erabili

dituzten bina telebista eta irrati kate publiko ditugu, egunkarietan ere tarteak egin liezaiekete. Munduko agintari guztiek mezuak zabaltzen dituzte telebista edo irrati direla medio, hartzen dituzten erabakien berri herritarrei jakinarazteko. Azal diezagutela zergatik erabaki duten poliziaren indarrez konpondu behar dela hemen auzi oro. Esan diezagutela zergatik maite dituzten, Bilboko gazteak iraindu zituen andra horren eta beste askoren antzera, poliziak eta zergatik gorroto dituzten gazte batzuk. Bide batez, Julian Iantzirri proposamena luzatzen diot, hurrengo tortura programa agintari horiekin edo babesten dituzten alderdikideekin egin dezala; gustura ikusiko nituzke, berbarako, polizia maite duten horiek ke poteen artean korrika, gomazko pelotek eragindako zauriak sendatzen anbulantzia baten alboan, bisaia lurrean estu-estu belau batek arnasa ere atxilotzen dien bitartean. Susmoa baitut palkotik beste era batera ikusten direla gauzak. ■

ke, berbarako, polizia maite duten horiek ke poteen artean korrika, gomazko pelotek eragindako zauriak sendatzen anbulantzia baten alboan, bisaia lurrean estu-estu belau batek arnasa ere atxilotzen dien bitartean. Susmoa baitut palkotik beste era batera ikusten direla gauzak. ■

Juan Ramon Makuso

Erabaki

Goizaldearekin batera begiak irekitzen ditut. Eta honekin hasten da nire buruak eduki dezakeen patua. Ez baita txorakeria une oro erabakiak hartu behar izatea. Eginkizun arruntenak erabakia eskatzen baitu. Gizakiak baitu erabakitze aukera. Are gehiago, erabakiak gizakia egiten baitu. Erabakitze ordea, askatasuna beharrezkoa dugu. Baina askatasunaren ariketa ere gizakiarena da. Ez zen alferrikakoa izan Jean-Paul Sartre filosofo frantziarraren esakunea: "Aske izatera kondenaturik dago gizakia".

Kondena edo zigorra, gizakiak ikaragarritzko zama du bere baitan. Aukeratzea ez aukeratzea, azken finean, aukera ederra. Eta ez naiz garai bateko hauteskunde garai batzuk gogoratzen ari, ez. Finean nire buruari, azterketa bat ipintzen ari natzaio. Galdetu nahi baitut—norbaitek erantzun nahi baldin badu—, ba al naiz erabakitzerik ez baldin badaukat? Irudika dezaket paradisua, Adan eta Eva, erabakitze aukera gabe?

Ikaragarritzko ezjakintasuna eta arinkeria iruditzen zait gizakiari erabakitze aukera ukatzea. Ez baita horrela aukera ukatzen, baizik eta gizakia. Non geratu zara Shakespeare? Ahaztu zaituzte. *To bee or not to bee.* ■

Joseba Azkarraga Etxegilel

SOZIOLOGOA, HUHEZIKO IRAKASLEA

EHU eta dezentziaren langa

Saiatuta ere EHUkoen negarrarekin ez zait bihotza samurtzen. Errukiak, eta sentimenduaren espresio politikoa den elkartasunak, ez du bidea egiterik lortzen.

Bakoitzari urtean 6.000 euro gehiago. Kilo bat. Ertainekoen parera heltzea helburu. Unibertsitate publikoan bada konpondu beharreko prekaritatea, dudarik ez. Gertutik eza gutzen ditut kasuak. Berehala konpon ditzatela. Baina, hara, askoren kasuan bada zaindu beharreko beste zerbait, *nabikotasunaren nozioa* deitu-ko diot.

XXI. mende hasierak lanaren mundua duintasunez husten eta langileen autoestimua hausten dihardu. Globalizazioaren desbenturak omen. Elkartasunaren sentimendu-geografia erraz lotzen da herritar xehe ugari egunero nozitzen duten umiliazio sortarekin. Sei mila euroko ale bakoitza hauskortasun egoera bakoitzari erantzuteko hobeto ote legokeen, poltsikoak hain hotz eta barruak hautsita ez dituzten horiei gehiago eman beharrean.

Herritar asko husten eta hausten diharduen marko orokorrean, *lanaren aristokrazia* da unibertsitateko sektore handi bat. Gizarte prekarizatu batek sostengatzen du merkatuan egunero lehiatu behar ez den aristokrazia unibertsitaria. Eta sumatu dut EHUko euro eskatzaile batzuen artean nolabaiteko apurua.

Nire lagun prekarizatu batzuek, euskalgintzako irakasleek, oraindik aurpegiari josia dute sei mila euroko eskaerak sorturiko harridura keinua. Harridurak haserre traza hartzen du zera entzutean: gehienek egin omen zuten greba eta ia guztiek kobratu greba eguna. Errektoretzak greba nortzuk egin zuten galdetu eta ia guztiek

KARLOS CORBELLA

ezetz. Nobleziaren jarrera ez oso noblea. Kobratutako hori prekarizazio hazkorren erruberean bizi den gizarteak pilatutako dirua ere badela pentsatu nuen.

Lan asko egin eta gutxi kobratzen dute, hori irakurri ahal izan dugu zenbait iritzi artikulutan. Lagun prekarizatuaren artean, ironia finaren ale politak entzun ditut ideia horren lehen zatia loturik. Eta irakurri berri dut ironia jakintzaren goialdea dela, herritar jakitunek sorturiko umorea. Euren hauskortasunari eta txikitetasunari

begiratu sorturikoa. Bai, lan egiten duenari eman egin behar zaio. Halaber, betikoa: sistema horretan aukera hori norbanakoaren borondate onaren kolkotik eskegi ohi da.

Greba egin eta kobratu zutenen artean aurkitu dut jarrera bitxi bat: paparra atera eta portaera hori harro aldarrikatzen dute batzuk, izan ere, etsaiari, hots, Errektoretzari, ur tantarik ere ez. Nola esan: agian EHUko langileen arazoa ez da Errektoretza, ez eta Hezkuntza Saila, igoal euskal gizartea da arazoa. Beroni aurrez aurre begiratu eta azaldu behar diote zer eskatzen ari diren, zergatik, norentzat, zeren truke, zenbat eta, jakina, ze greba ereduz. Eta, ahal bada, hori guztia begiradari eutsiz egitea. Orduan jantziko da aldarria gizalegez. Bitartean, grebalari gehienek jautzia urrun, oso urrun geratzen da gutxieneko dezentziaren langatik.

Zutik-ekoek beste ezkerjintza baterako jardunaldia antolatu zuten duela aste batzuk. Bihotza dagoen alde da ezkerria. Nik jarraituko dut, ea EHUkoekin alde hori samurtzen zaidan. Ez dut ezer agintzen. Oraindik ez dut alde horretan aurkitu EHUko askoren soldata igoraren auzia. ■

Joxemari Ostolaza

Sosa bildu

Reala ari zaigu eskaka. Gipuzkoarena zuen amets eta aurreko agintariek ez zuten nahi zutena lortu. Errekara bidean utzi omen zuten egitura, oraingoek hala diote behintzat. Gipuzkoarrena ei da egun ardura, Realak azkar bat egiteko aukera. Sosa behar da, kapitalak gizendu behar du. Hori lortu ezan gureak egin du, ezingo gaitu Realak guk merezi bezala ordezkatu Espainiako Futbol Lehiaketan, mundu zabaleko Ligarik azkarrenean. Gure etorkizuna dago jokoan. Momentuz ez dirudi gipuzkoarren adimen emozionala oso sakona denik, bazkideak eta abonatuak %20a estaltzeko ez baitira gauza izan. Inguruan ikusi dut

zenbait jende, bestelako kanpainetan bere kolaborazioa eskaintzeko prest agertzen dena eta futbolzaleak izanda

honi paso egin diona. Arrazoiak, dozenaka. Horietako baten bat izan da nire arreta lortu duena: nire soldata ziztrinaren zatia eman aberatsak aberatsago egiteko? Hori eskatzen didate? Bere herrian haurrak eta gazteak entrenatzen dabil joan deneko hamar urtetan. Asteazko dozena bat ordu ematen dizkie zelaian eta beste hainbeste, omen, prestaketetan Realaren peko talde batean. Eta Realak –beste puntako egitura profesionalek legez– beheko kategorietan darman estrategi monopolista jasangaitzaz gain sosa ematea, adar jotzea iruditzen zaio. Ez du arrazoirik falta. ■

Andoni Egaiña

BERTSOLARIA

Ikimilikiliklik

Askok asmatu duzue joan den hilean igarkizuntzat jarri nuena. Askok eman didazue aditzera gainera, eta horixe zen, ez besterik, nire asmoa. Jendeak ez duela irakurtzen esango dugu gero! Igarkizunez ari naizela, bada kontu bat kezkatuta naukana. Hezkuntza helburuekin igarkizunei heltzean bezala jolas hutserako direnean, gehienon lana "asmatzea" izaten da. Horretara ohitu gaituzte umetatik. Eta nago, benetako lana, irudimena erabiltzen ohitzeko tresna, juxtu bestelakoa dela. Asmakizunak planteatzen ikasi behar genuke. Alde ederra dago asmatetik asmagaia definitzen trebatzera!

Herri jantzia gara

Joan den hilabetean zenbat kamixeta bildu dudan zenbatzen aritu naiz. Deustuko Unibertsitateko "agoan" beltza. Oiarzungo Kilometroak-ek ateratako kolore berekoa. Portugaleteko euskara taldearen urdin iluna, zubia bularretik bularrera. Bertsolari Txapeketako ez-dakit-ziur-zer-kolorekoa, paparrean bola duela. Segalarien zuria, besteak baino klasikoago-txoa... Tolosako Naturgintza fundazioaren grixia... Bost asteen sei

Bost asteen sei elastiko.

Armairuko baldak gainezka.

Egunen batean historialariek

aterako duten ondorioa da

alkondara euskal kulturak

hil zuela

DANI BLANCO

elastiko. Armairuko baldak gainezka. Egunen batean historialariek aterako duten ondorioa da alkondara euskal kulturak hil zuela.

Argazkietan

Gauza gehiago ere aldatu da gure jiran. Auto-grafoak sinatzearena lehendik zetorren, orain uholde berriak harrapatu gaitu baina. Berria, argazkiena da. Lehen oso jende gutxi izaten zuen kamera bat eskueran. Orain, sakeleko telefonoak direla eta, edozein tokitan eskatuko dizuete argazki baterako gelditue bat egingo duzuen. Berdin dio jendeaz lepo dagoen dantzaleku batean zabilzan lagunekin edo elizako zimitarioan harrapatzen zaituzten hileta-elizkizunetik kanporakoan. Teknologia berriek giza-harremanak aldarazten dituzte ohartzen ez garelara. Menpekotasunak ez du mugarik.

Auto-gidaria

Tamalez, txarrera aldatu dira kontuak arlo horretan. Autorik ez zenean, edo bertsolariak gidatze baimenik edo autorik ez zuenean, bila etortzen omen zitzaizkion etxera batzuetan antolatzaileak. Ezagutu izan dugu Manuel Lasarteri txofer-lana egiten zion gizasemea Orion. Alkoholemia-kontrolak direla eta jendea kaka dariola dabilen sasoiotan, parrandero koadrilako batek barau egiten omen duenean, bertsolariok lehengoan gabiltza. Askok aipatu izan digu zenbateko zortea izan

dugun errepidean orain artean. Gu "hitztripuak" gehiago kezkatu izan gaitu istripu soilak baino. Nahiago izan dugu karrozerian kaxkateko bat oholztan potoa baino. Orain, LANKUK, bertso-zerbitzu enpresak, aseguru berezi bat egin digu bertsolariari, joan-etorritako. Garai berrien zantzuak. Oporretarako eskaintza berezituaren sasoi iritsiko zaigu guri ere; aitatasun eta amatasun baimenak; kreditu bereziak etxe-bizitza erosteko... Txofer bat nahiago nik orde. Askatasuna horrek ematen du.

irudiak:

Antton Olariaga

Mikroklimak

Mundutxoak; ez itxiak baina bai txikiak; bereziak eta berezituak. Halakoak dira gure mikroklimak ere. Maiatzean bi bertatik bertara ezagutzeko aukera izan dut. Segaria izan zen bata. Tolosan bildu ziren ehundik gora segari, gehienak euskaldunak eta kataluniar batzuk ere bai tartean. Askotarikoak ziren: onenak izandakoak, oraingo puntakoenak, aspaldian segarik ukitu ez zutenak... Jokoa txantxetan eta jolasa serio hartzen badakigula erakutsi zuten. Eta bazkalondoan, sariak jasotzeko orduan, zinez euskaraz bizi denak baduela diskurtsoak egiteko egokitasun gutxienezkorik. EGA azterketako ahozko froga burutu berri dutenek asko irabaziko lukete mihia arraiztu egin daitekeela ikasiko balute. Beste maila batean leudeke hartara, eta akaso, Hezkuntza Sailak ere onartu egingo lieke aurrerakada. Bolarien mundutxoa ere ezagutu dut. Zornotzan elkartu ziren hauek. Ez nintzen jabetzen bola-jokoaz hainbeste goza zitekeenik, harik eta eguna bolariekin eman nuen arte. Bertsolari izatearen alderdi ona: asko dabilenak asko ikas dezake.

Eskolarteko txapelketarako

Dozena bat urtetik gora daramat gaztetxoei txapelketarako gaiak jartzen. Barre-murritxa egiten nuen nire golgorako gai-jartzaileei entzuten nielarik zeinen gogorra zen euren lana eta zein agorturik sentitzen ziren bolada luze samarrean gaiak asmatzen aritu ondoren. Neu hasi naiz jasaten lehen barregarritzat jotzen nuen zama beretsua. Are okerrago: mundua doan abiadan joanda, jakizu ba zein diren oraingo nerabeen intereseko gaiak!

« LANKUk, bertso-zerbitzu enpresak, aseguru berezi bat egin digu bertsolarioi, joan-etorritako. Garai berrien zantzuak. Oporretarako eskaintza berezituaren sasoia iritsiko zaigu guri ere; aitasun eta amatasun baimenak; kreditu bereziak etxe-bizitza erosteko... »

« Ez nintzen jabetzen bola-jokoaz hainbeste goza zitekeenik, harik eta eguna bolariekin eman nuen arte. »

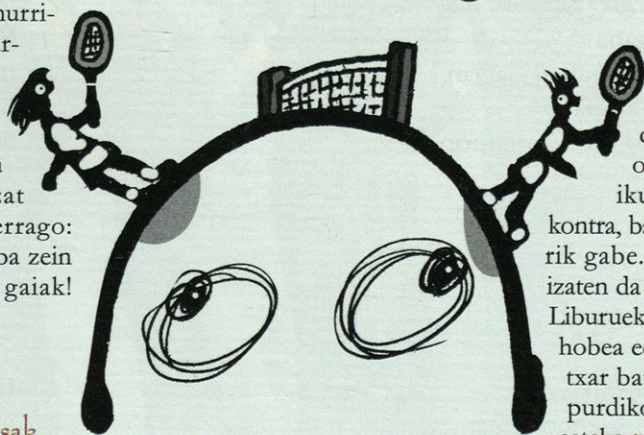
Bertsolari izatearen alderdi ona: asko dabilenak asko ikas dezake »

Ikasgelan kokatzen badituz eta kopiatze lanean jarri —hori ez baita modatik pasatzen— "txuleta" k ez die deus esango, orain nor denak MP3a erabiliz kopiatzen baitu. Surfaz edozein gaztetxo zegamarrek adineko zarauztar batek baino gehiago jakin dezake. Lau oinak; "lana", "plana", "afana", "zuregana" ohikoak ahaztu eta "bulliña", "pierziña", "mitiña" eta "zeziña" jarriz gero, azken oinak zer esan nahi duen galdetuko didate arrazoi osoz. Ez da lan samurra. Eta esker gaiztokoa da oso. Nortasun agiriak baino nabarmenago salatzen du zahartzen ari garela.

Roland Garros

« Ez naiz bereziki tenis-zalea. Baina Parisko torneo entzutetsua nire bizitzaren zati garrantzitsua izan da betidanik. Tenis ordu asko eta asko ikusia naiz, ez gogoz kontra, baina bai gogo handirik gabe. Azterketa garaian izaten da beti Roland Garros. Liburuekin gelan sartu baino hobea edozer zenez, txekiar txar baten eta korear erdi-purdiko baten arteko bost seteko partida hasi eta buka-

tu ikusteko gauza nintzen. Irudimenak ihes egin zuen horrelakoetan adreilu xehetuko pista-tik eta pentsatzen nuen, azterketak amaitzearekin nik nahi nuena egingo nuela. Nik nahi nuena baino ez. Roland Garros iritsi da eta ni ez naiz nonbait heldu. Oraindik amesten dut bolada ito hau gairiditzean nik nahi dudana egingo dudala. Nik nahi dudana besterik ez. Handitan zer izan nahi dudana pentsatzen hasteko ordua dut. ■

BERTSO BERRIAK

Maialen Lujambio

Azalaren mamiari jarriak

I

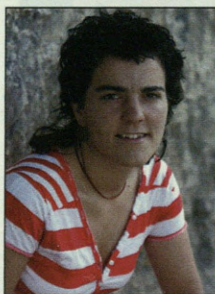
Buzo urdinak
klase-arteko langaren
azpian, nola
jauntxoan eskulan garen.
Kate-laneko
lau mila-pasa langaben
begi galdua
izan liteke Landaben.

II

Buzo laranjei
zerutik behera jaramon
begi urdin bik:
"Move fucking terrorist, come on!"
Ilargi etzana
nola zut ta galant dagon,
eguzki puskak
belauniko Guantanamo.

III

Kamuflajeko
buzodun General *gore*:
dunetan hondar
ta lore artean lore.
Zorua bete
duzu bortxa ta dolore...
... kamaleoia
bere lurraren kolore.

KARLOS CORBELLA

IV

Buzo marradun,
lehen "noiz arte?", gaur noizkoak...
Chaplinen preso
filmeetatik herdoiz joak.
Ajatu ziren
marra horizontal ohizkoak,
ta bertikalak
ez izan algodoizkoak...

V

Legeen *garçon*,
zigor truk ditu biziak
buzo beltz bat den
toga baten gutziak.
Entzutegian,
nahiz ez bistan guztiz biak,
begi batetik
ikusten du Justiziak.

VI

Buzo zuri bat
josi dizute larruan,
esku ta hanka
ehun ebillen amarruan.
"Eskizofrenia
bipolarra, bat graduan",
metastasi bat:
mundua buru barruan.

DOINUA: Anderea gorarik edo Ezkotariarena.

Astrobiologia
Nitrogeno organikoa
biziaren seinale

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Denboraren makina
Lau mila urte
baloiari ostikoka

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Giroa alaitzeko prest

Taupada batukada taldearen emanaldia.

Badator uda eta berarekin iritsiko dira baita ere eguraldi ona, oporrak eta jai giroa. Data hauetan, herrietako festak eta parrandak ugaritu egiten dira Euskal Herrian eta musika eta dantza kaleetan barna zabaltzen da. Giro ona jartzeko, herritarrekin batera kalejiran edo tabernaz taberna dabilzan musikariak ezinbestekoak dira. Beraiekin izan gara, urteko hilabeterik parrandazaleenetan nola ibiliko diren jakiteko asmoz.

MIKEL GARCIA

Gitarra, txindatak eta tinbalak kalean beheara

ELEKTROTUNA

CARLINHOS BROWNEK karroza gainean hainbat hiriburutako kaleak aztoratu zituenetik, erritmo brasildarrak modan daude gure artean eta are gehiago urteko sasoi honetan, eguraldi ona aproposa baita sanba dantzatzeko. Horregatik, Donostiako Taupada batukada taldeak agenda beteta dauka datozen hilabeteetarako. Taupada sei lagunek sortu zuten, duela sei urte. Orain, ordea, hogeita hamar inguru dira, emanaldietako ikusle ugari taldean sartzen joan direlako. Partaide berriei ez zaie musika ezagupen handirik eskatzen; kide zaharrek erakusten diete erritmoa eramaten eta Brasilgo musika tresnak jotzen.

Erraz ikasten dutela dirudi, emanaldiak ikusgarriak baitira: zuzendarien gidaritzapean, hiru *surdoek* –danbor handiek– oinarritzko erritmoa ezartzen dute eta *cuica*, *tinela*, *agogoa*, *repiquea*, *tinba*, *chequerea* eta kaxa bezalako musika tresna brasildarren laguntzarekin sekulako martxa lortzen dute. Partido alto, reggae sanba, Rio sanba eta funky estiloen artean, Rio sanba delakoa da jendeak gehien atsegin duena, ezagunena eta erritmo biziena duena delako. Jendeak dantzatu egiten du, makurtu

eta altxatu egiten da eta parte hartzen du, perkusioaren aginduetara. Taupadako kideak ere publikoarekin nahasten dira, jo eta jo. Indartsu dabilta eta musika tresna ugari hondatu izan dituztela aitortu digute.

Udan zehar, modu horretan ibiliko dira hainbat herriko jaietan eta gobernuz kanpoko erakundeek edo beste motatako elkarteek antolatu ohi dituzten ekitaldietan, Gipuzkoan batik bat. Hitzordu nagusienak aipatzearren, Donostiako Aste Nagusia inauguratuko dute. Udalak karroza ipiniko die eta gainean ikusluzuna eskainiko dute. Karrozan emakume brasildar bat dantzan eramateko asmoa dutela ere kontatu digu taldeko kide David Garciak. Gainera, urtero legez, festa brasildarra egingo dute Donostiako Guardetxean. Alde Zaharrean gerturatu eta jendea Guardetxeraino gidatuko dute, “Hamelingo flauta-joleak bezala”, dio Garciak. Festan, musikaz eta dantzaz gain, ez omen da caipirinharik faltako.

Horrelako eskaintza erakargarriekin, ez da harriztekoa batukadek duten arrakasta. Gero eta ekitaldi gehiagotan parte hartzeko eskatzen diete eta talde berriak ari dira sortzen. Espainiako Estatuko batukadek urtero elkarretartatzea egiten dute –iaz, Kordoban– eta baita Europakoek ere –iaz, Okzitaniako Tolosan–. Hala ere, bada horrelakoak ezagutzen ez dituenik. “Jende askok ez du musika hau ezagutzen, harritu egiten dira eta nongoak garen galde-tzen digute, ez dutelako pentsatzen Donostian batukada egon daitekeenik”, dio Garciak.

Erokeriatan

Baina hemengo musika jotzen duten talde orijinalak ere aurki daitezke gure inguruan. 1999an, esaterako, Santutxun nahiko talde berezia jaio zen: Elektrotuna. Aldaketa ugari jasan ostean, egun bost mutilek eta bi neskek osatzen dute Elektrotuna: bi gitarra jole, saxo jolea, baxu jolea, abeslaria, bateria eta dunbala. Punka, rocka eta estilo dantzarriagoak oinarri hartuta, 80ko hamarkadako abestien bertsioak egiten dituzte. Herriko jaietan parte hartzeko deitzen badiezu, moztarotuta agertuko dira, dotore-dotore, lan-jantzi laranjarekin edo deskribatzea zaila den arropa bitxiekin. Buruan txanoa eraman ohi dute gainera. Musika tresnak alboan jarri, bafleak eta anplifikado-

IGANDEA

IGANDEA

NESKEN IRUÑA

NESKEN IRUÑA

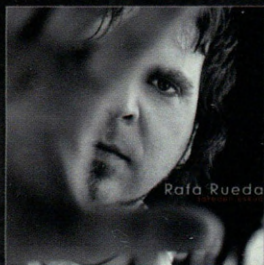
reak motxilan sartu eta jotzeari ekingo diote. La Polla, Kortatu, Alaska, Itoiz, Ertzainak... Euskal taldeak gehienbat, baina baita atzerritarak ere. Bazkari herrikoiak eta tabernaz tabernako edo txosnaz txosnako kalejirak alaitzen ohituak daude jada. Hiru ordu inguruz txikiteoan eta jai giroan ibili ostean, beraiek ere *kontentu* bukatu ohi dutela aitortu digu Jone Sanpedro taldeko saxo joleak. "Tontoarena egitea asko gustatzen zaigu eta guk ere oso ondo pasatzen dugu, jendearen artean murgiltzen garelako", dio. Alde batetik bestera mugitzen direnez eta jendearen artean nahastuta doazenez, publikoarekin harreman handia lortzen dute. Hala, saioetan lagun asko egin dituzte dagoeneko, emanaldian zehar dauden geldialdiei esker.

Ikus-entzuleak 80ko hamarkadako kantak berriz entzutea atsegin ei-du gehien. Sanpedro-

Ezkerreko orrialdean, Elektrotunako kideak. Goian, ezker-eskubi: Igandea (lehenengo bi argazkietan) eta Nesken Iruña txarangak.

ren ustez, egun talde pila sortzen da, asko ez oso ezagunak, baina garai hartako abesti gehienak ezagunak ditu jendeak eta gogoratzea eta parte hartzea gogoko du. Publikoaren arabera, gainera, ikuskizuna egokitzen dute, Ibilaldian, Herri Urratsen eta halakoetan haur asko izan ohi dituztelako atzetik jarraika, adibidez. Euskal Herritik kanpo berriz, jendea txundituta geratzen dela kontatu digu Sanpedrok, atzerrian beraien abestiak ezezagunagoak direlako. Besteak beste, Madrilén, Bartzelonan, Lugon, Palentzian eta Burgosen aritu dira eta oso ondo hartu dituzte beti.

Euskal Herrian ohi denez, emanaldi askotan euria egiten du, baina badute horretarako konponbiderik: halakoetan, jaima eramaten dute, barruan jotzeko. Ikusleek, ordea, beraiekin sartu nahi izaten dute eta sekulako nahas-mahasa sortu ohi da. Dena den, Elektrotuna-

RAFA RUEDA
Saredun eskua

UEK
Heltzearen diren egunak

SEXTY SEXERS
Iluntze berri baten bila

ATOMOOG
Zerutik eskegita

MUGALDEKOAK
Biziago sentitzeak...

FOUR FRIENDS
Dzanga

**gaztelupeko
HOTSAK**
Tel: +34 943 753016
Fax: +34 943 750139
gaztelupeko@hotsak.com

Non daude festazaleenak?

DANBORRA ETA GITARRA soinean hartuta herriz herri jaietan murgiltzen den musikari ibiltaria baino aproposagorik ez dago festarik onenak non egiten diren jakiteko. Guk, noski, galdetu egin diegu. Jone Sanpedro Elektrotunako kideak argi dauka: herri txikietako jaiak maite ditu, taldearekin jotzen ari denean nahiz bestela ere. Tautada batukada taldeko kide David Garcíari oster, herri batek baino, ekitaldi batek ekartzen dizkio gogora oroitzapen onenak. Dударik gabe, kide guztientzako ekitaldirik zirraragarriena iazko ekainaren 28koa izan zela dio. Gehitu Euskal Herriko gay eta lesbianen elkarteak Madrilera manifestazio koloretsura eramane zituen eta bidaiari, manifestazioan bertan eta gauean jo eta jo aritu ziren, giro ezin hobean.

Txarangeatoko lagunei dagokienez, helmuga Iruñeko Sanfermine-

tan parte hartzea dela esan digute, horrelakorik ez dagoela. Egia esan, hiriburuko txaranga gutxi daude, gehienak inguruko herrietakoak dira, baina denak Sanferminetan aritu ohi dira. Gasteizko Ama Zuriaren jaiak ere oso gustuko dituzte biek. Nesken Iruñako Sara Baztanek hirietako jaiak atsegin ditu, egun askotan jotzeak abantailak dituelako: txaranga gehiago ezagutzen dituzte eta harremana ere sakonagoa bihurtzen da. Hori bai, egun bakarrean aritzea baino nekegarriagoa dela aitortu digu. Raul Sánchez-Alarcos Igandeako saxo joleari, aldiz, herri txikietako giroa gustatzen zaio, oro har oso esker onekoak direla baitio. Guadalajarako herrietako jendea, esaterako, oso animatua da eta Goizuetara joaten urte ugari daramatzate. "Han gaude hoberen, lagun gehien egin ditugun lekua da eta oso ondo hartzen gaituzte beti".

ko kideei ez zaie gehiegi axola, ezta aste osoan lan egin ondoren asteburuetan musika tresna hartu behar izatea. Ez dute lantzat, zaletasuntzat baizik eta erokeriatan ondo baino hobeto pasatzen dute. Gainera, gogoia duenak jotako herrian parranda jarraitzea libre du.

Txarangen atzetik

Festa eta parranda maite duten beste musikari batzuk txarangeatkoak dira, dudarik gabe. Nafarrekin esan ohi dute ez dagoela txaranga-rik gabeko herririk Nafarroan. Jaien kulturari barneratuta daude jada eta oinarritzakoak dira zezenak, lagunarteak nahiz kalejirak girotzeko. Horregatik, txaranga tipikoa topatzeko Foru Erkidegora jo dugu. Igandea txaranga kontserbatorioko bandan jotzen zuten Barañaingo hainbat lagunek sortu zuten, 1993an. Egun, hamabost kide dira eta emanaldietan hamabi inguruk jotzen dute. Oro har, ekitaldi bakoitzari dagozkion abestiez gain —diana, kalejira eta abar—, mexikarrak, *ranchera* motakoak eta dantzagarriak jotzen dituzte. Raul Sánchez-Alarcos Igandeako saxofoi joleak esan digunez, Madrilera edo Guadalajarara joan direnean, bertakoek Sanferminetako irudia daukate eta dantzagarriak eskatzen dizkie-

te, baina hemen "musika kultuagoa" eskatzen du jendeak, kalitatea nahi du.

Abesti eta abesti artean, asko hitz egiten dietela kontatu digu Sánchez-Alarcosek eta beraiek ere giroan asko barneratzen direla, funtsezkoa baita. Txarangen egitekoa ez da soilik jotzea, ingurukoak alaitzeko hitz egitea ere beharrezkoa da. Gaztetxoek taberna giroa nahiago izaten dute eta helduxeagoak joan ohi dira txarangen atzetik. Dena den, gehien hurbiltzen zaizkienak mozkorrak izan ohi dira eta Igandeakoak ere txikiteoan ibiltzen dira beraiekin, baina mozkortu gabe, bestela musika jotzea zaila baita. Halaber, adi egon behar dute, batzuetan jendeak irina eta *Cola-Caoa* abisatu gabe botatzen baitu. "Mozkortzekotan, saioaren ostean egiten dugu", argitu du saxo joleak.

Txaranga normalean ez dira batera ari-tzen, herriko jaietako egun desberdinetan jotzen dute edo egun berean arituz gero, ekitaldi desberdinetarako deitzen dituzte. Hala ere, Sanferminetan batik bat, kalean elkar topo egiten dute batzuetan eta abestiren bat batera jotzea da ohikoena. Senidetze hori gustura hartzen du jendeak. Azken finean, gero eta txaranga gehiago egon arren, gehienek elkar ezagutzen dute. Nesken Iruña izeneko berezietakoa dugu, hamabi neskek osatzen baitute eta txarangen munduan gizonezkoak izaten dira nagusi. Neskek ikasteko ez dituzte normalean tronpeta, tronboia edo perkusioa bezalako musika tresnak aukeratzen, duela gutxi arte behintzat ez, eta txarangen gutxiengoak izaten jarraitzen dute. Horregatik, duela hiruzpalau urte, hainbat txarangeatik etorritako neskek biltzen dituen talde hau jotzen hasi zenean, gainontzeko txarangek

harrituta begiratzen zieten. "Hasieran, zenbatu egiten gintuzten, ea zenbat neska ginen ikusteko. Txaranga baten erritmoa jasateko gai ez ginela izango ere esaten ziguten, baina orain jada ezagutu egiten gaituzte eta normaltzat jotzen dute", dio Sara Baztan Nesken Iruñako saxo joleak. Urte hauetan, erritmoa

jasateko gauza direla erakutsi dute eta Euskal Herrian zehar nahiz atzerrian aritu dira. Batez ere, jendeak parte har dezan galdera-erantzun moduko abestiak eta dantzagarri ezagunak jotzen dituzte. Irauteko sekretua? Ondo pasatzea. "Gure lana besteei ondo pasaraztea da eta horretarako guk ere ondo pasatzea ezinbestekoa da, bestela sumatu egiten da". Hala, aipatu talde eta txarangen antzera, hainbat eta hainbat musikaririk txindatak, tronpetak eta umore ona autoan sartu eta aurtengo uda ere herriz herri emango dute, gure parranden gatza eta piperra izateko. ■

Txarangen munduan gizonezkoak dira nagusi. Neskek ikasteko ez dituzte normalean tronpeta edo perkusioa aukeratzen, duela gutxi arte behintzat ez

Argitalpenak

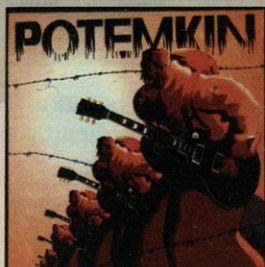
Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Rock&Roll indartsuaren eta melodiaren artean

Orain dela hiru urte Latzeneko Joxe Mari eta Ikerrek sonoritate indartsua daukan talde hau jarri zuten martxan Ibanen laguntzarekin. Abestiak egiten hasi eta Aixibar abeslari kemen-
tsuak borobildu zuen taldea. Oñatiar hauen estreinako lanean Eskandinaviako Hellacopters

edota Turbonegro taldeen pareko rock&roll indartsuaren eta high-energyaren arrasto handiak aurkitu ditugu: erritmo gogor-
rak, gitarra bizi-biziak eta melodia dezente, euskaraz abestuta. Horrez gain, euren iragana zizelkatu zuen Latzen taldearen
aztarnak ere egon badaude, *Maite dudan guztia* eta *Lebertu* kan-
tuak kasu. Karlos Txap soinu ekoizleak taldearen onena aterat-
zen jakin du. Bide honetan jarraituz gero, Kuraia taldeari gerra
egiteko moduan egongo dira taula gainean zein infernuan, txin-
partak botatzen dituzte-eta. ■

Potemkin

Potemkin

OIHUKA

Iraupena: 46' 49"
14,45 euro

POTEMKIN

«Rockaren gerlariak gara eta borroka egitera gatoz»

Diskoaren azala oinarri hartuta, gitarra al dira zuen armak?

Balio dute ondo pasatzeko, adrenalina botatzeko eta sudur puntan jartzen zaiguna esateko. Azalaren diseinuak transmititu nahi du zerbait zuzena eta indartsua aurkituko duzula, rockaren gerlariak garela gu eta borroka egitera gatozela.

Latzenetik etortzeak ateak zabaldu dizkizue edo zerotik hasi behar izan duzue?

Hiru urteotan edozein talde hasiberrik egin behar izaten dituen lanak egin ditugu: abestiak eta taldea landu, kontzertuak bilatu, entseatu, batzuen ezezk-
ak jaso, sariketatan parte hartu... ez da bidezidorrik egon. Diskoa ere gure kontu egin dugu. Ez du inork gure aldeko apusturik egin gure izenengatik. Talde eta abesti onak ikusi dituztelako baizik, eta ikusi dituztenean egin dute apustua. Oihukari edo Matxi-
txari zerbait kaskarra eskaini izan bagenio ez zuten gure alde egingo.

Orain rock&roll bizia egiten duzue, baina melodiari garrantzia handia ematen diozue. Hori ezinbestekoa al da?

Ez gara kontziente izan, baina agian arrazoia duzu. Kaña maite dugu, indarra, aurpegira begira gogor jotzea, baina abestiak hitzak duen zentzu zabalenean maite ditugu, bukatzen direnean zerbait erakutsi

dizuten abestiak. Melodia bat, riff bat, abestiak hel-
duleku bat behar du. Atsegin ditugu melodiak, horren bilatzaileak gara, baina ikuspuntu rockero, gitarrero eta zaratsatu batetik.

Karlos Txapek frogatu al du medio gutxirekin soinu ona lor daitekeela?

Emaitzaz gain, guretzat prozesua bera ere oso pozgarria eta betegarria izan da. Ja merezi izango luke grabatzeak bizi izan ditugun momentuengatik. Oso gustura egon gara, Bonbereneakoekin zorretan gaude. Txap gidari izugarria izan da grabaketan eta nahasketan. Izugarritzko konfiantza eman zigun nahi genuena %100ean egiteko. Gure ahalmenen ehuneko oso altua atera zuen gugandik.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Ardobidez
Arabako Errioxa
Mikel Garaizabal
Pildain
Di-Da
140 orrialde
10 euro

Ardo bikain baten izen eta abizenak

Munduan zehar ezaguna da Errioxa ardoa. Di-Da komunikazio arloko adituek osatutako taldeak plaza-ratutako *Ardobidez*. Arabako Errioxa. *Rioja alavesan*, ordea, kokagune horretan egiten den ardoaren berri ematen da, gertutik ezagutu eta barrutik dastatzeko aukera izan dezagun Mikel Garaizabal enologosomelierraren eskutik. Euskaraz eta gaztelaniaz argitaratutako liburua-ren lehen atalean, Arabako Errioxa oinez, bizikletaz edo kotxez ezagutzeko txangoak agertzen dira. Bigarrenean, enologiaren oinarriak, upategietara inguratzeko tentazioa duenak emango dizkioten azalpenak ondo uler ditzan. Eta hirugarrenean, Arabako Errioxan dauden upategien zerrenda dator. Gainera, liburuarekin batera haietara zuzen joateko mapa ere eskaintzen dute. ■

reanean, Arabako Errioxan dauden upategien zerrenda dator. Gainera, liburuarekin batera haietara zuzen joateko mapa ere eskaintzen dute. ■

Plaka-tektonika: Lurraren funtzionamendua ulertzeko teoria

Arturo Apraiz Atutxa
UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA
425 or. / 24 euro

Kontinenteen jitoaren onarpena eta Lurraren barne dinamika

Lurraren barne funtzionamendu orokorra ulerrazteko asmotan sortutako liburua da Arturo Apraiz Atutxa geologo zornotzarrak Udako Euskal Unibertsitatearen eskutik plazaratu duen *Plaka-tektonika: Lurraren funtzionamendua ulertzeko teoria*. EHUKo Geodinamika saileko irakasleak Lurraren mekanismoa ulertzeko beharrezkoak diren tresnak eta datuak azaltzen ditu, jarraian plaka-tektoniken teoriaren bilakaera historikoa garatzeko. Bizi garen planeta honetan gertatzen ari diren lurrikarak eta sumendiak non sortzen diren eta sortzeko dauden arrazoiak adierazten ditu gero, eta horren ondoren gaur egun plaken arteko mugetan gertatzen ari diren prozesu geologiko nagusiak (rift-eremuak, kolisioak...). ■

Eliza Katolikoari eginiko salaketa

1924an Alemaniako Bambergen sortu zen Karlheinz Deschner-ek idatzitako *El credo falsificado* edonorentzat izan daiteke interesgarri, baina bereziki erlijio katolikoko egia eta dogmei buruzko sinesmena duenarentzat. Behinik behin Teologian, Filosofian eta Historian lizentziatua den gizonak lan horretan zalantzan jartzen dituen gaiak kristau horrek beti uste izan duenarekin alderatzeko besterik ez bada ere. Kristo benetan existitu zen ala ez sinesteko dauden arrazoietatik hasiz, haren izenean gureganaino helarazi dituzten irakaspenak egiazkoak ote diren edota era interesatuan transmitituak izan diren aztertzen du Mikel Arizaletak itzulitako Karlheinz Deschner-en *El credo falsificado*. Egile berarena da ere hamabi liburuki dituen *Historia criminal del cristianismo* izenburuko bilduma. ■

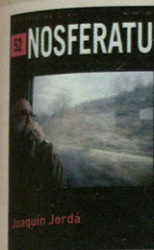
El credo falsificado
Karlheinz Deschner
TXALAPARTA
216 orrialde
15 euro

Deus caritas est eta beste

Euskal Herriko karmeldarrek plazaratzen duten aldizkariaren azkeneko zenbakian Benedikto XVI.ak apezpikuei, apaizei eta diakonoei sagaraturiko gizon-emakumeei eta fededun laiko guztiei kristau maitasunaz bere garaian zuzendu zien *Deus caritas est* gutun-entziklikaren itzulpena apailatu du Luis Baraiazarrek. Aita Santu horren aurreneko entziklika zen, eta bertan esaten zituen gauzen artean honakoa zetorren: "Maitatu lagun hurkoa zeure burua bezala". (19,18; ik. Mk 12, 29-31). Eta, lehenen maite izan gaituena Jainkoa izan denez gero (ik. 1 Jn 4, 10), orain maitasuna ez da "agindua" soilik, maitasun-dohainari emandako erantzuna baizik. (...). Jainkoaren izena, batzuetan, mendekuarekin edota are gehiago gorrotatzeko eta indarkeria erabiltzeko eginbeharrarekin lotzen den munduan, hau gaurkotasun handiko mezua da eta esanahi oso zehatza duena". ■

Karmel
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO KARMELDARRAK
160 orrialde
Urteko harpidetza:
12 euro

Nosferatu

Batzen artean

DONOSTIA KULTURA

90 orrialde
5,60 euro

Joaquín Jordá zinemagile katalana hizpide

Donostia Kulturak plazaratzen duen *Nosferatu* zinema aldizkariak Joaquín Jordá (1937) zinemagile katalanari eskaini dio azkeneko alea. Bartzelonako Eskolako ideologo nagusi aspal-di bilakatu zen gizon honek, zinema lantzeaz gain —dokumentalak, fikziozko filmak eta tele-sailak gutxienez—, antzerkia, telebista, literatura eta itzulpengintza ere landu ditu. Joaquín Jordák, hala ere, ez dio arreta berezirik jartzen filmatzen dituen irudien edertasunari; garrantzia irudi horien edukari eta haien gainean egiten duen narrazioari ematen diolako. Gizarte eztabaidan parte hartu nahi duen zinema-

gintza da berea, eta gauzak nola esaten diren baino gehiago zer esaten duen axola dio. ■

Pirata gurasoen bakardadea leundu nahian

Jose A. Lopetegik sortu eta marraztutako komikia da *Pirata*, mutiko bihurri baten eta haren inguruko eguneroko bizitza agertzen duena. Amarekin bakarrik bizi da Pirata, gurasoak bananduta dituelako, baina noizean behin aitarekin ere egoten da, jakina. Eta hain zuzen ere bere gurasoen bakardadea “konpontzen” ahaleginduko da mutikoa komikiaren bigarren liburu honetan. Ez zaio guztiz ondo aterako kontua, baina, tira! Bstelakoan, eskolan zigortua eta bere lagun mordoaren adiskide eta etsai izaten jarraituko du Piratak. ■

Pirata (2)

Jose A. Lopetegi

SAURE

48 or. / 15 euro

CASTILLO SUAREZ

«Poetak galderak egiteko gaude. Iradokitzailerak badira, hobe»

Zeure zauriak erakusten dituzu liburuan.

Bai. Zaurien edertasunean sinesten dut; zauriek uzten dituzten orbanak ez dira, niretzat, itsusiak. Izan ere, zauri baten ondotik askoz ere biziagoak dira sentsazioak, are nabarmenagoa sentitutakoa. Baina minaren exhibizionismoa ez zait gustatzen. *Bala hutsak* exhibizio ariketa bat da, nire orban guztien erakustaldia. Haatik, ez dago minetik eginda, baizik eta distantziatik —eta, beraz—, harrotasunetik.

Galtzen ikasteak garrantzi handia al du?

Inoiz ez didate eskatu zer den garrantzitsua eta zer ezinbestekoa bereiztea. Nik ere inoiz ez diot inori ariketa hori egin dezan eskatu. Nolanahi ere, azkenaldian galtzen ditugun gauzei buruz idazteko gogoak daukat, eta ez hainbeste eskuragarri eduki ditzakedanei buruz. Eta iruditzen zait galtzen ditugun gauzak garrantzitsuak izan daitezkeela, baina inoiz ere ez ezinbestekoak. Galtzearen artea ez dela zaila ikasten idatzi zuen Elisabeth Bishopek, badiorela galdu nahian diruditen gauzak, eta honek ez dakarrela hondamendirik, kontua dela gero eta gehiago eta azkarrago galtzea. Jon Benitok oparitu dit poema horren itzulpena, eta libururako oso egokia da.

Hustu egin al zara *Bala hutsak*-en?

Ez. Nik ez dut literaturaren balio terapeutikoa sinesten. Kaltegarria ere izan daiteke idazlearendako, bere idazlana defendatu ordez bere burua defendatzen —edo, txarragoa dena, justifikatzen— ibili behar duelako. Gainera, iruditzen zait ez diegula irakurleei gure berri zehatza eman behar. Poetak galderak egiteko gaude, ez gure barne biografiaren berri emateko. Galderak iradokitzailerak badira, hobe.

DANI BLANCO

Castillo Suarezren poema libururik sendoena

Galtzearen arteaz mintzo den Elisabeth Bishopen poema batek ematen dio hasiera Cas-

tillo Suarezren azken poema liburuari, maite den haren galtzeak egin-dako zauriez hitz egiten duen *Bala hutsak*i. Eta hain zuen, poema batean agertzen du olerkari altsasuarrak izenburuaren zergatia. “Bala hutsak ez dute bazterreko kalterik sorrarazten; ez dute minik egiten, pitzadura laburrak baizik. / Ez dute nortasuna aldarazteko balio ere. / Nire bala hutsak gordeta dauzkat tiraderan: / bereizi gine-nean zuretake hartu zenuen armairukoan”. Eta liburuan, tiradera hori ireki eta balak ateratzen hasi da Castillo Suarez, zauri txiki horiei erreparatzen. Dena den, olerkariak garbi utzi nahi dio *Bala hutsak*-en irakurleari poemotan ez dituela kon-tatzen harremanek dakarzkiguten dezepzio txikiak edo handiagoak

Bala hutsak

Castillo Suarez

ELKAR

112 orrialde
11,60 euro

besterik gabe. “Horretarako egunerokoak daude, eta normalean ez dute asmo literariorik”, dio Castillo Suarez. Hori dela-eta, poemok idaztera eraman duten asmoen aitorpena egiten du *Ipuina* izeneko olerkian. Hauxe dio: Poema bat ipuin zedarritua da: / adjektibotan daude oroitzapenak, / aditzetan etorkizuneko asmoak, / adberbioetan zalantza / eta izenetan isiltasuna. / Nahiago zaitut biluzik, hala ere, / letrarik gabeko kanta baten gisan. ■

egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

Zero

antzerki taldeak jaso du Leioako Umore Azokako euskal ikuskizun

onenaren saria, *Metáfora*, *el circo olvidado* lanarekin. Epaimahaiak ikuskizunaren irudien magia, poetikotasuna eta espazioaren antolaketa nabarmendu ditu.

Tinieblas González zinemagileak lehen film luzea errodatuko du 2007an: *Sin alma* (*Soulless*). Hiri legenda bat kontatzen du filmak. Abandonatutako metroaren tuneletan, munstro bat bizi da aspaldi eta bertan sartzen direnak txikitzen ditu. Bilbon, Gasteizen, Tenerifen eta Bartzeionan errodatuko dute.

Tirri Tarrak *Argi beltz*-Luna negra plazaratu du. Tirri Tarra Donostiako Orfeoia-rekin eta Et Incarnatusekin grabatu du rock sinfonikoan sakontzen duen lana. Izan ere, 1973an sortutako fanfarrea rock sinfonikoaren uretan murgilduta dabil azken urteetan.

Patxi Zubizarretak Etxepare saria jaso du helduentzako 17 *segundo* eleberriarekin. *Txantxa.quick* izenpean kaleratu du oraintsu Erein argitaletxeak. Norberaren eta gizartearen trapu zahar eta berriak erakusten dituen eleberria dela esan du egileak.

Kale musika lehiaketa Zornotzan

FANFARREENTZAKO, bandentzako eta kale musika taldeentzako nazioarteko lehiaketa antolatu dute Zornotzan: *Haizetara*. Hogeitaz aurkeztu dira eta horietatik zortzi Zornotzako kaleetan ariko dira musika jotzen, ekainaren 23tik 25era: Orkestra Roma (Bulgaria), Bernie's Lounge (Herbehereak), Allegria Brass Band (Frantzia), Kumpa'nia Al-

Gazarra (Portugal), Dixie Gang (Portugal), Bloco Dum Dum (Espainia), Banda de María (Espainia) eta Drinking Marching Band (Katalunia). Talde irabazleak 9.000 euro jasoko ditu eta publikoaren saria eskuratzen duenak 4.000 euro.

EAEko Arte Eszenikoen Zentrorantz

ASPALDIKO ESKAERA da antzerki alorrean arte eszenikoen eskola ofizialarena. Duela hilabete batzuk sektoreko profesionalak egindako sinadura bilketa zela-eta, bolo-bolo ibili zen gaia. 2007-2008 ikasturterako Arte Eszenikoen Zentroa sortzeko eskaera egin zion aho batez Eusko

Ixiar Rozasek Garari esanak:

«(Euskal kultur panoraman) errazkeria handia ikusten dut. Egiten diren kultur proposamen nagusiek ikuskizunaren kultura sendotzea dute helburu. Kultur politiken oinarri nagusiak, aisia, entretenimendua eta turismoa dira, eta listo, ez dago gehiago».

Enkarni Genuak adierazpenok

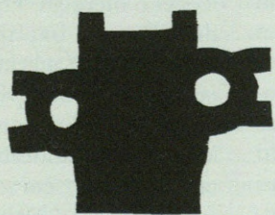
egin zizkion Berriari: «Euskararen alde mila kilometro oinez egiteko gauza gara, eta gero ez gara joaten euskal antzerkia ikustera, ez dugu euskaraz irakurtzen, ez dugu egunerokoan euskaraz egiten. Hori bai, eus-

karazko antzerkiak bizirik iraun behar duela esaten dugu. Bai noski, baina zoaz antzerkia euskaraz ikustera orduan! Ez baldin bazara joaten, hemengo taldeek kanpoan salduko dute beren lana».

Luigi Anselmik Deiarri:

«Nik uste dut gaur egun gehiegi idazten edo, behintzat, argitaratzen dela. (...) Joseba Sarrionandiak behin izkiriatu zuenez, genero literarioak sei ditugu: poesia, nobela, ipuina, teatroa, entsegua eta lardakeria. Eta argitaratzen diren obra gehienak azken genero honetakoak dira».

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

Txotxongilo egunak

Sondikan ospatuko du UNIMAREN Euskal Herriko adarrak aurten Txotxongilo Eguna. Ekainaren 17an izango da gala nagusia, baina ekitaldi andana izango da ostiraletik igandera bitarte herriko kaleetan. Euskal Herriko hamabost taldek (Behi-bi's, Antzez-kizuna, Txotxongillo, Azika, Irrintzi...) hamasei ikuskizun aurkeztuko dituzte; batzuk euskarazkoak, beste batzuk gaztelaniazkoak eta bestetarik hitzik gabeak. Teknika ugariarekin landutako lanak dira: itzal antzerkia, harizko txotxongiloak, hagatxo txotxongiloak... Horiez gain, mundu osoko txotxongi-

loekin osatutako erakusketa paratu dute eta haurrek txotxongiloak egiteko taillerak egin ahal izango dituzte. Bergaran ere txotxongilo egunak izango dituzte aste-buruan, Taun Taun taldeak bi urtero egiten duen Helduentzako Txotxongiloen Nazioarteko VIII. Erakustaldian. Klean nahiz areto eta tabernetan arituko dira Pa Sucat (Katalunia), Teatro Urgente (Espainia) eta La Chana (Espainia) esaterako.

Legebiltzarrak Eusko Jaurlaritzari joan den astean. Hezkuntza eta Kultura Sailek azterketa egingo lukete lehenengo eta haren ostean ekingo liokete zentroa sortzeari. Bestalde, Gipuzkoa eta Bizkaia arte eskola publiko bana sortzea eskatu zuen Eusko Legebiltzarrak.

SGAEk iaz 20 milioi jaso zituen EAEn

2004AN BAINO %6,5 GEHIAGO jaso zuen iaz SGAEk EAEn, guztira 20 milioi euro egile eskubideengatik. Hazkundearen arrazoietakoa bat musika arin eta modernoko kontzertuetako eskubideen hazkundera dela adierazi dute arduradunek eta batez ere iaz U2k Donostian eskainitako kontzertua. Bestalde, taberna, jatetxe eta bestelako aretoek musika grabatua jartzeagatik ordaindutako diruak %10,7 egin du gora. EAEn 15.000 establezimenduk ordaintzen dute musika jartzeagatik edo telebista pizteagatik kuota hori. Irrati eta telebistetatik jasotako diruak ere %17,43 egin du gora. Zinemak eta disko salmentek aldiz behera egin dute, %8,9 eta %4,9 hurrenez hurren. 2005ean EAEko 202 egilek eman zuten izena SGAEi; guztira 3.250 bazkide ditu autonomia erkidegoan.

Iñaki Egaña ez egozteko eskatuko dio PENek AEBetako Gobernuari.

Pasa den martxoaren 26an, Iñaki Egaña idazle eta Txalapartako editorea atxilotu zuen polizia New Yorken eta lurraldetik egotzi zuen. Ameriketako Estatu Batuetan euskaldunekin erlazioetatuko materiala biltzeko eta, horrenbestez, artxiboetan ikertzeko joana zen Egaña AEBetara. Nazioarteko PEN Klubak AEBetako Gobernuari eskatuko dio Egañari Mario Salegiren inguruko ikerketekin aurrera jarraitzen uzteko eta zergatik atxilotu eta egotzi zuten azaltzeko. Bestetik, Nazioarteko PEN Klubak Eusko Jaurlaritzari ere eskatuko dio hark AEBei azalpenak galdegiteko.

Neu aldizkari berria

Aisialdia, kultura eta Euskal Herriko txoko eta ibilbide politen berri emango du. Horixe adierazi dute *Neu* bihilabetekariaren arduradunek. Euskaraz eta gaztelaniaz idatzita dago eta aurrerago euskarazko eta frantsesezko bertsioa plazaratu nahi dute. Lehen zenbakian Ramiro Pini-llari egin diote elkarriketa, Biarritz baletaren entseguetan barneratu dira eta gazta nola egiten den azaldu dute. Bost euro balio ditu eta 20.000 ale plazaratu dituzte.

www.sutagar.com

Sutagar

'JAINKO HILEN UHARTEAN'

DISKO BERRIA KALEAN

KONTRATATZIOA 619116974

JO TA KE EKOIZPENAK

kontzertuan!

EKAINA 16 LEIOA
x plazan

EKAINA 17 URRUNA
x plazan

EKAINA 24 ALACUAS
x rock and hell aretoan

UZTAILA 1 AMOROTO
x pilotalekuan

UZTAILA 21 ARRIGORRIAGA
x herriko plazan

UZTAILA 28 FORUA
x jai gunean

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	* IZENA		▼	Ipar EH-n, orain	▼	Urtaro beroa	▼	Hazama	▼	Garaiak, aldiak
	Onura duena			Urratua		Sortu zintuenak		Uranioa		
	▶			▼		▼		▼		
	Antzerki mota		▶					H2O	▶	
	Hurrengo							Junta-gailua		
* DEITURA	▼	Kolore mota	▶ ▼				Ala	▶ ▼		
Lohia		Janari on-gailua					Gipuzkoa-ko herria			
▶		▼			Metalezko soka	▶	▼			
					Zuzen					
Zirikatzuz	▶				▼	Musika nota	▶		Potasioa	▶
Iparralde						Abederako hizkia			Tik-..., erloju hotz	
▶			Ordez	▶		▼		Kontso-nantea	▶ ▼	Moila, nasa
			Egiteko, behar					... egina, total egina		
Upelen biltokiak	▶		▼					▼		▼
Garraio mota										
▶				Bokala	▶	Perukoa	▶			
				Bokala		Potasioa				
Arabako alderdi ohia	▶		Nardak	▶	▼	▼			Iodoa	▶

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Politikari dagokiona. 2.- Labore hautsa. Ate, hitz elkarketan. 3.- Bizkaieraz, bezala. Interjekzioa. 4.- Oxigenoaren ikurra. Uhain, olatu. Neonaren ikurra. 5.- Pisu unitatea. Jakinarazpen. 6.- Bahearen erdian. Ospea, izena. Röntgen. 7.- Putzu. Haur. 8.- Baita. Pluralean, guraso arra. 9.- Badu senarra.

GOITIK BEHERA

1.- Balo txikia. Einsteinioaren ikurra. 2.- Nahastura trinko. Aintza. 3.- Lohi, zikin. Instintu. 4.- Indioaren ikurra. Ekin! Bokala. 5.- Eskaini eta ez eman. Onartu aditzaren oina. 6.- Bokala. Nonbait. Laurehun eta lauregeita hemeretzi, zenbaki erromatarren arabera. 7.- Ekarri aditzaren erroa. Hautatze, aukera. 8.- Iparrorratza. Irlandako itsasoko irla. 9.- Bokal errepikatua. Ibai txikia.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar ditu zu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

					9			
	8	9			4		7	
4	1						3	
			9			2		5
		3				1		
7		4			5			
	4						8	9
	2		6			5	1	
			5					

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

1	2	3	4	5
1				
2				
3				
4				
5				

1. Gizon izena. 2. Erabatekoak, petoak.
3. Nafarroako mendatea, Izko mendialdean. 4. Datilondoaren fruitua.
5. Hegazti mota.

Ametsetan

Aste beteko mendi ibilaldia egiteko asmotan abiatu dira Pirinioetara hiru adiskide hauek.

Lehen gaua kanpin dendan egin eta bihar munean inguruko behien marruek esnatu ondoren, batek:

- Naturaren kontua izango da, baina oso amets atsegina egin dut. Norbaitek ferekatzen ninduen sententzia izan dut gau osoan.
- Baita nik ere –bigarrenak–. Eta zuk?
- Nik? –beste bien artean lo egin duen hirugarrenak, ziztua irentsiz–. Ez, nik horrelakorik ez. Nik, iraupen-eskiko proba batean ari nintzela parte hartzen, egin dut amets.

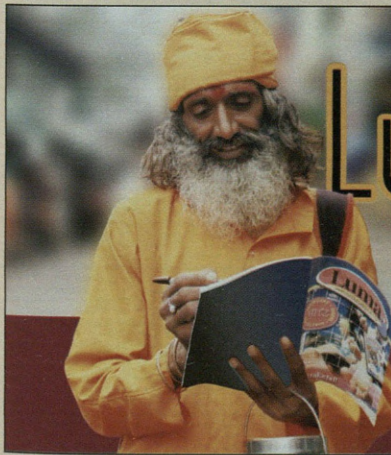
Soluzioak

A	N	D	R	A	N	E	S
K	I	A	I	E	R	E	E
E	U	M	N	S	I	O	S
R	V	N	O	S	O	N	A
R	O	N	A	V	A	H	A
E	N	E	I	N	H	U	O
A	R	A	T	I	R	Z	L
A	T	A	N	I	R	I	P
A	O	A	I	T	I	L	P

6	2	7	8	4	5	1	3	9
4	5	1	3	8	6	9	2	7
9	4	1	2	5	8	6	3	7
2	5	3	4	8	6	1	9	7
1	6	8	9	3	7	2	4	5
4	1	6	7	5	2	9	3	8
5	8	9	3	1	4	6	7	2
3	7	2	8	6	9	4	5	1

I	+	K	A	K	Z	N	A	U	+
A	K	N	I	+	E	N	A	R	T
K	I	A	G	I	E	L	A	P	+
+	T	+	E	O	R	O	A	R	I
K	+	A	L	+	A	K	I	R	Z
A	E	D	O	+	A	K	N	U	L
R	U	R	+	A	M	A	D	U	A
A	U	+	O	+	A	+	+	+	+

Bost bider
bost
1. Koldo, 2. Osoak
3. Lortu, 4. Dagit,
5. Okila.

Lumanonahi

HARPIDETZAK
© 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

Luma
DENBORA PASA ETA HITZ JOKUEN HILABETERRAKIA

+ *lumatxo*
haurrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
UNAI BREA

Lekeitio (Bizkaia)

Hamaika aukera bi
kilometro koadroko
harribitxian

Behinola, bertako arrantzaleen euskara bereziak Mikel Laboa izeneko donostiar ume baten gogoaz aztoratu zuen. Hamarkada batzuk joan dira, eta gero eta arrantza gutxiago dago Lekeitio; euskarak, antza, hobeto eusten dio oraingoz. Betidanik, Bizkaiko herri honek aurrez aurre begiratu izan dio itsasoari, baina badaezpada kontuan hartu ditu, halaber, lehorretik hurbildu zaizkion bisitariak. Horietako bat izateko asmoz azabiltza, hona zenbait proposamen.

Lekeitio, *Lekitxo* bertokoen hizkeran, Bizkaiko ekialdeko kostaldean dago, Lea-Artibai bailaran; Lea ibaia-
ren bokalaren ezkerrean, hain zuzen. Bizkaia kanpotik joan nahi baduzue hara —eta Bizkaiko leku askotatik ere bai— A-8 autobidetik joan beharko duzue, eta Durangon edo Gernikan irten. Bide bietatik edozein aukeratzten duzuela ere, oraindik puska batez gidatu beharko duzue kostalderaino, eta ez zaizue mendate eta bihurgunerik faltako gainera.

Durango-Markinako bidea aukeratuz gero, herrira sartu bezain laster aparkaleku zabala topatuko duzue ezkerrean. Autoa han utzi eta segi oinez herrira sartzeko erabili duzun bide beretik. Pare bat minutu besterik ez duzue behar izango herriko

alde zaharretako batera ailegatzeko, dendarienera hain zuzen. —

Dendari kaletik sartu eta zuzen jarrituz gero, herriaren bihotzera ailegatzeko zarete: Independentziaren plaza. Hala ere, merezi du bidea egin ahala dendarien auzo zaharrean galtzeak. Aldapa gora eta beheara, kale estuak bata bestearekin elkartzen dira, diseinu zurrin bati men egin gabe. Bazter bakoitzean ezusteko bat dago; izan ere, Lekeitiok ikusgarri dituen eraikin ederretako asko hemen daude: Uriarte jauregia, Turpin dorrea eta abar.

Dendari kaletik aurrera segiz gero, laster helduko gara Gamarra plazara. Han egiten dute bat dendari auzoak eta Lekeitioko beste kasko zaharrak: arrantzaleenak. Baina ez gara orain-

dik bertan sartuko, eskumarantz joko baitugu, Andra Mari Zeruratzearen elizarantz. Bizkaiko erlijio eraikin ezagunenetako bat duzue Andra Mari, gotiko berantiarrek utzitako harribitxia. Biziro gomendatzen dizuegu, aukera izanez gero, barrura sartu eta XVI. mendeko erretaula polikromatuari begiratzea.

Elizatik irtenda, Independentziaren plazan egongo gara. Itsasoa eta Garraitz irla edukiko ditugu aurrean, portua ezkerrean, hondartza eskuman, Andra Mari Zeruratzearena atzean eta bertokoen euskara bizia nongura. Horra Lekeitioaren laburpen-lege bat. Baina Udaletxea eta Turismo Bulegoa ere bertatik bertara ditugu, enparantzatik irten gabe, eta haserratu egin daitezke aurrekoa ira-

kurrita. Arrazoi osoz aldarrikatzen dutenez, Lekeitio hori baino askoz gehiago ere bada, eta horregatik hasi dute *Hamaika Lekeitio* kanpaina.

Gauza asko oso lurralde txikian

Hamaika hitzaren esangurarik estuena hartuta ere —alegia, hamar eta hamabi artean dagoen zenbakia— kopurua ez da batere makala Bizkaiako bigarren herriarik txikienerako: 1,8 kilometro koadro besterik ez. Eta hala ere, Lekeitio gauza da 7.500 lagun ingururi bizitokia eskaintzeko. Japoniako leku batzuek ez daukate hain dentsitate handia. Udan, zer esanik ez, askoz gehiagoren artean banatu behar dute hain lur zati murritza, oporraldia igarotzera baitator kanpotar asko. *Beraneantiak*, bertokoen euskaraz. Azentua *i* hizkian jar ezazue.

Orain, Turismo Bulegokoek urtaroen araberako erritmoa hautsi nahi dute. Lekeitio aparta da udarako, baina gainerako sasoietan ere goza daiteke herriak eskaintzen duenaz, ez

Lo egiteko

Aterpetxeak:

Trinkete Etxea Aterpetxea:
902 540 450

Hotelak:

Emperatriz Zita (talasoterapia zentroa): 94-684 26 55
Zubieta: 94-684 30 30
Beitia: 94-684 01 11
Piñupe: 94-684 29 84
Metrokua: 94-6844980

Nekazal turismo etxeak:

Akuiola (Gizaburuagan):
94-684 12 13

Legortza (Ispasterren):

94-684 30 79
Itxas Ertz (Mendexa):
94-624377
Kurtxia (Ispaster):
94-6840607
Legortza (Ispaster):
94-6843079

Kanpinak:

Leagi (Mendexan): 94-684 23 52
Endai (Mendexan): 94-684 24 69

Ostatuak:

Zelai gane: 94- 624 32 15

Jateko

Beitia: 94-684 01 11
Egaña: 94-684 01 03
Kaia erretegia: 94-684 02 84
Goitiko: 94-684 31 03
Nerea: 94-624 36 65
Zapirain: 94-684 02 55
Batzokia: 94-6842683

Mantxua: 94-684 0313
E. Zita hotela: 94 684 31 03
Mesón Arropain: 94 624 36 65
Epermendi (Oleta): 94-6841762
Klaudio(Oleta): 94-6841803
Ibaigane (Oleta): 946841359

baíta gutxi gizakiek nahiz naturak mendetan zehar eraiki dutena, Lehen, Independentziaren enparantzan eten dugu geure ibilbidea, eta hortik abiatuko gara hurrengo helburuetara. Herriaren bihotzean egonik, aukera guztiak ditugu esku eskura.

Nonbaitetik hastearren, Garraitz irla bisitatuz hasiko gara. Hori, hala ere, ez dago guttiz gure esku: marea beheara dagoela besterik ezin daiteke egin. Marea gora, uhartea benetakoa da, alegia, herritik erabat aldentuta dago. Urak beheara egiten duenean, ordea, badugu aukera bertaraino oinez iristeko. Erne! Ez da bidea, Lea ibaiak ekarritako hondarra portuan ez pilatzeko eraiki zuten moila baizik –Lazunarri, islako mollia edota malekoa izeneko—. Bide modura erabil daiteke beraz, baina kontuz: goroldioz estalita dago ia erabat, eta erraza da laban egitea.

Garraitz uhartea

Moilaren hasierara joateko ibaraino joan beharko dugu ia, Isuntza hondartzatik edo errepidetik, Santa Elena etorbideetik. Behin hara helduta, zuzen-zuzen joko dugu Garraitz edo San Nikolas uhartera. 1578an izurriteak jotakoak isolatzeko erabili omen zen, baina gaur egun zorionez ez dago halakorik. Bideak hondartza txiki batera eramango gaitu, eta bertatik bertara edukiko dugu uhartearen tontorreraino doan bidearen hasiera, eskailera batzuk igota.

Hondartzara itzulita aukera paregabea edukiko dugu Lekeitioko marea-errotatik bisitatzeko. Bertako hizkeran, *marierrota* esaten zaio, eta horixe du hain zuzen izen ofiziala. Santa Elena

Goiko argazkian, Lea ibaiak itsasoratzen den bokala, Garraitz uhartetik ikusita.

Erdiko argazkian, berriz, Uriarte jauregia, dendarien auzo zaharrean. Beheko argazkian, Lumentza mendirako igoera den guruzpidea.

etorbidean aurrera eginez helduko gara bertara, bost minutu baino gutxiago ibilita. Learen gainetik Mendexa eta Lekeitio batzen dituen zubitik ederto ikusten da errota. 1555ean eraiki zuten, itsasoko ura eta ur geza elkartzen diren lekuan, eta uneon oso egoera onean ez badago ere, herriko agintariek asmoa dute luze gabe txukuntzeko.

Lumentza mendia, talaia bikaina

Independentzia plazarantz egingo dugu atzera. Eliza ondora heltzean, errepedearen bestaldean Lumentza mendirako igoera iragartzen digun errotulua ikusiko dugu. Mendia 120 metro altu da, eta errotuluaren arabera hogeitun minutu behar dira goiraino ailegatzeko. Ez da hainbesterako: sasoirik onenean egon gabe ere, hamar minutu aski dira tontorrak eskaintzen duen sariaz gozatzeko. Tarte batzuetan malda handia da, hori bai.

Lumentzako gainak ikuspegi ederra eskaintzen du –irudiek guk baino hobeto adieraziko dute–, eta gainera informazio-panelak begi aurrean dugunaren berri emango digu. Igoera, berriz, *via crucisa* da. Hamalau gurutze daude bideko bihurtutik, ia mendi osoa estaltzen duen artadiaren lagun.

Herrira jaitsiko gara berriz, portura joateko ordua heldu da eta. Hemen, ostalaritza eskaintza bete-betean ageri da: bata bestearen ondortik, tabernetako terrazek euren amua botatzen digute, eta aukera ona izan daiteke geldialdixoa egin eta arrain onaz gozatzeko, esate baterako. Bestela, arrantzaleen auzoko kaleetan galdu gaitezke, edo portuaren amaieraraino jarraituz, Talara joan. Han elkartzen dira –edo banatzen dira, auskalo– Lekeitio eta itsaso zabala.

Santa Katalina itsas-argirantz

Talatik gora, eta ezkerrera, San Juan Talakoa baseliza aurkituko dugu, txoko lasaia inondik ere. Aldameneko harrizko jesarlekuak toki ezin aprosagoa dira itsasoari begira egoteko, baina oraingoan bestelakoa da gure helburua. Herrira itzuliko gara Paskual Abaroa etorbideetik, eta beste pare bat minutu ibili ostean Santa Katalina itsas-argirainoko bidearekin

Garraitz uhartea Lumentza menditik.
1578an izurriteak jotakoak isolatzeko
erabili zen.

Jaiak uda hasieran eta amaieran

Lekeitiok sona handiko jaiak ditu. Iraila hasierako Sanantolinak dira ospetsuenak, Antzar Eguna eta guzti. Urtero milaka lagun joaten dira bertara, hurbileko eta ez hain hurbileko herrietatik, giro ezin hobez goatzera. Zerbait leporatzekotan, jendetsuegiak izatea leporatu dakieke Sanantolinei.

Uda hasieran, berriz, Sanpedroak ospatzen dituzte lekeitiarrek, eta orduan ikus daiteke herriko tradizioz ezagunenetako bat: Kaxarranka. Ohitura zaharra da: dakigunez behintzat, XV. mendetik egiten da. Antzina, herriko arrantzaleek maiordomo bi aukeratzen zituzten urtero, Kofradiaren irabaziak zaindu eta banatzeko. Ondasun eta agiri guztiak kutxa batean gordetzen ziren, eta urtero, ekainaren 30ean, kutxa hori maiordomo baten etxetik erreleboa egin behar zionaren etxeraino eramaten zen. Dagoeneko ez dago maiordomorik, baina kutxa gaur arte gorde da Kofradian, haren gainean dantza egiteko ohitura gorde den bezala. Gaur egun, portuan dagoen San Pedoren irudi azpian, Arrantzale Kofradi aurrean, Udaletxe aurrean eta enparantza erdian egiten da dantza, zortzi marinelek sorbalda gainean kutxari eusten diotela beti ere.

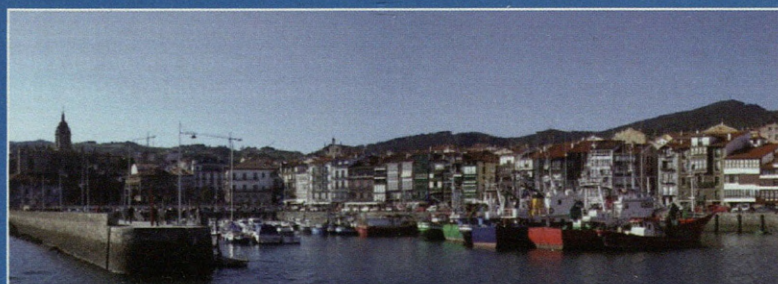

bat egingo dugu: Santa Katalina ibilbidea. Txangoak dirauen hoge minutuetan zehar, apurka-apurka herria utziko dugu atzean.

Kaioen etengabeko jarduna lagun, itsas-argira ailegatuko gara azkenik. Orain arte zuzena eta laua izan den bideak eskumara eta apur bat gora egiten du azken metroetan. Plazatxo batera heldu eta hantxe, gure azpian, itsas-argia agertuko zaigu bat-batean, labarrak eskainitako ordoki zati bakarrean eraikita. Ezkerrera begiratuta, Bizkaiko itsasertzak hain berezkoa duen soslaia ikusiko dugu: etengabeko sartu-irtenak etengabeko amildegian. Eskumara, Antzorisiko Santa katalina basilizaren aztarnak (XIV. mendekoa) ditugu.

Erdi Aroko harresiaren hondarrak

Bide beretik itzuliko gara herrira, Pascoal Abaroa etorbidearekin berriz topo egin arte. Metro batzuk aurrerago, Erdi Aroan herria inguratzen zuen harresiaren hondarrak daude, eraikin modernoetan txertatuta honezkero. Eta amaitzeko, portura itzuliko gara, ondo merezitako atsedena hartzera. Ezkerrera doan edozein kale aukeratu dezakegu arrantzaileen auzora sartzeko. Dendari auzoan ez bezala, kaleen diseinuak lerro zuzenak ditu hemen, beraz ez dago galtzerik: beherantz goazen bitartean, Lekeitiok bihotz eta arima duen itsasora hurbiltzen ari gara. Azken arrantzaleen erresumara. ■

hamaika
lekeitio

Bizkaia

EUSKADI
atsegin handiz

hamaika
lekeitio

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ASTROBIOLOGIA

Nitrogenoa biziaren arrasto

LURRETIK KANPO, espazioan zehar, ikerlariak bizi-arrastoaren bila dabiltzanean ur-aztarnak topatu nahian aritzen dira, urik gabe ezinbestekoa baita bizia. Hala ere, Kalifornian dagoen USC deitu unibertsitateko Kenneth Nealson eta beste hiru ikerlarik zera diote: ezin da irudikatu bizia urik gabe, baina bai alderantziz, hots, irudikatu dezakegu ura bizirik gabe.

Hauen arabera nitrogeno organikoak adierazten du biziaren benetako arrastoa. Martitzen ikerlariakitsu-itsuan dabiltza ur-arrastoen bila, baina ura aurkituta ere, gerta daiteke bizirik inoiz ere ez izatea. Nitrogeno organikoa, aldiz, jarduera biologiko baten emaitza da beti, beraz, horren arrastoa segi-

tu beharko litzateke biziari arrastoa segitu ahal izateko.

Lurraren atmosferak nitrogeno ugari du eta galtzen den nitrogenoaren orde, Lurreko biziaren hondakin gisa sortzen da nitrogeno berria. Lurrean egunen batean bizia desagertuko balitz, nitrogenoak ere pixkanaka beherantz joko luke.

Martitzeko atmosferan dagoen nitrogeno-kontzentrazio baxuak nitrogeno organikoaren produktzioa zeroaren hurrengo dela adierazi nahiko luke, baina gutxi baldin bada ere, egon badagoenez, nitrogeno eskas horren eskizian aritu beharko lukete ikerlariek eta alde batera utzi ur-arrastoen inguruko esfortzuak. ■

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Barizela izan duten bostetik batek zoster herpesa izango du

ASTANAFARRERIA edo barizela izandako pertsonen %20ri gutxi gorabehera zoster herpesa agertuko zaie beren bizitzan, noiz edo behin, duela gutxi kaleratutako *Praktika kliniko egokirako gidaliburuan* argitaratutako datu epidemiologikoen arabera.

Zoster herpesa barizela eragiten duen birusaren berraktibazioak sortzen du, eta horrexegatik esaten zaio birus horri barizela-zosterraren birusa (BZB). Astanafarrerria pasa ondoren, birusa inaktibatu egiten da, baina egoera sorrean bada ere, gorputzean geratzen da, orno-muineko atzeko sustraien eta bikote kranialen gongoiletan. Eta handik urte batzuetara, oraindik ere oso argi ez dauden eraginen ondorioz —faktore asko aipatzen dira, estresa, esaterako—, birusa berriro "esnatu" egiten da eta gongoiletik nerbioan barrena aurrera egingo du, nerbioari dagokion azal-eremura iristeko. Eta azal-eremu horretan zoster herpesa agertuko da.

Gaixotasun hori, zoster herpesa, alegia, molestoa da, mingarria, baina medikuntzaren aurrerapenei esker gaur

egun baditugu gaitza kontrolatzeko eraginkortasun handiko botikak. Tratamenduarekin, prozesuaren larritasuna, hedapena eta iraupena mugatu nahi dira, gaitza barreiatzea saihesteko, eragiten duen min zorrotza gutxitzeko eta neuralgia postherpetikoa prebenitzeko. Horixe da BZBren konplikaziorik usuena, minak irautea, nahiz eta azaleko lesio guztiak erabat sendatu. Neuralgia horrek 1-6 hilabete irauten du, baina urtetan ere luzatu diren kasuak aipatzen dira literatura medikoan.

Birusaren kontrako tratamenduak mesede egiten die zoster herpesak jotako paziente gehienei, baina ezinbestekoa da 50 urtetik gorako gaixoetan, immunodeprimuetan eta baita azaleko lesioa begitik edo belarritik hurbil kokatua dagoenean. Dena den, botika antibiralez gain, zoster herpesak analgesikoak (minaren kontra) eta anti-inflamatorioak ere (hantura gutxitzeko) behar izaten ditu, tratamendua modu egokian egiteko.

ZIENTZIA

Otien armada

OTI ISOLATU BATZUK min nabariak egiten dituzte lur-eremuetan, baina oti-multzo handi batek uzta osoak kalte ditzake. Aspaldi ari dira ikerlariak aztertzen ea nola osatzen diren horrelako oti talde handiak eta nola abiatzen diren guztiak norantza berean.

Australiako Sydney Unibertsitateko Jerome Buhl eta lagunek *Science* aldizkariaren argitara eman duten ikerketan baieztatu dute, dentsitate kritiko bat behar dela otien armada eraginkorra izateko.

Saiakerak *Schistocerca gregaria* espezieko aleekin egin dituzte, espazio mugatu batean ale-kopurua aldatuz. Otiak gutxi zirenean bakoitzak bere bideari jarraitzen zion, baina 25etik gora zirenean, talde dinamika aktibatzen hasten zen eta

Uzta osoak kaltetzen dituzten oti multzoen talde dinamika aztertu dute.

30 aletik gora –edo beste era batera esanda, metro karratuko 70 aletik gora– bost minutu nahikoak ziren guztiak norantza berean ibiltzen hasteko.

Laborategian erabilitako ale-dentsitateak naturan gertatzen direnaren antzekoak izan dira; naturan otiak uztak kaltetzen dituztenean metro koadroko 50 aletik gora izaten baitira.

Horrelako talde erraldoiak osatzen direnean nahikoa izaten da ale batek elikagaiaren arrastoa nabaritzea guztiak bere norantzan abiatzeko.

Beraz, izurriteei aurre egiteko ikerketak taldearen osatze-zergatiak gehixeago argitu du. **I**

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Dunak duna

HONDARTZAK itsusitzen hasi dira. Laster ez da hondar alerik ikusi ere egingo; eta kresalaren gesalaren usainaren gainetik pototan datozen eguzkitarako omen diren ukenduen kiratsak nagusituko dira. Hondartza gehienetan... Badira, ordea, berezko usain gaziari eusten dioten hondar txokoak ere...

Urolaren inguruan Zumaiamin bueltaxka bat aurrekoan. Bertako traineruan gizon gorrien arraunkada hegalaria... erriean baina, hondarretatik urrun. Labarrak eta mendixkak gorabehera, izena ere gorri duen senaiatxoa aurrean, paradisua, baratzuri makatzez eta orkideaz jositako belaze zabal baten onilaren muturrean... Hondartzen inguruetan, itsasoaren termostatoaren luxuari esker, landaretza bereziak.

Baratzuriok beste baterako laga eta etxera bidean topatutako belar bati helduko diot. Zarautz txoroko Inurritza harrigarriko dunetan *Festuca vasconensis* bizi da. Belar hau Europa hego-atlantiarreko itsas bazterreko dunatan bizi da eta euskaldunok baina erdaraz eman diogu izena, *Fétuque basque* diote Frantziar. Inurritzan gain Urdaibain ere, espekulatzailen artean, bizi ote den entzun izan dut. Euri uraren eta itsasoko haize hezearen eraginez karea erabat galdua duten duna azidoak gustatzen zaizkio, mugitzen ez diren duna geldiak. EAEko espezie babestuen katalogoan zaurgarri edo kaltebera bezala jaso dago eta Inurritzan behintzat Natura 2000 sarean sartu ondoren, golf pilotatxo egoskorren baten kolpea gorabehera, pakean lagako dutela dirudi.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremitak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
 Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
 Tel: 943.37.18.49
 e-mail: adur@adur.com

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

4.000 urte baloiari ostikoka

TXINA, K.a 2500. Dokumentuek diote gutxi gorabehera garai horretan hasi zirela antzinako txinatarrak Tsu-Chu izeneko jokoan. *Tsu* hitzak "oinekin baloia jotzea" esan nahi omen du, *Chuk*, aldiz, "larruz egindako pilota", eta emperadorearen urtebetetzeko ospakizunetan jokatzen zen. Bizilagun japoniarrek ere Kemari izeneko jokoa garatu zuten K. a. 300 eta 600 urteen artean; 8 jokalarik edo gutxiago aritzen ziren partidatan eta baloiak lurra ez ukitzea zen helburua.

Amerikan ere goiz hasi ziren baloiari astintzen. Mayak eta aztekek Pok-A-Tok jokoan aritzen ziren; baloia hankekin jo arren, helburua berau uztaian sartzea zen. Aurkitutako zelairik zaharrena -Paso de la Amada, Mexiko- K. a. 1600ekoa da. Ipar Amerikan, beranduagokoak dira Pasuckuakohowog jokoaren inguruko berriak, XVI. mende amaierakoak hain zuten. 1.000 pertsonatik gorak hondartza zabaletan bildu eta baloiarekin jokatzen zuten, sarritan egun bat baino gehiago irautesen zuten partida kaotikotetan. Alaskako eskimalek ere halako zerbaite egiten omen zuten, baina izotz gainean; Asqaqtuk esaten zioten jokoari.

Baina hilabete honetan mundu erdia liluratu-ta izango duen kirol honen bertsio modernoa Europan sortu zen eta bertan ere aurrekariak badira. Antzinako Grezian, Episkyros-ean aritzen ziren. Beste kirolekin bezala, biluzik jokatzen zuten eta, gizonezkoak gehiago izan arren, emakumezkoek ere jokoan parte har zezaketen. Aurretik, linoz eta hilez egindako baloiek -Egiptoko hilobi batean aurkitutakoa kasu- ez zuten punparik ia eta greziarrek *folllis* edo puztutako baloia garatu zuten. Zerrien maskuriak erabiltzen zituzten horretarako, baina belaki zatiekin egindako pilotak ere baziren.

Erromatarrek Episkyros-a garatu eta izena aldatu zioten: Harpastum izena zuten Inperioaren modako jokoak -bere azken urteetan bereziki-. 5-12 jokalarik erditik banandutako zelai errektangularrean jarduten zuten. Talde bakoitzak bere erdian mantendu behar zuten baloia, eta arerioa baloia lapurtu eta bere zatira eramaten saiatzen zen. Harpastuma *folllis* baino pilota txikiago eta gogorragoekin jokatu ohi zen. Zizerok berak kasu bitxia deskribatu zuen: Gorteko bizartegian gizon

Lerro hauen alboan

Atenasko

Arkeologia Museoa

Nazionaleko

marmola, non atleta

batek baloia izarrez

jokatzen duen; irudi

hau Europako

Kopako trofeoan

ageri da egun.

Horren eskuinean,

Ostiako mosaiko

erromatarra,

gimnasioko eszena

irudikatzen duena,

baloi eta guzti. Eta

azpian, futbol

modernoarean

arauak finkatu

ondoren sortutako

lehen taldea,

Sheffield FC, 1874ko

irudian.

bat hil omen zuten, bizarra moztan zioten bitartean norbaitek baloiari ostikoa jo eta leihotik barrura sartu zenean; pilotak bete-betean eskuan jo omen zion bizarginari eta bezero gizarajoari lepoa moztu zion labanak. Atheneaus-ek ere Harpastumari buruz idatzi zuen: "Harpastum da gehien gustatzen zaidan jokoa. Ahalegina eta nekea izugarriak dira, lepoaren bira bihurriak bezalaxe". Eta Antiphanesek haxe kontatu zuen: "Baloia hartu eta lagunari pasa zion, jokalaria bat saihestu eta barre egiten zuten bitartean". Horra hor, Antzin Aroko Ronaldinho.

Inperioaren hedapenean erromatarrek britainiar irletara iritsi ziren, baita euren jokoa ere. Erromatarren eta britainiarren arteko Harpastum norgehiagoken berri iritsi zaigu. Erromatarrek erraz lortzen omen zuten garaipena.

Erdi Aroan Italian eta Ingalaterran jarraitu zuten baloi jokoan. Bi herrietan joko jendetsu eta bortitzak egiten ziren. Baina 1863a arte ez ziren joko arau zehatzak idatzi; orduan sortu zen egungo futbola Ingalaterran eta urte gutxi beranduago, 1967an, lehen futbol taldea, Sheffield FC, zelaira irten zen.

Egunotako futbol sukarra justifikatzea edo ulertzea zaila izango da askorentzat. Baina oinarri historikorik behintzat ez da falta. Eta Alemaniako Munduko Kopa honetan Ingalaterrak eta Italiak topo eginez gero, aitzakia polita izango dute errebantxarako, 2.000 urte geroago. ■

Antiphanesek haxe kontatu zuen:

"Baloia hartu eta lagunari pasa zion, jokalaria bat saihestu eta barre egiten zuten bitartean"

Sao Paulon euskara eskolak

Estebe Ormazabal eta Iker Azkue euskaldunek euskarazko klaseak ematen dituzte Brasilgo Sao Paulo hirian. Euskal Etxeko zuzendaria eta kultura arduraduna dira, hurrenez hurren. HABEren laguntzaz, euskarazko klaseen bigarren deialdia zabaldu dute eta erantzuna ez da halamoduzkoa izan, klaseak txiki geratu baitira.

ANDER ALTUNA

Argazkiak: Sao Pauloko Euskal Etxea

Sao Pauloko Euskal Etxe bakarrean euskara ikasleak.

BEASAINEN JAIOTAKO Estebe Ormazabal 1996an heldu zen Brasileran lan kontuak zirela medio, Danimarkan, Italian, Ingalaterran, Alemanian, Suitzan eta Irlandan ibili ostean. Hasie-

ran denboraldi baterako geratzeko asmoz, baina maiz gertatzen den legez, usteak usteldu eta bertan bizi da egun. Azkue hondarribitarra berriz, duela sei urte iritsi zen. Lon-

dresen zela orain bere emazte den Marina ezagutu eta berarekin etorri zen. Bai batak zein besteak euskara erakusten du Sao Paulon. Haatik, eus-

Babeslea: Oiartzungo Udala

Oiartzungo Udala
www.oartzun.org

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Osasungintza, Lantegiak, Epaitegiak, Merkatal eta Finantza Zerbitzuak ere euskaldunduz. Euskaraz bizi nahi dugulako hamaika lan elkarrekin egiteko dugu.

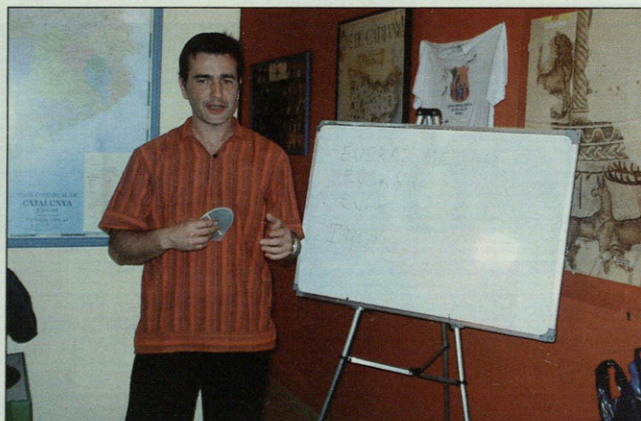
Euskal Etxea 1957koa

Pedro Alvares Cabral Portugalgo itsasgizona izan zen egungo Brasil lurraldea zapaldu zuen lehen europarra 1500. urtean. Amerikaren aurkikuntzak kolonizazioa hedatu zuen lurralde hartan, batez ere, portugaldar eta espainiarren eskutik eta Brasil ez zen salbuespena izan, inondik ere. Portugaldarrek bereganatu zuten eta jende andana hasi zen bertara joaten. Horien artean euskaldunak ere bazen, hain zuzen ere Azpilikueta nafarra. Ordutik aurrera euskaldunen emigratio zaparrada atertu ezina izan da, baina ez dira inoiz ere komunitate bezala eratu, harik eta 1957an Sao Pauloko Eusko Alkartasuna Euskal Etxea eraiki zuten arte.

1940. urtetik aurrera gunee industrial garrantzitsu bilakatu zen Sao Paulo eta horrek jende asko erakarri zuen

bertara, batik bat, burdingintza esparrura. Urte haietan, besteak beste, 36ko Gerratik eta horren ondorengo giro politikotik ihes egin zuen askok eta horietako askok eta askok erroak bota zituen Brasilen. Haiek erein zuten euskal komunitatea izango zenaren lehen hazia. Bergaretxe eta Zubizarreta izan ziren hanka egin zutenetako bi eta haien eskutik hasi zen Sao Pauloko Euskal Etxea gorpuzten. Gaur egun Brasilgo hiri horretan dagoen bakarra da. Nolanahi ere, euskal etxeak gorabehera handiak izan ditu bere ibilbidean eta erabat baztertua izateko arrisku biziaren egon da, ez bada Estebe Ormazabal eta Iker Azkue bezalako jendeagatik, zeinak berpizte lanetan egundoko lana egin duten.

karazko klaseak ematea ez da bat-batean sortutako zerbait, aurrekariak egon badaudelako. Ormazabalek azaldu digu: "Xabier Harluket baionarra ezagutu nuen orain zortzi urte eta elkarrekin hasi ginen hainbat ekimen antolatzen, Euskal Etxeko giroa suspertze aldera. Horren harira, lehenengo euskarazko kurtsoa antolatu genuen Sao Pauloko unibertsitatean. Hilabetezko ikastaroa izan zen eta Eusko Jaurlaritzak ordaindutako irakasle bat ekarri

Estebe Ormazabal eskolak ematen.

genuen. Hala ere, lan kontuek beste norabait eramanez gintuzten bai Harluket eta baita ni ere eta ekimen horri ez zion inork jarraipenik eman. Itzuli eta euskal etxearekin jarri nintzen harremanetan euskarazko klaseak berriz antolatzeko. Orain dela urte batzuk HABEko kanpo harremanetako arduradun Zinkunegi Sao Paulon izan zen eta harekin hitz egin ostean afiak jartzen hasi ginen. Lehen egunean 50 lagun gerturatu ziren gure harridurarako. Ikasleetako bat Sao Pauloko unibertsitateko irakasle da eta hark esan zidan unibertsitatean bertan euskarazko klaseak emateko aukera zegoela. Dena den, gauza asko nituen esku artean eta ezin nintzen guztietara iritsi. Orduan Iker ezagutu nuen".

Iker Azkuek astean behin ematen ditu klaseak. Estebe Ormazabalek, aldiz, hamabostean behin. Klaseetan, euskara eta euskal kultura uztartzen dituzte eta 70 ikasle inguru dituzte. Ikasle taldea heterogeneoa da oso: 60

urtetik gorako jatorri euskaldunek jendea, gazteak, batzuk euskal abizena dutenak baina Euskal Herriari eta euskarari buruz deus entzun ez dutenak. Azkueren esanetan, "jakinguragatik gerturatu dira, batez ere. Nire ikasle gehienak filologiako ikasleak dira eta euren klaseetan entzun dute nola hizkuntza berezia den, Europan hitz egiten den hizkuntzarik zaharre-

"Euskarak aurre egin die erromatarrei, Erdi Aroari, Francoren diktadurari eta beste hamaikari. Nire buruari esan nion, 'hizkuntza horrek zoragarria izan behar du'"

ADAN CUNHA
euskara ikaslea

na, jatorri ezezagunekoa... horrek jakin-mina pizten du haiengan". Euskal Herriko ohitura eta tradizioen inguruan jakin nahi dute. "Euskal mitologia, bertsolaritza, euskal kirolak, aspaldiko ogibideak (hala nola, arrantza eta artzaintza), musika, oro har denetarik jakin nahi dute", gaineratu digu hondarribitarrak.

Iaz egin zuten euskarazko klaseen lehen deialdia eta orain gutxi beste deialdi bat zabaldu dute. Bai batean

zein bestean, gelak txiki geratu dira jendearen erantzunaren aurrean. Ikasleetako bat Adan Cunha brasildarra da. Ikasleek ez dute ia erreferentziarik euskara eta Euska Herriaren inguruan eta duten apurra "euskal arazoak" sortutako oihartzunetik jasoa da. "Nazioarteko terrorismo eta arazo politikoekin zerikusia duten gaiak ikasterakoan entzun nuen lehenengo aldiz euskararen inguruko zer edo zer", azpimarratu du Cunha. Erronkak gustatzen zaizkio Adan Cunhari eta euskaraz ikastea desafio handia da berarentzako: "Erromatarrei, Erdi Aroari, Francoren diktadurari eta beste hamaikari egin dio aurre euskarak. Hori dela eta, nire buruari esan nion, 'hizkuntza horrek zoragarria izan behar du'. Gainera, irakasleek pazientzia handia dute gurekin eta oso onak direla uste dut". Momentuz ez du Euskal Herria ezagutzeko paradarik izan, baina izugarri gustatuko litzaioke bertara joatea, "euskaldunen kultura zoragarrian gehiago sakontzeko". ■

Nahia eta errealitatearen artean

Duela hilabete batzuk hiru euskal Aurrezki Kutxen arteko bategitearen proiektua aurkeztu zen (BBK, Kutxa eta Vital). Oraingoz Nafarroako Aurrezki Kutxa, CAN, alde batera utzi dute

Euskal Herria zatitzen duen marko juridikoak baldintzatuta baitago. Egun proiektu hau geldituta dago batzuek aldeko jarrera badute ere, eta gainera, CANek bere kasa erabaki du gainerako Hego Euskal Herrian merkatua zabaltzea.

DANIEL UDALAITZ

DUELA URTE BATZUK urte askoan landutako proiektua lortuko zela zirudien: EAEko hiru Aurrezki Kutxen bategitea (Bizkaiko BBK, Gipuzkoako Kutxa eta Arabako Vital). CANrekin erlazioak mantenduko zirela esaten zen, egungo marko juridiko-politikoak zailtzen bazuen ere. Bategite prozesuaren hasiera plazaratu ere egin zen euskal Aurrezki Kutxetako hiru presidentekin batera. Hilabete batzuk geroago, aldiz, bategite prozesua bukatutzat jo zen, prozesuan zailtasun politikoak egon zirela esanez. Aurretiaz ere horrelako zailtasunak izan ziren.

Zeintzuk dira zailtasun politiko horiek? Argi dago: euskal politikari gehienek (EAJ, EA, EB, PSOE) bategite prozesu hau burutzeko borondate politikoa bazuten arren, PP kontra zegoen. Eta PPk Arabako bere Vital

Hiru presidentek: Xabier Irala (BBK), Carlos Etxepare (Kutxa) eta Gregorio Rojo (Vital Kutxa).

LUIS JAUREGIALTZO / ARGAZKI PRESS

gure!
artean!
euskaraz

BFA
DFB
Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

2006ko ekainaren 18a

ARGIA

49

CAN gainerako Hegoaldean zabalduz doa

Orain arte Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioan dauden euskal Aurrezki Kutxak elkarrenganako errespetua zuten eta berea ez zen lurraldeetan ez zuten eskurik sartzen. Oinarri hau Nafarroako Aurrezki Kutxak, CANek, hautsi du. 2005ean 107 milioi eurotako onurak izan zituen CANek eta Hego Euskal Herriko gainerako lurraldeetan ere negozioa zabaltzea erabaki du bere kasa.

550.000 bezero dituen entitateak, Bizkaian, Araban eta Gipuzkoan 2008 urtera arte 50 bulego irekitzea erabaki du. Horretarako 60 milioi euro inbertituko ditu eta 150 lanpostu sortuko. 2006 urte honetan bertan 12 bule-

go irekiko ditu, 2007an beste 25 eta 2008an 13. CANek Hegoaldean irekiko dituen lehen 35 bulegoetatik, 12 Gipuzkoan irekiko dira, beste 10 Bizkaian eta 3 Araban. Guztietan izango dira unitate espezifikoak enpresei, higiezinaren sustatzaileei, banku pribatuko bezeroei eta negozio espezialduei zerbitzua emateko. Hedapen egitasmoaren baitan, 2006 urte honetarako helburuen artean, gainontzeko Hegoaldeaz gain, Madril eta Katalunia ere baditu. Hauetan hurrenez hurren, 29 eta 16 bulego ireki nahi ditu. 2008rako CANek Nafarroatik kanpo 232 bulego izango ditu, eta Levanteak 2007an eta 2008an hartuko du garrantzia.

AURREZKI KUTXAK	BULEGOAK GUZTIRA	ESPAINIAN	NAFARROAN	BIZKAIAN	GIPUZKOAN	ARABAN
CAN	263	77	186			
BBK	361	116		242		3
Kutxa	254	125			128	
Vital Kutxa	120	20				100

Kutxa kontrolatzen duenez, bategitea gauzatuko balitz, boterea galtzeko beldur zen. Euskal alderdi politikoei ezin zuten elkar ulertu, eta hau oinarritzakoa zen bategite prozesua burutzeko. Ezker abertzalea, marko politikoa osatzeko, prozesu honen alde zegoen, beti ere, aurreragoko akordio batean CAN ere sartzekotan; horrela, Euskal Herriko Aurrezki Kutxa bakarra osatuko litzateke.

Nola dago orain prozesu hau?

Horretarako bategitea doazen euskal kutxen protagonisten adierazpenak hartu behar ditugu kontuan. Adierazpenok martxo eta apirilaren artean egin dituzte finantza entitate bakoitzaren ospakizunaren inguruan. Hau da, duela bi hilabete. Eta egun horietan edo aurrekoetan gertaera esanguratsuak ere izan dira.

Hala, BBK eta Kutxak Euskal Autonomia Erkidegoko hiru Kutxen bategitearen alde jarraitzen dute. Vital Kutxaren presidentea PSEkoa bada ere, eta bategitearen alde badago ere, bere administrazio batzordea PPK kontrolatzen duenez, ez du bategitea onartzen. Eta Nafarroakoak, UPNren eskutan, Euskal Autonomia Erkidegoko merkantuan bere negozioa zabaltzeari ekin dio.

Esan beharra dago elkarrenganako errespetua eta Hego Euskal

Herrian Kutxa bakoitzak beste probintzietan eskua ez sartzea izan dela orain arte ohikoena lau Aurrezki Kutxen artean. Hauek Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxen Federazioaren barne daude.

Adierazpenak eta gertaerak

Martxoaren 25ean, Xabier Iralak, 2005ean 199 milioi eurotako onurak izan zituen BBKko presidentea, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako hiru Kutxen bategitea indarrean zegoela adierazi zuen publikoki. Esan zuen bategitearen ondorio ekonomikoei buruzko ikerketa tekniko baten arabera, bategiteak hiru Kutxek dituzten balioen zenbatekoari %50 gehituko liokeela. Hiru entitateek ahal dutena egin dutela baieztatu zuen, baina "egungo legea aldatzeko lege-giroa aldatzea beharrezkoa da, honek gure ustez, proiektuak behar duen bermea izatea galarazten baitu". PPri aipamena eginez, Iralak esan zuenez "legegintzan ez dago aurrerapausorik eta guztiz deitoratzen dut alderdi politiko baten interes partikularrak nahiago izatea hiru kutxen bategiteak gizartean izan dezakeen onura baino". Ideia bertsuak azaldu zituen maiatzean Bilbon egin-dako foro ekonomikoan.

Martxoaren 30ean, Gregorio Rojok, 2005ean 55,8 milioi eurotako

onurak izan zituen Vital Kutxaren presidentea, gainontzeko euskal kutxekin "itun estrategikotan" interesa azaldu zuen. Rojok esan zuenez, "Vital Kutxaren organo zuzentzailearen zeregin garrantzitsuenetarikoa, finantza sektorean aurrerago izango diren mugimenduak aurreikustea da, ari garen merkatuan gure entitateari dagokionez galerak saihestearren". Horretarako, beste euskal kutxekin "itun estrategiko" horien alde egin zuen. Hala ere, biharamunean egindako Vital Kutxaren Batzarrak kide erdiak eta administrazio batzordekoak berriro zituen. Kontseilu berri hori, gehiengo PPren esku, bategitearen kontra dago.

Apirilaren 1ean, Carlos Etxeparek, 2005ean 176 milioi eurotako onurak izan zituen Kutxako presidentea, esan zuen proiektua "bizirik" baina "lozorroan" dagoela. Etxepareren iritziz, bategiteak "beste bezero batzuk izaten utziko liguke eta beste dibisio batean jokatzeak aukera emango liguke, Champions dibisioan". Etxeparek baieztatu zuen Kutxa kudeatzaile gogotsua izango dela, itun-prozesu konplexu batean behar den adostasuna lortzerakoan eta etorkizunean proiektua egi bihurtzeko, konfiantza sortuz jarraituko duela. ■

KATALUNIAKO ESTATUTUA ONARTZEKO ERREFERENDUMA

Estatutua baino gehiago bozkatuko dute katalanek

Inkestek baiezeko emaitza garbia aurreikusten dute; Kataluniako kaleak ere, kartel gutxi batzuk salbu, txukun ageri dira. Baina alderdiek ez dute hain kanpaina garbia egin eta bertako komunikabide batek "denak denen kontra" bataiatu du politiko katalanen jarduna. Erreferenduma Estatut famatuaren prozesuak sortutako ezinegonaren amaiera izan zitekeen. Baina testu berria bigarren mailan geratu da eta Katalunia, estatutu berria onartzeko erreferendum kanpaina baino, udazkeneko hauteskunde aurreratuen aurrekanpaina murgilduta dago.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

KATALUNIAKO estatutu berriak azken urtean sortutako burrunba eta gero, katalanek igande honetan, hilak 18, bozkatuko dute haren alde edo aurka. Baina, bertako kaleek ez dute horrelakorik islatzen ia. Afixa gehienak kale-argietan txukun-txukun zintzilikatu dituzte, Malevichen erakusketa edo The Whoren kontzertua iragartzen dituzten kartelen alboan. Noizbehinka panel bakan batzuk ere badira, horietako asko hutsik. Katalunian kanpaina diskretu eta mugatuak egiteko joera –afixei dagokienez, behintzat– azken bizpahiru hauteskunde kanpainen dagoeneko nabari zela esan digute. Nonbait, ia inor ez dago prest erratza eta kola hartu eta horrek papereztatzeke.

Passeig de Gràcia behera ICV eta, bereziki, CiUren baiezekoak nagusitzen dira, baina Gran Via de les Corts hartu eta ezezkua gailendu da, ERCrena lehenik, PPrena aurrerago. Ramon Llull Unibertsitateko Komunikazio Zientzien Fakultatera sartu eta tabernan inork ez du estatuturik edo erreferendumik aipatzen. Azterketetan dira ikasleak, horien artean Natalia eta Adrià. "Ez pentsa azterketa garaitik kanpo ere Estatut-aren inguruan gehiegi eztabaidatu dugunik, beste lehentasun batzuk ditugu" dio Natalia. Biak joan den hilabetean etxebizitza arazoaren aurrean Espainiako Estatuko hainbat hiritan gazteek burututako mobilizaziotan izan ziren eta Bartzelonakoan lelo nagusia

"Etxebizitza gehiago eta Estatut gutxiago" izan zela kontatu digute. Nataliaren kasuan "Estatut gutxiago" horrek abstentzioa esan nahi du: "Alderdi guztietako politikoei eman duten ikuskizun negargarriaren ondoren, ez dute ahaleginik txikiena egitea ere merezi". Adriàren kasuan aldiz "Estatut gutxiago" horren itzulpena ezezko bozka da. Natalia PPK eskatzen duena bozkatuko duela gogorazti dio. "Ezezkua da, ados, baina ez

da ezezko berdina –erantzun dio Adriàk, –ezezkua modu positiboan ulertzen dut nik, gainera: estatutu deskafeinatu horri ezetz esatea, sistema finantziario bidezkoago baten alde egitea da, erabakitze eskubidearen alde, autodeterminazioaren alde...".

Inkestek baietz diote

Bi pertsonari galdetzea ez da nahikoa errealitatearen isla jasotzeko eta, hain zuzen, inkestek baiezeko emaitza argia

aurreikusten dute igandeko kontsultan. Duela hilabete egindako galdeketa baiezkoa %60 inguruan zebilen eta Noxa institutuak *La Vanguardia* egunkariarentzat egindako azken inkestan %70 arte igo da. Ezezkoa beti ibili da inkestetan %20 eta %30aren artean eta azken honetan %23an kokatu da. Abstentzio handiaren beldur baziren ere, parte hartze datuak apurka gora egin dute eta %57an dira orain.

Komunikazio Zientzien fakultate honetan irakasle den Francesc Marc Alvaro kazetari eta analista politikoak subiranistatzat du bere burua eta ez da baiezkoa eskatzen duten alderdiekiko hurbil sentitzen –PSC, ICV eta CiU–. Baina aldeko bozka emango du: “Bi aukera txarren artean hain txarra ez dena aukeratu dut, ikuspuntu pragmatiko hutsetik”. Inguruan baditu ezezkoaren aldekoak, Hector Lopez Bofill zuzenbide konstituzionaleko irakaslea, esaterako. Lopez Bofillek dio haustura demokratikoa bilatu behar dela, otsailaren 18ko manifestazioko olatu subiranista aprobetxatuz. Ezezkoa olatu hura areagotzeko erabil liteke.

Francesc Marc Alvaroren ustez, ordea, “hausturarako ezezko hori errealitatean existitzen ez den mugimendu

batean oinarritzen da; Kataluniako gizartea ez dut horretarako prest ikusten. Ezezkoa geure burua paretaren kontra jotzea da”.

Maragall presidentek dio estatutu berria datorren 30 urtetarako izango dela eta horrek jende asko beldurtzen du. “Nik, baiezkoa emanda –dio Alvarok– ez dut 30 urterako kontraturik sinatuko. Autonomien Estatua etengabe ektabaidan egonda, eta gobernu zentrolean gehiengo absolutua ez dagoen bitartean, edozein momentutan ireki daiteke aldaketa berriak sartzeko aukera”.

Norena da ezezkoa?

Pere Ortega historialariak zalantzak ditu oraindik. Ezezko bozkarako arrazoi ugari ikusten du: “Hasiera-hasieratik planteamendu akats bat egon da, nire ustez. Pujolen 23 urteen ondoren, ezkerreko hiruko gobernuak itxaropen handiak sortu zituen politika sozialean beste

maila batera iristeko. Baina gobernu osatu eta hurrengo egunean estatutua rekin sartu ziren buru belarri. Presaka ibiltzeko beharrik eta eskaera sozialik ez zegoen”. Estatutak legegintzaldia hasieratik hipotekatu izana Kataluniako ezkerrean porrota izan da Ortega-arentzat.

CiUk prozesuan hartutako protagonismoa, Mas-Zapatero negoziazioak suposatu zuen traizioa eta Madril testuak izan zituen beherapenak ezezkoara daramate Pere Ortega. Baina arriskua ere ikusten dio bozka negatiboari: “Prozesuak higadura politiko ikaragarria ekarri du eta ektabaida zabalik mantentzea arriskutsua izan daiteke. Gainera, beldur naiz ezezkoak, azkenean, ERCri kalte eta PPri mesede egingo ote dion”.

Iritzi berekoa da Francesc Marc Alvaro: “ERCK hasieran eskatutako boto baliogabeak ez zuen inor pozik uzten. Baina haren alde egin zutenek garbi zuten ezezkoa PPrena zela.

Irigoién Landetxea

Mediodia 22
31176 Muez (Nafarroa)
Tel.: 948 35 71 27
619 35 00 72
e-posta: info@irigoién.com
web orria: www.irigoién.com

Ezkerreko orrian, CiU eta ICVren kartelak, biak baiezekoaren aldekoak. Lerro hauen alboan, aldiz, ERCK ezezkoa eskatzeko erabili dituen afixak. Hala ere, ez dirudi Esquerrako botuemaileen gehiengoak alderdiaren aholkua jarraituko duenik.

Orain ERCK nola kalkulatu behar du bere ezezkoa zenbatekoa den? Astelehenean Rajoyk ez du onartuko ezezko portzentajea subiranista denik; azkenean, berak kapitalizatuko du ezezko subiranista hori”.

Aipatutako *La Vanguardia*ko inkestak datu esanguratsuak zehazten ditu ezezkoaren inguruan. PPko botoemaile naturalen artean %69ak agertu du ezetz esateko asmoa, eta %20ak estatutuaren alde egingo du. ERC bozkatu ohi dutenen artean, berriz, %35ak soilik bozkatuko du alderdiak eskatzen duena, hots, ezezkoa; baiezkoa %45en aukera izango da.

Estatutua ez beste guztia

Prozesu guztian zehar, Kataluniako gizarteak edukiaren inguruko informazio falta salatu izan du. Egun ere gehiengoak ez du garbi onartu behar den testuaren edukia. Eta erreferendumaren kanpainak ere ez du horretan lagundu. Kanpainaren

lehenengo egunean CiUko Artur Mas-ek udazkeneko hauteskundeak irabaziz gero ondorengotza zerga kenduko zuela agindu zion hainbat enpresabururi. Hortaz, hauteskunde autonomikoen aurrekanpainan gaude, erreferendumaren kanpainan baino. “Denak denek kontra”ko dinamika nagusitu da: ERC CiUren aurka; CiU ERCren eta PSCren aurka; ICV, berriz, ERC eta CiUren aurka; PSC PPren aurka; eta PP beste guztien kontra.

Kanpainako leloek argi utzi dute hori. PSCren kanpaina gogor kritikatu dute PPren kontrako aipamen zuzena egiten zuelako –azkenean, afixetan “si” soil bat ipintzea erabaki dute—. Baina ez da hori beste alderdiak zuzenean erasotzen dituen lelo bakarra. Irratirako

ERCren iragarkietan “Artur Mas-ek gezurra esan digu; Alfonso Guerrak iseka egin digu” entzun daiteke.

Francesc Marc Alvarok dio, azkenean, igandean estatutuaren edukia ez beste guztia bozkatuko dela: “Batzuek Maragall edo Zapateroren alde bozkatuko dute, beste batzuek PP izorratzeko edo Kataluniako gobernua zigortzeko, Mas-Zapatero akordioaren kontra edo Caroden alde”.

Abstentzioaren beldur

Maiatzaren bigarren astean Generalitateak eskatutako inkesta batek zioen

orduan hautesleen %24ak soilik agertu zuela bozkatzera joateko asmo ziu-rra. Pere Ortegarentzat kezkarria litzateke partehartze baxua: “Batetik, defizit demokratikoa dakarrelako eta, bestetik, emaitza baiezkoa izanda ere, abstentzio handiak estatutua debalutuko lukeelako. Eta ezkerreko ikuspuntutik kaltegarria litzateke hori. Baiezko garbiak ezkerreko hiruko gobernua berregiteko aukerak zabalduko lituzke; baiezko ahulagoak aldiz, CiU-PSC koalizio gobernua ekar

dezake”.

Dena den, kon-tuan izan behar da erreferendumetan ohikoa dela partehartze baxua eta, azken datuen arabera, abstentzioa 1979ko estatutuaren erreferendumean emandakoaren antzekoa izan daiteke: 79an hautesleen %59k boz-

“Baiezko emaitza garbiak ezkerreko hiruko gobernua berregiteko aukerak zabalduko lituzke; baiezko ahulagoak, aldiz, CiU-PSC koalizio gobernua ekar dezake”

PERE ORTEGA

katu zuen eta oraingo inkestetan partehartze datuak apurka gora egin du %57ra iritsi arte. Francesc Marc Alvaroren ustez, “ongi pentsatuta, perbertsio ikaragarria da, baina estatutuaren edukiaren gainetik beste hainbat gauza bozkatzeak, hain zuzen, jende gehiago mobilizatuko du”.

Seguruenik, igandean estatutuak azterketa gaitutuko du. Politiko katalanek, ordea, udazkenean aurkeztu beharko dute eta ikusteko dago nork gaitutuko duen. Gutxienez, inork ezingo die leporatu berau prestatzen berandu hasi direnik. ■

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

- Europako marka garrantzitsuenak : KNAUS, HYMER, HOBBY, BENIMAR, SUN ROLLER, RIMOR. Salmenta ondorengo zerbitzu bermatua
- Furgoneten eraldaketa

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com
Errep. Nazionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)
Tel. 943 59 32 90 - Faxa: 943 59 41 73

Bero-beroan

Kataluniako etorkizuna ilusiorik sortzen ez duen tresna baten eskuetan

Kataluniako estatutu berriak aurre-
ra jarraituko du igandeko errefe-
rendumaren ondoren. Ikusi
beharko da zein legitimitate mai-
larekin (1979ko erreferendu-
mean %59ko partehartzea izan
zen), baina azken langa gainditu-
ko du. Ikusi beharko da Euskal
Herriko bake prozesuak zer
ubide berri sortzen duen herrien
eskubideen alorrean, baina gaur
gaurkoz, datozen hoguei urterako
marko berria ezartzen ari da
Katalunian. Eta deigarri egiten
da horrek Katalunian sortzen
duen ilusio maila apala. Azken
hilabeteetan etsipena finkatu da
Kataluniako herritar askoren
artean, are gehiago abertzaleen
artean. Baietzak nabarmen ira-
baziko badu ere, esparru aber-
tzalean egoera berri bat sortuko
dela irudikatzen ari da, eta
honen gidari naturala ERC izan-
go da, azken hilabeteetan izan
duen noraeza itxura zuzentzea
lortzen badu bederen.

Garaikoetxea uzkur eskubide historikoen bidearekin

Azken boladan han hemenka ari da
ateratzen erabaki eskubidea
eskubide historikoen formulari
lotua. Joan den igandean *El Dia-
rio Vasco*-n egindako elkarrizke-
tan Carlos Garaikoetxea lehen-
dakari ohia zuhur agertzen da
bide horren potentzialitateaz,
batez ere orain arte bederen
Espainiako agintari politiko eta
judizialak hauen interpretazioa
tranpa gisa erabili dutelako.
Bere ustez, beraz, tranpa hori
saihesteko logikoena egungo
legedia aldatzea litzateke.

PP bere bakardade jendetsuan, Zapatero aurrera

ETak su-eten iraunkorra iragarri zuenetik jakina zen PPren orduko
jarrera zuhurraren amaiera denbora kontua besterik ez zela. PP bere
ohiko Brunete jantziz atera da bake prozesua oztopatzera, baina orain-
dik ez dago guztiz argi oztopatze hori nola jantziko den. Euskal eta
espainiar lurretara egin berri duen bisitan, Gerry Adamsek esan zuen
UUP alderdi unionista nagusiak parte hartu izan ez balu, gaitza zate-
keela Irlandako bake prozesua aurrera ateratzea. Horrek irakurketa oso
gaiztoa du Euskal Herriarekiko, baina oraingoz bederen, duela bi urte-
ko Zapatero ahul hura, indar irudia ematen ari da, eta PPrik gabe ere
aurrera egingo duela irudikatzen du. Madrilgo AVTren eta PPren
manifestazio esanguratsu eta erraldoia hor dago, baina su-etenaren ira-
garpenaren ostean nazioarte mailatik eta bereziki Europako Batasune-
tik eta NBetik Zapaterok jasotako sostenguak ere bai. Datozen bi
asteetan Zapaterok Kongresuan ofizialduko ditu ETArekiko elkarriz-
ketak. Oraingoz, beraz, gidoia betetzen ari da.

Zer da...

LANE

Lanaren Nazioarteko Erakundea (LANE) Nazio Batuen erakunde espe-
zializatua da, eta gizartean justizia
eta mundu osoan onartutako giza eta
lan eskubideak sustatu nahi ditu.
1919an sortu zen, eta 1946an Nazio
Batuen lehen erakunde espezializa-
tua izan zen. LANEk nazioarteko lan
arauak egiten ditu, hitzarmen eta
gomendiotan gauzatzen direnak.
Hauekin oinarritzko lan eskubideetan
gutxieneko baldintzak finkatzen dira:
askatasun sindikala, sindikatze- eta
talde negoziazio- eskubidea, derrigo-
rrezko lana ezeztatzea, aukera eta
tratu berdintasuna, eta beste arau
batzuk ere bai, lanarekin zerikusia
duten baldintzak arautzeko. Batez ere

ondorengo alorretan ematen du
laguntza tekniko: profesionalen
heziketa eta birgaitzea, lanerako
politika, lanaren administrazioa,
laneko legeak, lan baldintzak, kudea-
tze garapena, kooperatibak, gizarte-
segurantzak, lan estatistikak, laneko
segurtasun eta osasuna eta abar.
Halaber, mendekotasunik gabeko
langileen eta nagusien erakunde
sormena sustatzen du. Nazio Batuen
baitan, LANE da egitura hirukoitza
duen erakunde bakarra, non langi-
leak eta nagusiak Gobernuarekin maila
berean diharduten euren administra-
zio organoen zereginetan.

Daniel Udalaiz

Euskararen arrastoak Iruña-Veleian?

EGUNKARI BATZUEK hala adierazi zuten ekainaren 9an, Arabako Iruña-Veleia aztarnategian aurkitutako piezetan euskararen arrastoak zeudela. Hala balitz, orain arte aurkitutako euskarazko idatzirik zaharrenak lirake eta euskararen jatorrizko oinarria Nafarroan kokatzen duen hipotesia bertan behera utziko luke. Ordea, aztarnategiko ardura-dunek eta baita Eusko Jaurlaritzako Kultura sail-buru Miren Azkaratek ere, euskararen arrastoei buruz zuhurtzia handiz hitz egin behar dela esan dute. Oraindik ikerketa asko dago egiteko.

Arabako Iruña-Veleian munduan parekorik ez duen erromatar garai-ko multzo epigrafikoa aurkitu dute. Aurkikuntza pasa den udan egin zuten, baina ekainaren 8an aurkeztu zuten. III. mendean Veleia hirian bizi zen familiak zeramikazko eta hezurrezko hondakinetan egindako inskripzioak dira. 270 idazki eta irudi dira, erromatar kulturako orain arteko aztarnarik garrantzitsuenetakoak. Arkeologoez aztarnetan idazkera hieroglifikoa klasikoa agertu izana nabarmendu dute. Duela aste gutxi bigarren multzo epigrafikoa aurkitu zuten, baina horri buruzko xehetasunik ez dute eman ikerketa ez baitute amaitu.

Greziako Rainbow alderdi politiko mazedoniarrekoak legebiltzarrean

RAINBOW ALDERDI POLITIKOAK Greziako gutxiengo mazedoniarrek ordezkatzeko dituzte. Duela gutxi EAEko legebiltzarrean izan dira beraien egoera lau haizetara zabaltzeko asmoz. Rainbowko ordezkariak Greziako erakunde erlijioso, kultural eta politikoen diskriminazioa salatu dute. Pavle Filipox Rainbowko bozeramaleak *Deiari* azaldu dioenez, Greziako Estatuak mazedoniarren ez kulturarik, hizkuntzarik, ezta identitaterik ere ez du errespetatzen. Adibide batzuk eman ditu Filipoxek. Hasteko, Filipoxek berak adierazi du bere abizena ezin duela erabili Greziako dokumentu ofizialak sinatzeko, Voscopoulos abizen greziarra erabiltzera derrigortuta dago. Alderdiko egoitzan afixak bi hizkuntzatan jartzeagatik auzitegira deitu zituzten. Lehen, poliziak mazedoniarrek zigortzen zituen kalean beraien hizkuntzan hitz egiteagatik. Orain kalean hitz egin bai, baina eskolan ez daukate ikasterik. Filipoxek dioenez, beraien hizkuntza ez da existitzen Greziaren-tzat. Bestalde, Europar Batasunaren hipokresia salatu du, estatu berriei, sartzerakoan, gutxiengoak eta giza eskubideak errespetatzea eskatzen dielako, baina baldintza horiek betetzen ez dituzten estatu kideei kargu hartzen ez dielako. Grezia eta Frantzia aipatu ditu Filipoxek baldintzak betetzen ez dituzten estatuen artean.

SBAHEA

PSOEko buruzagi eta hautetsi talde bat bizkartzaina eramateari uko egingen adierazpena prestatzen ari da ABCk iragan astean iragarri zuen arabera. Eskuineko egunkariaren esanetan, sozialistek ez dute garbi nola gauzatu mugimendu esanguratsua, baina garbi dutena da halako iragarpen batek bake prozesua lagunduko lukeela, hain zuzen ere ETaren balizko erasoekiko inolako beldurrik ez dagoela irudikatuko lukeelako. Iragarpena udaran zehar gauzatuko ei litzateke.

Surrealismo judiziala

Datorren ekainaren 21ean Juan

Mari Atutxa, Gorka Knörr eta

Kontxi Bilbao Eusko Legebiltza-

rreko agintari ohien absoluzioa

aztertu beharko luke Espainiako

Auzitegi Gorenak; Alberto Figue-

roa akusatuen abokatuak bi

mafistraturen aurka jarritako

errefuxatzea onartuz gero, ordea,

gaiaren azterketa atzeratuko litzateke.

Apirilaren 21ean Ibarretxe

lehendakariak Batasunarekin

izandako bilera ikertuko du

EAEko Auzitegi Nagusiak. Batasu-

naren prentsaurrekoak eteten

dira, baina, aldi berean, Ertzain-

tza dagoeneko ez indarrez oldar-

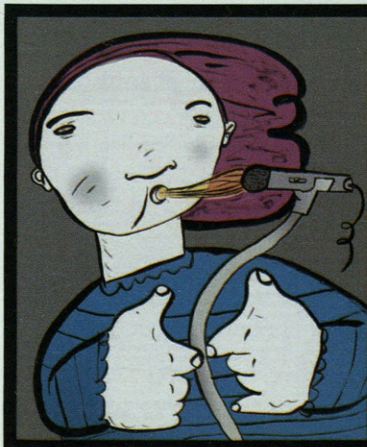
tuko Batasuneko manifestazioen

aurka: isunak bakarrik jarriko

ditu. Surrealismoaren ate batzuk

ixten ari dira apurka, beste batzuk

zabalik dira oraindik.

EUSKAL HERRIKO
XVIII. ESKOLARTEKO
BERTSOLARI TXAPELKETA

• 2006 •

EKAINAREN 24AN *LARUNBATA
ALTSASUKO BURUNDA PILOTALEKUAN

GOIZEKO SAIOA 11ETAN
ARRATSALDEKO SAIOA 4ETAN

ANTOLATZAILEA

Hasteler Elkartea

ARGIAREN ESKUTIK

ARGIA

EPO eta hormonaz erraz puzten dira gihar globalizatuak

Milioika pertsona ari dira egunero dopatzen beren laneko edo kiroleko emaitzak hobetzeko, edo-eta itxura fisikoa aldatzeko.

Tarteka horietako ale batzuk harrapatzen dituzte agintariak dopinaren kontrako kontroletan. Baina produktuok erraz eros daitezke eta denetan daude zabalduta.

KIROLAREN INGURUKO DROGA ETA botikek urtean 20.000 milioi dolar mugiarazten dituzte munduan, 20-25 milioi bezerok beren dosi ugarietan gastatuak. Trafiko horretan daude sartuta maila goreneko kirolariak eta amateurarrak. Datuok eta analisi zorrotzak plazaratu zituen joan den astean Madrilgo *El País* egunkarian Alessandro Donatik. Kiroleko dopin kontuetan aditua da, eta Italiako mafiaren kontrako Libera elkartean ari da lanean.

Iaz bertan Hegoafrikako poliziak 12 tona esteroide anabolizatzaile harrapatu omen zituen, ehunka milioi dosi egiteko adina. Moskun aurkitu eta itxi zuten fabrika bat orduko 200.000 hormona anabolizatzaile dosi ekoizteko gai zena. Zipren gau bakar batean 4,6 milioi eritropoietina (EPO) dosi ostu zituzten, 300 milioi dolarreko balioa zutenak. Horrelako gehiago gertatu ziren mundu osoan. Eta jakinekoea da, poliziak harrapatutako trafikoa dagoen guztiaren zati txiki bat baino ez dela.

Dopin beharrak asetzen dituztenak gehienbat fabrika ez-legalak dira, baina adituen ustez korporazio handiak daude horien atzean ezkutatuta; botikagile handiek giza hazkunderaren hormonatik eta eritropoietinatik gaixoei behar dutena baino produkzio handiagoa daukate eta. Trafikoa berriz, asko, Internet bidez egiten da, baina beste asko gimnasioek inportazio kanal ohikoagoak erabiliz

burutzen omen dute, eta zati txiki bat errejeta faltsutu bidez. Farmaindustriak gainera dopagarri batzuk beste botiken artean kamuflatzen ditu, eta orduan martxan jartzen dute mafiak botika faltsuen mekanismoa.

Donatik salatu du kirolaren ardura duten agintariak oso atzera dabilzala droga horiek kontrolatzeko sistemetan. Baina are salaketa larriagoa egin du aipatu artikuluan: Samaranch espainiarra buru zuen denboran Nazioarteko Batzorde Olinpikoak EPOa detektatzeko sistema garatzea enkargatu ziola nori eta dopin kasuetan nahastuta zegoen mediku italiar bati (Francesco Moser txirrindulariari lagundu zion Francesco Conconi) eta honek lau urte galduarazi zizkiola erakundeari, gezurretan arituz. Gai honetan alfer samar jokatzeko motiboa badute agintariak: txapelketetan irabazten diren kopa, titulu eta dominak nazioen ohorearen eta indarraren erakusgarri erabiltzen dira.

Donati iazko abenduan Kopenhagen aritu zen gai honetaz, luze eta zabala, "Criminality in the International Doping Trade" izeneko biltzarrean. Han aurkeztu zuen dokumentazioa Interneten dago ikusgai.

"Mafiaren Kontrako Nazio Erakundearekin egindako elkarlanean –esan zuen Donatik– ulertu nuen dopinaren inguruko merkatu beltza ez zela nazioarteko komertzio handi bat ulertzeko

leio txiki bat baino. Horregatik burutut mundu mailako ikerketa hau. Gaur zuei metodoa, emaitzak eta aurreikuspenak erakutsiko dizkizuet".

Dopin produktuak bitan sailkatu izan dira: lorpenak hobetzen dituztenak eta irudia hobetzen dutenak. Bi helburuetarako erabiltzen dira esteroideak, testosterona, eta gizakiaren hazkuntzarako eta bestelako hormonak. Soilik emaitzak ontzeko berriz, EPO, Nesp eta estimulatzailak. Horien trafikoa oztopatzen –Donatiren ustez– gutxitxo saiatzen dira estatuak munduan. Esteroide eta testosterona pertsegitzen dira zenbait herrialdetan. Aldiz, hormonak eta EPO askoz gutxiago. Bestalde, estimulatzailak kirol dopinean duten garrantzia galduta geratzen da narkotikoen –drogaren– arazo zabalaren baitan. Hori guztiagatik dio Donatik gure begien aurrean azaltzen den dopin kopurua oso txikia dela mundu osoan produktu horretaz egiten den erabileraren ondoan.

Schwarzenegger-en giharrak

Trafikoa bost jarduera edo giza sailetan gertatzen da nagusiki: kirolean, militarren artean, *body-building* munduan (gimnasioetan), show business edo espektakuluan, eta gaixotasun jakinekin borrokan ari direnen artean. Horiek guztiak eskatzen dituzten dopin-gaiak eskuratzen bi sare saiatzen dira: batetik mafiak eta bestetik farmazia-korporazio batzuk.

Farmaindustria gaur erabat globalizatuta dago, eta erraz erabiltzen du

Argazki handian ikusten da Thailandiak dopinaren kontrolerako daukan laborategiko langile bat beharrean. Eskuineko txikiak dopagarriak Internetez saltzen dituen gune batetik hartu ditugu. Goitik hasita, lehenak giza hazkunderako hormona erakusten du, bigarrenak eritropoietina (EPO) eta hirugarrenak anabolizatzaile bat. Hirurak enpresa ezberdinek ekoiztu dituzte, markak irakurrita ikusten denez, eta hainbat hizkuntzatan daude etiketatuta. Internet bidez horiek saltzen dituen guneak bermatzen dizu arrasto berezirik gabeko poltsa batean igorriko dizutela etxera, European banaketarako daukaten puntuetakoren batetik. Drogak erraz lortuta, dopin programa antolatzen lagunduko dizun mediku bat behar duzu eskueran.

munduan botiken kontrolerako dauden legeen arteko ezberdintasuna. Adibide txiki bat: Estatu Batuetan medikuaren kontrolpe zorrotzean agintzen den "Fertabolin" esteroide anabolizatzailea, Malaysian herritar guztientzako publikizatzen da, ahuldadearen kontra eta gosea egiteko. Donatik horrelako beste etsenplu zehatzak eskaini ditu. Komerztzio globalaren gorabehera horiek baliatuz, mafia sartzen da erdian, eta mafiak ekarriko ditu produktu debekatu edo oso kontrolatu horiek ezkutuka Europa edo AEBetara.

1970eko hamarkadatik mafiak kontrolatu du esteroide anabolizatzaileen merkatua. Alessandro Donati zenbait izen esatera ausartuz, gaur Kaliforniako gobernadore denarekin "busti" da: *Pumping Iron* egitetik hasi eta beste hainbat film burutu zituen Arnold Schwarzenegger-ek, *body-building*-aren propagandista bihurtuz. Donatiren ustez hori

lantzen zuten gimnasioak izan ziren esteroide anabolizatzaileak mendealdean barreiatu zituztenak. Produktuon zabalkundean beste figura ezaguna David Jenkins eskoziarra da. 1971n Europako txapelduna izan zen 400 metroetan; handik urte batzuetara Estatu Batuetan atxilotu zuten anabolizatzaileen kontrabandoan, eta aitortu zuen txapeldun izan zen garaietan hartzen zituela (nahiz eta, frogarik ezagatik, ez zizkioten orduko dominak kendu). Gaur atletentzako gehigarri proteinazkoak saltzen dituen enpresa handi baten -Next Nutrition- jabe da.

Donatiren analisiaren arabera, dopinaren mundua 1995 arte AEBetako mafiak kontrolatzen zuen, Colombo, Gambino eta Gotti familiek. Gero pixkanaka horiek galtzen joan ziren beren nagusitasuna, eta gaur egun Errusiako mafiak dira komertzio horren jabeak, lanak -eta etekinak hein batean- mun-

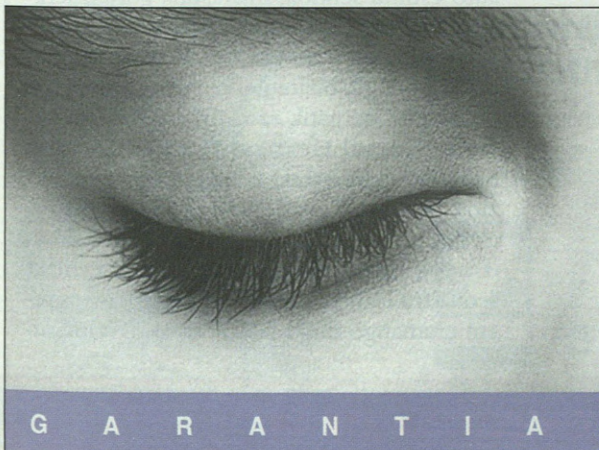
duko gainerako taldeekin partikatzen dituzten arren.

Dopin produktuen trafikoa gero eta garrantzia handiagoa du Internetek. Iaz trafiko osoaren %25 on-line egiten bazen, bi urte barru %50 izatera iritsiko da, Donatiren kalkuluetan. Horrek are indar handiagoa eman die Errusia, Txina eta Mexiko bezalako herrialdeetan diren produktoreei.

Bere hitzaldiaren bukaeran, Donatik salaketa gogorea egin zuen. Duela 12 urte, 1993ko abenduan Pragan Esteroide Anabolizatzaileen Trafikoari buruzko Biltzarra burutu zen. Bertan, AEBetan narkotikoen pertsegizioa egiten duen DEA erakunde famatuak neurri zehatzak proposatu zituen. Baina ondoko hamabi urteetan ez da kasik deus egin.

"Ondorengo urteotan -dio Donatik- biltzar hartan egon ziren erakundeek ez diote kasurik egin han proposatutakoari. Ez zen sortu arazo hau nazioartean borrokatzeko ez polizia berezirik ez legedi aproposik. Munduko Osasunerako Erakundeak ez ditu ukitu ere egin konpainia farmazeutikoak dopinerako balio duten botiken gainproduktzioa murriztu dezaten, hori baitago lege kanpoko trafiko honen oinarrian. Interpolek trafiko honen kontrako operazio bereziak ez egiteaz gain, bere urteroko dossierretan fenomeno hau aipatu ere ez du egin". Alderantziz, Nazioarteko Batzorde Olinpikoak deklarazio hau egin omen zuen 1999an: "Poliziak lortu du gimnasioetan atleten artean botiken trafikoa egiten zuten sareak desagitea". Ia-ia... ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Mikel Irizar

Gerrigintza erotikoa

G

ERRIGINTZA. Lagun bat ikusi berri dut gerriko minez eta, nola den jardun handikoa kultura, gizarte eta herriko gaitan, berri egin zait frankismoaren hondarretan erabiltzen genuen esaldia, gure egoera adierazteko: *herrigintza asko, gerrigintza gutxi*. Alegia, gutxitan ematen geniola gorputzari hain gustuko zuen gerri mugimendu hura; eta, bere orde, herriarekiko jardunean erabiltzen genuela indarra eta aurkitzen poza, horretan sublimatuz gure desio bete ezinak.

Bete ezinak, bai. Sasoi hartakoa da beste esaldi hau ere: *Donostian, larrutan egitea ez da bekatu, mirakulu baizik*. Izan ere, 50eko hamarkadan jaio eta 70ekoan hormonon morroi ginen belaunaldi hura, ahoz bakarrik ginen aurrera-tuak sexu kontutan. Esan nahi da praxi motzekoak ginela, behintzat herrigintzan murgilduta genbiltzanak. Entzun, entzuten zen beste batzuk gogotik igurzten zutela larrua; baina haiek kontzientzia gabeko alienatuak ziren eta gutxietsi egiten genituen taldean geundela, nahiz gero inbidia genien bakarka gelditzean.

Dena den, eta barka sarrera luzea, ez dakart *gerrigintza* berba hau nostalgiatzko ariketa gisa. Bego sexu galdua unibertsoko zulo beltzen auzoan.

Baina, nago, bizi dugun une politikoan beste ezer baino beharrezkoagoa izango dugula gerria, txukun samar aritzekotan.

Gerri malgua eta ondo landua beharko da erasoak saihesteko, berdin zurrumurru gisa hedabideetan agertuko direnak, edo epaitegietakoa; batzuk eta besteak ez baitira berehala bukatuko, baizik areagotuko, ibilbidean urratsak egiten diren neurrian. Era berean, gerri ona beharko dugu denok bakoitzak dituen azken helburuak moldatzen jakiteko, une honetan gauzagarri diren neurrietara. Eta pentsa dezagun herritarrok, ordezkari politikoak gauza batzuk aldarrikatzen ari direla prozesuaren hasieran, baina gerriak –indar erlazioak– behartuko dituela beste batzuk onartzera amaieran.

ALBERTO ELOSEGI

ERROTIKOA. *Erradikal* hitza latinetik eratorria da, eta sorpresaz ikasi nuen gaztetan bere erro gramatikala *sustrai* hitza dela. Hau da, etimologikoki erradikala da arazoan erroetara jo eta horietatik abiatzen dena konponbide bila. Esangura horren euskal ordaina –bat behintzat– *erotiko* izan daiteke; *jarrera erotikoa* esango genuke, adibidez.

Hitz horretan, bada bereziki gustuko dudana zerbait: *erotiko* berbarekin duen sintonia. Eta ez dut uste udaberriko odolaren kolpeak eraginda ari naizenik, dena berde ikusten. Kasu honetan, hitzak bere baitan lituzke bi ezaugarri, etorkizunean beharrezko izango ditugunak: erradikal izaerari darioen irmotasuna, eta erotismoari dago-kion sedukzio ukitua.

Gurean ohikoa izan da –agian gerrigintza eskasiak eraginda– irmotasuna nahastea zakarkeriarekin; erasokor jartzen gara aukera ematen diguten bakoitzean, armetara jo izan dugu maiz historian. Iduri luke ageriko irmotasuna erabiltzen dugula ezkutu gisa, eta beharrezko zaigula gatazka maila bat irmotasunari eusteko.

Atzean hori badago, aurrera begira behar duguna beste jarrera bat da: *altzairuzko eskua, zetazko eskularruan*. Iraganetik datozkigun hizkuntza eta nortasuna geroratu daitezen nahi

dugunok, hau da, euskaldunon komunitateak iraun dezan mundu globalizatuan, irmotasun handia beharko dugu barrunean, auto-estimu sendoa, maitasuna gure izaerari, militantzia euskararekiko. Baina, komunitatea trinkotzearekin batera, hedatu ere egin beharko dugu, bizirauteko masa kritikoa har dezan eta –zergatik ez?– hegemoniko bihurtu dadin Euskal Herrian. Eta hedapen lan horretan ezinbestekoa izango dugu sedukzioa, bere arma guztietan: erakargarritasuna, ironia, probokazioa, limurketa... Euskaldun irmoak bihurtzen bagara, gainera, lider seduzitzaileak bakoitza bere inguruan, gurekin eramango dugu lidergora gure komunitatea.

Hori guztia esan nahi du *gerrigintza erotikoa*. ■

Gurean ohikoa izan da

–agian gerrigintza eskasiak eraginda–

irmotasuna nahastea zakarkeriarekin;

erasokor jartzen gara aukera ematen

diguten bakoitzean, armetara jo izan

dugu maiz historian

ASTE HONETAKO zozketak

Karlos Argiñano Jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Mendilauta, 13
Zarautz GIPUZKOA

www.hotelka.com

1

RAMONES

FAMILIA MAITAGARRIA

Ramones, familia maitagarria

Gotzon Hermosilla

10 liburu opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

2

Olaberriako kartinga

4 harpidedunentzat
bina sarrera

Gainera auzoa, z/g
Olaberria GIPUZKOA

www.vilarinomotor.com

3

Tarpoon urpekaritza

2 lagunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo BIZKAIA

www.divetarpooon.com

4

2 Mokogorri eta Nairobiatarra

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

RAFA RÜEDA KONTZERTUAK

- Josu Martinez Martinez (Bilbo)
- Iñaki Biain Salaberria (Donostia)
- Lekeitioko AEK euskaltegia (Lekeitio)
- Lierni Arrieta Irureta (Zestoa)
- Andres Alberdi Gorostiaga (Elgoibar)
- Easo LH errekurto gela (Donostia)
- Artez Euskara zerbitzua (Bilbo)
- Cesar Gallastegi Aranzabal (Elorrio)
- Idoia Narbaiza Gantxegi (Eibar)
- Mikel Garmendia Aizpuru (Bilbo)

LAUBURUA ETA GARTXOT

- Fernando Landaburu Gomez (Portugalete)
- Jose Javier Murua Pagola (Donostia)

JOLASTOKI JATETXEA

- Leire Sagastizabal Bidarte (Arrigorriaga)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

- Xabier Larrañaga Gisasola (Markina-Xemein)
- Julen Zelaieta Iriarte (Bera)
- Jose Garaizabal Aizpuru (Elorrio)
- Astrabudua Udal Liburutegia (Erandio)
- ORTUELLA BHI (Ortuella)

ISTILU BANAKETAK

- Jon Mikel Barandiaran Arratibel (Donostia)
- Iñaki Iturain Azpiroz (Orio)
- M. Pilar Uriarte Otazua (Errigoiti)
- Xabier Arrazola Iturbe (Donostia)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik ARRATSALDEKO 15:00ak arte. Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

berria gure etxean euskara

Egin zaitez harpidedun

1. Kioskoko prezioa baino %10 merkeago
2. Banaketa **DOAN** goizeko 08:00ak baino lehen: etxean, lantokian, kioskoan...
3. Harpidedunentzat zozketak, **opariak** eta deskontuak.
4. Promozioetan **abantailak**

Orain eskaintza berezia

Ekaina amaitu baino lehen harpidetu^{*} gero, **2 opari aukeran**

MP3 Irakurgailu digitala

Kamera digitala

Deitu ORAIN!! **943 30 43 45**

Aukera ezazu, BIZI euskaraz

berria

* Urte osoan eguneroko harpidetza izan behar du